

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

COMPTE RENDU INTÉGRAL
AVEC
COMPTE RENDU ANALYTIQUE TRADUIT
DES INTERVENTIONS

INTEGRAAL VERSLAG
MET
VERTAALD BEKNOPT VERSLAG
VAN DE TOESPRAKEN

SÉANCE PLÉNIÈRE

PLENUMVERGADERING

jeudi

donderdag

10-03-2005

10-03-2005

Soir

Avond

<i>cdH</i>	<i>centre démocrate Humaniste</i>
<i>CD&V</i>	<i>Christen-Democratisch en Vlaams</i>
<i>ECOLO</i>	<i>Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales</i>
<i>FN</i>	<i>Front National</i>
<i>MR</i>	<i>Mouvement réformateur</i>
<i>N-VA</i>	<i>Nieuw-Vlaamse Alliantie</i>
<i>PS</i>	<i>Parti socialiste</i>
<i>sp.a-spirit</i>	<i>Socialistische Partij Anders – Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht</i>
<i>Vlaams Belang</i>	<i>Vlaams Belang</i>
<i>VLD</i>	<i>Vlaamse Liberalen en Democraten</i>

<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>		<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>	
<i>DOC 51 0000/000</i>	<i>Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif</i>	<i>DOC 51 0000/000</i>	<i>Parlementair stuk van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>
<i>QRVA</i>	<i>Questions et Réponses écrites</i>	<i>QRVA</i>	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>
<i>CRIV</i>	<i>version provisoire du Compte Rendu Intégral (couverture verte)</i>	<i>CRIV</i>	<i>voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)</i>
<i>CRABV</i>	<i>Compte Rendu Analytique (couverture bleue)</i>	<i>CRABV</i>	<i>Beknopt Verslag (blauwe kaft)</i>
<i>CRIV</i>	<i>Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral définitif et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)</i> <i>(PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)</i>	<i>CRIV</i>	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)</i> <i>(PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)</i>
<i>PLEN</i>	<i>séance plénière</i>	<i>PLEN</i>	<i>plenum</i>
<i>COM</i>	<i>réunion de commission</i>	<i>COM</i>	<i>commissievergadering</i>
<i>MOT</i>	<i>motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)</i>	<i>MOT</i>	<i>moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)</i>

<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>	<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>
<i>Commandes :</i>	<i>Bestellingen :</i>
<i>Place de la Nation 2</i>	<i>Natieplein 2</i>
<i>1008 Bruxelles</i>	<i>1008 Brussel</i>
<i>Tél. : 02/ 549 81 60</i>	<i>Tel. : 02/ 549 81 60</i>
<i>Fax : 02/549 82 74</i>	<i>Fax : 02/549 82 74</i>
<i>www.laChambre.be</i>	<i>www.deKamer.be</i>
<i>e-mail : publications@laChambre.be</i>	<i>e-mail : publicaties@deKamer.be</i>

SOMMAIRE

Excusés	1
PROJETS ET PROPOSITIONS	1
Proposition de résolution relative au soutien, par des équipes de liaison, de la prise en charge des enfants cancéreux séjournant à domicile (1386/1-3)	1
<i>Discussion</i>	1
<i>Orateurs:</i> Hilde Dierickx , rapporteur, Karin Jiroflée , Dominique Tilmans	
RÉVISION DE LA CONSTITUTION	6
Proposition de révision de l'article 167, § 2, deuxième phrase, de la Constitution afin d'inscrire la possibilité d'organiser une consultation populaire dans le cadre de la procédure d'assentiment aux traités internationaux visés par l'article 34 de la Constitution (1531/1-3)	6
<i>Discussion de l'article unique</i>	6
<i>Orateurs:</i> Servais Verherstraeten , rapporteur, Charles Michel , Pieter De Crem , président du groupe CD&V, Koen Bultinck , Thierry Giet , président du groupe PS, Geert Lambert , Paul Tant , Melchior Wathelet , président du groupe cdH, Daniel Bacquelaine , président du groupe MR, Hervé Hasquin , Marie Nagy , Patrick Cocriamont , Karine Lalieux , Jean-Pol Henry , Dirk Van der Maelen , président du groupe sp.a-spirit, Olivier Maingain , Hendrik Daems , président du groupe VLD	
Agenda	58
Prise en considération de propositions	58
Adoption de l'agenda	58
VOTES NOMINATIFS	59
Motions déposées en conclusion de l'interpellation de M. Ortwin Depoortere sur "le transfert de compétences en matière de coopération au développement aux communautés et aux régions" (n° 541)	59
Projet de loi insérant les articles 187bis, 187ter, 191bis, 191ter, 194bis et 194ter dans le Code judiciaire et modifiant les articles 259bis-9 et 259bis-10 du même Code (1247/10)	59
<i>Orateurs:</i> Jef Van den Bergh	
Projet de loi modifiant l'article 3 de la loi du 10 décembre 2001 concernant le passage définitif à l'euro (1578/9)	60
<i>Orateurs:</i> Nathalie Muylle	
Amendement et article réservés du projet de loi modifiant la loi du 28 mars 1984 sur les brevets d'invention, en ce qui concerne la brevetabilité des inventions biotechnologiques (1348/1-7)	60

INHOUD

Berichten van verhindering	1
ONTWERPEN EN VOORSTELLEN	1
Voorstel van resolutie betreffende de ondersteuning van de zorg bij kinderen met kanker die thuis verblijven door liaisonequipes (1386/1-3)	1
<i>Bespreking</i>	1
<i>Sprekers:</i> Hilde Dierickx , rapporteur, Karin Jiroflée , Dominique Tilmans	
HERZIENING VAN DE GRONDWET	6
Voorstel tot herziening van artikel 167, § 2, tweede volzin, van de Grondwet teneinde er de mogelijkheid in op te nemen een volksraadpleging te houden in het kader van de procedure tot instemming met de in artikel 34 van de Grondwet bedoelde internationale verdragen (1531/1-3)	6
<i>Bespreking van het enig artikel</i>	6
<i>Sprekers:</i> Servais Verherstraeten , rapporteur, Charles Michel , Pieter De Crem , voorzitter van de CD&V-fractie, Koen Bultinck , Thierry Giet , voorzitter van de PS-fractie, Geert Lambert , Paul Tant , Melchior Wathelet , voorzitter van de cdH-fractie, Daniel Bacquelaine , voorzitter van de MR-fractie, Hervé Hasquin , Marie Nagy , Patrick Cocriamont , Karine Lalieux , Jean-Pol Henry , Dirk Van der Maelen , voorzitter van de sp.a-spirit-fractie, Olivier Maingain , Hendrik Daems , voorzitter van de VLD-fractie	
Agenda	58
Inoverwegingneming van voorstellen	58
Goedkeuring van de agenda	58
NAAMSTEMMINGEN	59
Moties ingediend tot besluit van de interpellatie van de heer Ortwin Depoortere over "de overheveling van aangelegenheden inzake ontwikkelingssamenwerking naar de gemeenschappen en gewesten" (nr. 541)	59
Wetsontwerp tot invoeging van de artikelen 187bis, 187ter, 191bis, 191ter, 194bis en 194ter in het Gerechtelijk Wetboek en tot wijziging van de artikelen 259bis-9 en 259bis-10 van hetzelfde Wetboek (1247/10)	59
<i>Sprekers:</i> Jef Van den Bergh	
Wetsontwerp tot wijziging van artikel 3 van de wet van 10 december 2001 betreffende de definitieve omschakeling op de euro (1578/9)	60
<i>Sprekers:</i> Nathalie Muylle	
Aangehouden amendement en artikel van het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 28 maart 1984 op de uitvindingsoctrooien, wat betreft de octrooieerbaarheid van biotechnologische uitvindingen (1348/1-7)	60

Ensemble du projet de loi modifiant la loi du 28 mars 1984 sur les brevets d'invention, en ce qui concerne la brevetabilité des inventions biotechnologiques (1348/7)	61	Geheel van het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 28 maart 1984 op de uitvindingsoctrooien, wat betreft de octrooieerbaarheid van biotechnologische uitvindingen (1348/7)	61
Proposition de résolution relative au soutien, par des équipes de liaison, de la prise en charge des enfants cancéreux séjournant à domicile (1386/1)	61	Voorstel van resolutie betreffende de ondersteuning van de zorg bij kinderen met kanker die thuis verblijven door liaisonequipes (1386/1)	61
<i>Orateurs: Benoît Drèze</i>		<i>Sprekers: Benoît Drèze</i>	
Proposition de révision de l'article 167, § 2, deuxième phrase, de la Constitution afin d'inscrire la possibilité d'organiser une consultation populaire dans le cadre de la procédure d'assentiment aux traités internationaux visés par l'article 34 de la Constitution (1531/3)	62	Voorstel tot herziening van artikel 167, § 2, tweede volzin, van de Grondwet teneinde er de mogelijkheid in op te nemen een volksraadpleging te houden in het kader van de procedure tot instemming met de in artikel 34 van de Grondwet bedoelde internationale verdragen (1531/3)	62
<i>Orateurs: Hervé Hasquin</i>		<i>Sprekers: Hervé Hasquin</i>	
ANNEXE	65	BIJLAGE	65
VOTES	65	STEMMINGEN	65
DETAIL DES VOTES NOMINATIFS	65	DETAIL VAN DE NAAMSTEMMINGEN	65
DECISIONS INTERNES	69	INTERNE BESLUITEN	69
PROPOSITIONS	69	VOORSTELLEN	69
Prise en considération	69	Inoverwegingneming	69

SEANCE PLENIERE

du

JEUDI 10 MARS 2005

Soir

PLENUMVERGADERING

van

DONDERDAG 10 MAART 2005

Avond

La séance est ouverte à 20.32 heures par M. Herman De Croo, président.
De vergadering wordt geopend om 20.32 uur door de heer Herman De Croo, voorzitter.

Ministres du gouvernement fédéral présents lors de l'ouverture de la séance:
Tegenwoordig bij de opening van de vergadering zijn de ministers van de federale regering:
aucun / geen.

Le **président**: La séance est ouverte.
De vergadering is geopend.

Une série de communications et de décisions doivent être portées à la connaissance de la Chambre. Elles seront reprises en annexe du compte rendu intégral de cette séance.
Een reeks mededelingen en besluiten moet ter kennis gebracht worden van de Kamer. Zij zullen in bijlage bij het integraal verslag van deze vergadering opgenomen worden.

Excusés**Berichten van verhindering**

Pierrette Cahay-André, Patrick Moriau, Guido Tastenhoye, pour raisons de santé / wegens ziekte;
Talbia Belhouari, Nahima Lanjri, Annemie Turtelboom, en mission à l'étranger / met zending buitenslands;
Elio Di Rupo, Joëlle Milquet, pour devoirs de mandat / wegens ambtsplicht.

Projets et propositions**Ontwerpen en voorstellen**

01 Proposition de résolution relative au soutien, par des équipes de liaison, de la prise en charge des enfants cancéreux séjournant à domicile (1386/1-3)

01 Voorstel van resolutie betreffende de ondersteuning van de zorg bij kinderen met kanker die thuis verblijven door liaisonequipes (1386/1-3)

Discussion**Bespreking**

Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1386/1)**
De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1386/1)**

La discussion est ouverte.
De bespreking is geopend.

01.01 **Hilde Dierickx**, rapporteur: Mijnheer de voorzitter, collega's, namens de commissie voor de Volksgezondheid, Leefmilieu en Maatschappelijke Hernieuwing zal ik verslag uitbrengen over het **01.01** **Hilde Dierickx**, rapporteur: Cette matière a été examinée en Commission de la Santé publique

voorstel van resolutie betreffende de ondersteuning van de zorg door liaisonequipes bij kinderen met kanker die thuis verblijven. Het werd besproken in de vergaderingen van 1 en 15 februari 2005.

In haar inleidende uiteenzetting zei de indienst, mevrouw Karin Jiroflée van sp.a, dat jaarlijks in België 300 tot 400 kinderen getroffen worden door kanker.

De meesten worden behandeld in gespecialiseerde kinderkankercentra. De psychosociale balans van het kind en de familieleden wordt daardoor natuurlijk zwaar verstoord. Door de verbeterde wetenschappelijke en medische technologie kunnen kankerpatiëntjes echter alsmat vaker thuis behandeld worden. Het zijn vooral de eerstelijnszorgverstrekkers zoals de huisartsen, de verplegers en de thuisverzorgers die hierom vragen. Dit voorstel van resolutie wil de ontbrekende schakel tussen het ziekenhuis enerzijds en de thuiszorg anderzijds invullen zonder de taak van die eerstelijnsverzorgers over te nemen. Er is nood aan gespecialiseerde en kwaliteitsvolle ondersteuning. Thans gebeurt die enkel in experimentele projecten zoals in Leuven en in Gent.

Bij de bespreking wordt gediscussieerd over de vraag om een algemeen debat te houden over kinderen in het ziekenhuis en ook over de vraag of er niet meer overleg moet zijn tussen de liaisonequipes en de palliatieve netwerken. Alle fracties steunen de thuiszorg voor kankerpatiëntjes. Er worden door mevrouw Jiroflée en door de VLD vragen gesteld aan de minister in verband met de financiering van de thans lopende projecten. In de universitaire ziekenhuizen van Gent en Leuven worden de projecten vooral gefinancierd vanuit de Vlaamse Liga tegen Kanker. Het team van Gent werkt zowel curatief als palliatief, het team van Leuven vooral palliatief. De minister legt uit dat de financiering van het project Eclaircie in Wallonië waarbij drie universitaire ziekenhuizen betrokken zijn, gebeurt vanuit het ziekenhuisbudget, namelijk het onderdeel B4. Er is een financiering voor twee jaar met een jaarbedrag van 62.166 euro per instelling, dus een totaal van 186.500 euro voor het project Eclaircie. De liaisonequipes moeten een rapport opstellen, dat de minister dan zal evalueren.

Bij de stemming worden de punten 1 en 2 eenparig aangenomen. Deze handelen over de waarborgen om kankerpatiëntjes zoveel mogelijk en zo optimaal mogelijk thuis te verzorgen.

De punten 3 en 4 worden aangenomen met 8 stemmen voor bij 3 onthoudingen. Zij behandelen de erkenning, de structurele ondersteuning en de financiering van een liaisonéquipe in minstens elk ziekenhuis met een kinderkankercentrum en dit in samenwerking met de gemeenschapsregeringen en Gewesten. Deze financiering gebeurt via conventies tussen ziekenhuizen en eerstelijnszorgverstrekkers, zonder de taken van deze laatste over te nemen.

Er wordt een amendement ingediend door CD&V bij monde van de heer Goutry. Daarin wordt gevraagd voor een equivalente betoelaging te zorgen voor alle bestaande palliatieve thuiszorgteams en dit op basis van het aantal behandelde kinderen met kanker. Dit amendement wordt verworpen met 6 stemmen tegen 4 bij 1 onthouding.

les 1er et 15 février 2005. Selon Mme Jiroflée, auteur de la résolution, 300 à 400 enfants seraient touchés chaque année par le cancer. La plupart d'entre eux sont soignés dans des centres spécialisés pour enfants cancéreux. Cette prise en charge en milieu hospitalier perturbe fortement l'équilibre psycho-social de l'enfant et de sa famille. Les progrès réalisés en médecine sur le plan technologique et scientifique permettent de plus en plus souvent de traiter les patients à domicile. Ce sont surtout les dispensateurs de soins de première ligne qui sont demandeurs en la matière. La présente résolution vise à combler la lacune entre les hôpitaux et les soins à domicile, sans se substituer à ces dispensateurs de première ligne.

A l'heure actuelle, seuls les projets de Louvain et de Gand proposent un soutien spécialisé. La proposition de résolution bénéficie de l'appui de l'ensemble des groupes politiques. Mme Jiroflée et le VLD ont posé des questions relatives au financement des projets en cours. Ceux-ci sont principalement financés par la Ligue flamande contre le cancer.

L'équipe gantoise travaille sur les plans palliatif et curatif et celle de Louvain sur le plan palliatif essentiellement. Le ministre a indiqué qu'un projet qui regroupe trois hôpitaux en Wallonie est financé par le budget hospitalier. Il y a un financement de deux ans avec un budget annuel de 62 166 euros par établissement. Les équipes de liaison établissent un rapport que le ministre évaluera ensuite.

Les deux premiers points, relatifs aux garanties que les petits patients pourront, dans toute la mesure du possible et dans des conditions optimales, rester chez eux ont fait l'unanimité. Les points trois et quatre ont été adoptés par

Ik hoop dat de minister een goede structurele inbedding met een verantwoorde financiering tot stand zal kunnen brengen, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de structuren die nu al bestaan op het niveau van de Gemeenschappen, om zo tot een goede synergie te komen.

Tot daar mijn verslag. Als u het mij toestaat, voorzitter, geef ik even enkele bemerkingen vanuit mijn fractie, de VLD.

Mijnheer de voorzitter, collega's, kinderen met kanker verdienen inderdaad de maximale aandacht van de overheid tijdens hun behandeling. Ook de VLD pleit voor thuiszorg om de gekende redenen van psychologische, sociale en ook financiële aard: kinderen moeten minder lang in het ziekenhuis verblijven en maken zo plaats voor andere zieken. Er is nood aan gespecialiseerde en kwaliteitsvolle ondersteuning. De VLD vraagt de minister bij het opstellen van een definitief kader en een structurele financiering deze initiatieven te evalueren op hun effectiviteit, op hun aanpak en op de manier van financiering.

De projecten zijn er gekomen op vraag van de eerstelijnsgezondheidswerkers, vooral de huisartsen, verplegers en kinesisten. Zij zijn trouwens de belangrijkste pionnen in de projecten. VLD vraagt echter wel met aandrang dat hen geen te zware, administratieve last zou worden opgelegd.

Voorts pleiten we voor de ondersteuning van de liaisonequipes, zowel in de curatieve als in de eventuele, palliatieve fase. VLD is ook voorstander van het beperken van de liaisonequipes tot die ziekenhuizen die een kinderkankercentrum hebben. Het is trouwens belangrijk om te waken over de kwaliteit.

Ten slotte wijzen we erop dat de structuren die in Vlaanderen al bestaan, zoals de samenwerkingsinitiatieven en de palliatieve netwerken, ook moeten worden bekeken.

huit voix et trois abstentions. Ils traitent de la reconnaissance, de l'appui structurel et du financement d'une équipe de liaison dans au moins chaque hôpital possédant une section pour enfants cancéreux. L'amendement Goutry qui tend à octroyer un même montant à toutes les équipes de soins à domicile a été rejeté par six voix contre quatre et une abstention.

Voilà pour ce qui concerne le rapport. Je poursuivrai en m'exprimant au nom du groupe VLD qui estime que les enfants cancéreux méritent de la part des pouvoirs publics le maximum d'attention dans le cadre des soins prodigués et plaide, pour des raisons psychologiques, sociales et financières, pour des soins à domicile. Les enfants qui séjournent moins longuement à l'hôpital laissent la place à d'autres malades. Il faut juger les initiatives sur l'efficacité, l'approche et le mode de financement. Il ne faut pas imposer une charge administrative lourde.

Nous demandons le soutien des équipes de liaison dans les phases curative mais aussi palliative. Pour des raisons liées à la qualité des soins, nous souhaitons aussi que ces équipes soient limitées aux hôpitaux dotés d'une section pour enfants cancéreux. Il faut également tenir compte des structures qui existent déjà en Flandre, comme les initiatives de coopération et les réseaux palliatifs.

De **voorzitter**: Met uw toelichting na uw verslag, mevrouw Dierickx, zette u de algemene bespreking in. De dames Jiroflée en Tilmans zijn ook als sprekers ingeschreven.

01.02 Karin Jiroflée (sp.a-spirit): Mijnheer de voorzitter, waarde collega's, mevrouw Dierickx zei al dat er in België jaarlijks tussen de 300 en 400 nieuwe gevallen van kanker bij kinderen wordt vastgesteld. In heel wat gevallen kunnen deze jonge patiënten met succes worden behandeld. Toch blijven in West-Europa tumoren de grootste doodsoorzaak bij kinderen tussen de 5 en 14 jaar.

Kinderen met kanker worden frequent gehospitaliseerd in gespecialiseerde centra. Die ziekenhuisopnames verstoren in

01.02 Karin Jiroflée (sp.a-spirit): On décèle chaque année en Belgique 300 à 400 nouveaux cas de cancer chez des enfants. Souvent, ces patients sont traités avec succès. Néanmoins, les tumeurs restent en Europe occidentale la cause de mortalité principale chez les enfants de cinq

belangrijke mate de psychosociale balans van kind en familie. De kinderen worden van hun ouders gescheiden op een moment dat intensief contact uiteraard zeer belangrijk is. Daarom is het beter deze kinderen, daarover zijn alle specialisten het eens, zo veel mogelijk thuis te laten blijven bij hun ouders, broers, zussen en familie. Onder meer door de voortschrijdende wetenschappelijke ontwikkelingen ligt de behandeling thuis ook steeds meer binnen de medische mogelijkheden. Thuiszorg van kankerpatiënten vereist echter wel een globale en continue inspanning die complex en moeilijk is en gespecialiseerde ondersteuning vereist, die eigenlijk een verlengstuk van de zorg in het ziekenhuis is.

De reguliere eerstelijnszorg beschikt niet altijd over de nodige kennis, noch over de techniciteit die aanwezig is in een ziekenhuis. Bovendien richten deze zorgverstrekkers zich in de eerste plaats meestal tot volwassenen en meer in het bijzonder tot ouderen. Een correcte verzorging van kinderen vraagt specifieke kennis en vaardigheden waarover pediaters, pediatrie anesthesisten, pijnartsen voor kinderen en pediatrie verpleegkundigen beschikken.

Belgische kinderoncologische centra van ziekenhuizen, voor Vlaanderen in Leuven en Gent, hebben gespecialiseerde projecten opgezet voor de ondersteuning van die thuiszorg. Deze projecten hebben tot doel een verbindingsequipe te vormen tussen het ziekenhuis en thuis.

Zowel in de curatieve als in de palliatieve fase leveren zij gespecialiseerde ondersteuning voor hulpverleners van de eerste lijn, zoals de huisarts en de thuisverpleegkundige. Eigenlijk exporteren die liaisonequipes de methodieken en de kennis van het ziekenhuis naar de woning van het kankerpatiëntje.

Met die vorm van ondersteuning hoeven kinderen dan ook niet langer in het ziekenhuis te blijven dan strikt noodzakelijk. Het ziekenhuisverblijf kan worden beperkt tot heel korte opnames. Voorts kan het kind thuis blijven tot het herstel of desgevallend het overlijden.

Momenteel is er echter niet in een structurele ondersteuning voor die teams voorzien. Zij werken met de steun van verenigingen zoals de Vlaamse Liga Tegen Kanker en het Kinderkankerfonds.

Nochtans kunnen die liaisonequipes werken zonder grote kosten. Indien bovendien meer kinderen met kanker thuis kunnen worden verzorgd, komen er bedden vrij en kunnen kosten in het ziekenhuis worden gedrukt. De vrijgekomen middelen kunnen worden ingezet voor de financiële ondersteuning van de liaisonequipes.

Dat vraagt uiteraard de sluiting van overeenkomsten door de overheid met de ziekenhuizen die beschikken over zo'n gespecialiseerd kinderkankercentrum.

Om de redenen die ik net uiteen heb gezet, vragen wij dan ook aan de regering te waarborgen dat kinderen met kanker zoveel mogelijk en zo optimaal mogelijk thuis zouden kunnen worden verzorgd. Wij vragen de stimulering van liaisonequipes, die een link vormen tussen het ziekenhuis en de thuissituatie. Wij vragen om in een erkenning en vooral een financiering te voorzien voor die liaisonequipes, bestaande uit een multidisciplinair team.

à quatorze ans. L'hospitalisation perturbe grandement l'équilibre psycho-social de l'enfant et de sa famille. De plus en plus fréquemment, le traitement à domicile fait partie des possibilités thérapeutiques. Mais un soutien spécialisé est nécessaire dans le prolongement des soins hospitaliers. La médecine de première ligne ordinaire ne possède pas toujours les connaissances requises ni le savoir-faire des hôpitaux. Elle s'adresse du reste le plus souvent aux patients plus âgés.

En Belgique, les centres oncologiques pour enfant ont lancé des projets spécialisés pour soutenir les soins à domicile. Ces projets visent à mettre en place entre l'hôpital et l'environnement familial des équipes de liaison qui fournissent une assistance spécialisée au cours des phases curative et palliative. De la sorte, les enfants n'ont pas à rester à l'hôpital plus longtemps que nécessaire.

Actuellement, ces équipes ne bénéficient d'aucun appui structurel. Elles sont essentiellement aidées par des associations. Leurs coûts ne sont pas très élevés. L'extension du système permettrait de réduire les coûts des hôpitaux. Les moyens ainsi libérés pourraient être consacrés à l'appui aux équipes de liaison. Les pouvoirs publics doivent conclure à cet effet des conventions avec les hôpitaux dotés d'une section pour enfants cancéreux. Dans toute la mesure du possible, les enfants cancéreux doivent être traités chez eux, et dans des conditions optimales. M. Demotte semble en tout cas favorable au projet. Nous espérons que l'assemblée nous suivra.

Tijdens de commissievergadering blijkt dat ook minister Demotte die projecten genegen is. Dat verheugt ons uiteraard zeer. Wij hopen dan ook dat de plenaire vergadering ons zal willen volgen in deze voor kinderen o zo belangrijke materie.

01.03 Dominique Tilmans (MR): Monsieur le président, chers collègues, la problématique de l'enfant cancéreux mérite toute notre attention. Il est important d'optimiser le contexte du traitement de ce type de pathologie, sans pour autant oublier que d'autres pathologies chroniques graves justifient, elles aussi, le même intérêt.

Dans la situation de l'enfant cancéreux, l'amélioration de son environnement, qu'il soit psychologique ou familial, s'avère déterminant pour une évolution positive de la maladie.

La proposition de résolution soumise au vote ce jour vise à fournir un soutien dans la prise en charge des enfants cancéreux restant à domicile. Ce soutien serait assuré par des équipes de liaison, évitant ainsi le traumatisme psychologique dû à l'hospitalisation. Ces équipes de liaison permettent une amélioration inestimable de la qualité du traitement et du suivi du patient à domicile. En conséquence, la proposition de résolution demande à notre gouvernement d'apporter un soutien financier structurel à ces équipes.

C'est dans un esprit tout à fait objectif que nous soutenons cette résolution.

Nous nous permettons de rappeler que c'est dans ce même esprit et avec ce même objectif que nous avons déposé, le 27 octobre 2003, une proposition de résolution relative à la prise en charge, par la sécurité sociale, des frais inhérents au traitement de l'enfant atteint d'une pathologie lourde.

Cette proposition de résolution a une portée plus large que celle des enfants cancéreux.

Notre proposition de résolution vise à garantir l'exercice de la solidarité fédérale à l'égard de tous les enfants atteints d'une pathologie lourde. Nous avons mis l'accent sur l'amélioration nécessaire des conditions de séjour hospitalier, tant pour l'enfant que pour ses parents. Nous voulons également assurer la gratuité des séjours à l'hôpital, en centre de rééducation et en centre médico-psychiatrique.

Nous souhaitons également la prise en charge du financement des équipes nécessaires et des services relevant des enfants atteints d'une pathologie lourde. Nous insistons sur l'amélioration de la nomenclature spécifique. Nous souhaitons aussi la gratuité des prestations médicales dentaires et paramédicales ainsi que des médicaments, mais aussi la prise en charge du matériel de soins nécessaire à ces enfants. Il reste encore l'égalité de remboursement des soins hospitaliers à domicile.

Mais ce n'est pas tout. Nous souhaitons aussi, et cela nous paraît nécessaire, de prendre en charge les déplacements – il y aura les équipes, les parents et l'enfant – et les frais inhérents à la garde de l'enfant à domicile. C'est aussi l'objectif de notre résolution.

01.03 Dominique Tilmans (MR): Het voorstel van resolutie strekt ertoe kinderen met kanker het bijkomende trauma van een opname in het ziekenhuis te besparen. Voor de verzorging van de kinderen worden liaisonequipes ingezet, wat de kwaliteit van de thuisverzorging meer dan aanzienlijk verbetert. Met het voorstel van resolutie wordt de regering om structurele financiële steun voor die equipes gevraagd.

Op 27 oktober 2003 hebben wij een voorstel van resolutie ingediend betreffende het ten laste nemen door de sociale zekerheid van de kosten die inherent zijn aan de behandeling van zwaar zieke kinderen. Die tekst heeft uiteraard een veel ruimere strekking. De problematiek van kinderen met kanker of chronisch zwaar zieke kinderen moet globaal aangepakt worden, en dat zou zeker een groot pluspunt zijn voor onze ziekteverzekering.

Monsieur le président, nous pensons qu'au-delà de l'avancée permise par la présente résolution, le problème de l'enfant cancéreux et/ou malade chronique grave justifie une approche et une solution globales, ce dont notre régime d'assurance maladie ne pourrait que s'enorgueillir.

Le **président**: La discussion est close.
De bespreking is gesloten.

*Aucun amendement n'a été déposé ou redéposé.
Er werden geen amendementen ingediend of heringediend.*

Le vote sur la proposition de résolution aura lieu ultérieurement.
De stemming over het voorstel van resolutie zal later plaatsvinden.

Révision de la Constitution

Herziening van de Grondwet

02 Proposition de révision de l'article 167, § 2, deuxième phrase, de la Constitution afin d'inscrire la possibilité d'organiser une consultation populaire dans le cadre de la procédure d'assentiment aux traités internationaux visés par l'article 34 de la Constitution (1531/1-3)

02 Voorstel tot herziening van artikel 167, § 2, tweede volzin, van de Grondwet teneinde er de mogelijkheid in op te nemen een volksraadpleging te houden in het kader van de procedure tot instemming met de in artikel 34 van de Grondwet bedoelde internationale verdragen (1531/1-3)

Discussion de l'article unique

Bespreking van het enig artikel

La discussion de l'article unique est ouverte.
De bespreking van het enig artikel is geopend.

02.01 **Servais Verherstraeten**, rapporteur: Mijnheer de voorzitter, collega's, dit voorstel tot wijziging van de Grondwet heeft het voorwerp uitgemaakt van enkele besprekingen gedurende verschillende vergaderingen.

Het voorstel van collega Hasquin was eigenlijk geïnspireerd door het wetsvoorstel van collega Daems in verband met de organisatie van de volksraadpleging. Er waren partijen die grondwettelijke bezwaren hadden geuit ten opzichte van het wetsvoorstel van collega Daems. Om die reden suggereerde collega Hasquin een wetsvoorstel tot herziening of tot wijziging van artikel 167, §2 van de Grondwet zodat een volksraadpleging mogelijk was in het kader van de procedure tot instemming met internationale verdragen. Dit zou dan de weg kunnen openen om ook een volksraadpleging te organiseren voor de vaststelling van de Grondwet voor de EU. Dit voorstel houdt ook in dat de wetgever nog nadere regels dient te organiseren voor deze volksraadpleging.

Met betrekking tot dit wetsvoorstel is onder meer de FOD Binnenlandse Zaken gehoord, die suggereerde om hetzij op 17 hetzij op 24 april aanstaande deze volksraadpleging te organiseren. Leden suggereerden dat het niet aangewezen was om de bekrachtigingsprocedure voort te zetten alvorens deze volksraadpleging zou hebben plaatsgevonden.

02.01 **Servais Verherstraeten**, rapporteur: La proposition Hasquin tendant à la modification de l'article 167, paragraphe 2, de la Constitution vise à autoriser les consultations populaires dans le cadre de la procédure d'assentiment aux traités internationaux, ce qui devrait ouvrir la voie à l'organisation d'une consultation sur la Constitution de l'Union européenne. Cette proposition précise par ailleurs que le législateur doit encore élaborer plus avant les règles relatives à l'organisation d'une telle consultation. Elle s'inscrivait dans le sillage de la proposition Daems, à laquelle certains partis avaient opposé des objections d'ordre constitutionnel.

Le SPF Intérieur a suggéré d'organiser une consultation populaire le 17 ou le 24 avril 2005.

Er werden bezwaren geuit, namelijk dat in de preconstituante de volksraadpleging op federaal vlak uitgesloten was op basis van het gegeven dat een wetsvoorstel terzake in die zin was ingetrokken. Ook werden er opmerkingen gemaakt vanwege het gegeven dat dit grondwetsartikel eigenlijk voor herziening vatbaar is gesteld om de Senaat te wijzigen en er een praktijk bestaat in de twee Kamers om een grondwetsartikel geen twee keer in één legislatuur te wijzigen.

Tevens waren er vragen of dit wetsvoorstel geen impliciete wijziging inhoudt van de artikelen 36 en 42 van de Grondwet, die eigenlijk de vertegenwoordigende democratie inhouden.

Collega Daems meende dat er maatschappelijke veranderingen op til zijn en dat wij daarop dienen in te spelen. Er is een kloof tussen het recht en de maatschappelijke realiteit. Het recht dient zich af te stemmen op die maatschappelijke realiteit. De grondwettelijke bezwaren zijn meer van politieke dan van juridische aard en hij meent zich te kunnen baseren op de adviezen van de wetgevende diensten.

Collega Maingain meende dat er geen impliciete herziening van artikel 42 van de Grondwet was en inspireerde zich hierbij op de voorbereidende werken. Hij stelde ook dat in het verleden veel verder werd gegaan met impliciete wijzigingen. Tevens meende hij dat een grondwetswijziging tijdens één legislatuur meer dan één keer kan plaatsvinden. Hij werd daarin bijgetreden door collega Michel die onder meer stelde dat het niet is omdat een directe democratie niet in de Grondwet staat dat ze verboden zou zijn. Met de aanvaarding van dit wetsvoorstel zouden alle grondwettelijke bezwaren worden ondervangen en zou er een draagvlak zijn om het wetsvoorstel van collega Daems goed te keuren.

Collega Tant stelde vragen omtrent het nut van deze volksraadpleging. Hij wees onder meer naar de eurobarometer waaruit zou blijken dat 70% van de Belgen voorstander is van deze EU-grondwet. Hij stelde ook vragen omdat delen van onze nationale bevoegdheid stapsgewijs zijn overgeheveld naar supranationale instellingen die krachtens de wet en het verdrag hun macht kunnen uitoefenen. Als we dit wetsvoorstel zouden goedkeuren, zouden hieronder ook de Europese richtlijnen ressorteren. Men zou aldus over Europese richtlijnen volksraadplegingen kunnen organiseren waardoor onze Europese instellingen dreigen te worden uitgehouden.

Op de bemerking alsof Europa te ver van de burger staat, merkte collega Tant op dat de wijzigingen van de kieshervorming in de vorige legislatuur ertoe hebben geleid dat de kloof tussen de burger en de politiek groter is geworden.

De PS-fractie stelde dat zij helemaal geen tegenstander is van volksraadplegingen, maar dat wetsvoorstellen om de Grondwet te wijzigen improvisatie inhouden en er louter zijn om het wetsvoorstel van collega Daems mogelijk te maken. Zij uitte technische en juridische bezwaren.

Het Vlaams Belang stelde vragen omtrent degenen die grondwettelijke bezwaren hebben geuit.

Nu blijkt ook, stelden zij, dat zij die tegen de grondwetswijziging zijn omdat het grondwetsartikel voor de Senaatsvorming is, ook tegen

Certains membres ont estimé qu'il était inopportun de poursuivre la procédure de ratification avant l'organisation de cette consultation.

D'aucuns ont fait valoir que le préconstituant avait exclu la consultation au niveau fédéral et que l'article de la Constitution concerné avait en fait été soumis à révision pour réformer le Sénat. On s'est également demandé s'il n'était pas question d'une modification implicite des articles 36 et 42 de la Constitution.

M. Daems a plaidé en faveur d'une adaptation du droit à l'évolution de la société. Selon lui, les objections d'ordre constitutionnel sont plutôt de nature politique que juridique.

M. Maingain a estimé que l'article 42 de la Constitution n'est pas implicitement revu: on est allé beaucoup plus loin dans le passé. A ses yeux, comme à ceux de M. Michel, la Constitution peut être modifiée plus d'une fois par législature. M. Michel a fait valoir que l'absence, dans la Constitution, de dispositions relatives à la démocratie directe n'implique pas nécessairement que cette dernière soit interdite. La proposition de loi remédie à toutes les objections d'ordre constitutionnel.

M. Tant s'est interrogé sur l'utilité d'une consultation populaire. Il a insisté sur le transfert progressif et partiel de la compétence nationale vers des institutions supranationales. Si la proposition de loi est adoptée, des consultations pourront aussi porter sur des directives européennes, ce qui affaiblirait les institutions européennes. Par ailleurs, ce sont principalement les modifications apportées par la réforme électorale qui ont accentué la fracture entre les citoyens et la politique.

Le PS a déclaré ne pas être

de hervorming van de Senaat zijn. Collega Laeremans wees erop dat de eurobarometer geen peiling inhoudt. Hij wees er ook op dat het ook over de toetreding van Turkije dient te kunnen gaan. Hij wees erop dat tegenstanders die vrezen dat dit zou misbruikt worden, het niet bij het rechte eind hebben.

Bij de sp.a stelde men dat juridische controverses nog helemaal niet waren uitgeklaard, dat het wetsvoorstel nog niet rijp was en dat de internationale verdragen zowel betrekking kunnen hebben op federale als op regionale aangelegenheden. Bijgevolg dienen alle assemblees hierbij betrokken te worden.

Collega Nagy wees erop dat ons omringende landen waar een raadpleging gebeurde, toch een goed voorbeeld zijn, omdat daar ten minste een debat over de Europese Grondwet plaatsvindt.

Ten slotte stelde collega Wathelet dat hij helemaal niet tegen het principe van de volksraadpleging is en dat het wetsvoorstel tot grondwetswijziging een verbetering inhoudt, maar dat die onvoldoende is. Hij pleitte in elk geval voor een belangrijke voorlichtingscampagne.

Dit voorstel tot grondwetswijziging werd verworpen met 9 stemmen tegen 8. Tot daar, voorzitter, het verslag.

opposé à des consultations populaires et a parlé d'improvisation dont l'unique visée est de déblayer le terrain pour la proposition de loi de M. Daems. Il soulève par ailleurs des objections techniques et juridiques.

Pour le Vlaams Belang, ceux qui s'opposent à la révision de la Constitution parce qu'il s'agit d'un article relatif au Sénat, s'opposent aussi à la réforme du Sénat. M. Laeremans a souligné qu'une éventuelle consultation populaire doit aussi porter sur l'adhésion de la Turquie.

Le sp.a a indiqué que toutes les questions juridiques n'ont pas encore été résolues et que les traités internationaux se rapportent à la fois à des questions fédérales et régionales. Toutes les assemblées doivent donc être associées au débat.

Mme Nagy considère que les pays voisins qui organisent une consultation et engagent au moins le débat, constituent un exemple.

M. Wathelet n'est pas opposé au principe d'une consultation mais la modification introduite par la proposition de loi lui paraît insuffisante. Il a préconisé une campagne d'information.

La proposition de révision de la Constitution a été rejetée par 9 voix contre 8.

De **voorzitter**: Ik vermoed dat u het woord wenst te voeren namens uw fractie?

02.02 **Servais Verherstraeten** (CD&V): Ja. Collega De Crem, onze fractievoorzitter, zal ook het woord voeren, mijnheer de voorzitter.

De **voorzitter**: Dat is goed. Ik heb dat daarstraks ook toegelaten aan mevrouw Dierickx en andere collega's.

02.03 **Servais Verherstraeten** (CD&V): Voorzitter, collega's, men zegt vandaag nog al eens dat het Parlement een schijnparlement aan het worden is en dat er hier alleen nog schijndebatten worden gevoerd. Eigenlijk moeten we daar allemaal gedeeltelijk mee instemmen. Wat we de voorbije weken hebben vastgesteld in de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden met haar schijndebatten en schijnvergaderingen is daar een schoolvoorbeeld

02.03 **Servais Verherstraeten** (CD&V): Voilà pour le rapport. J'en viens à présent à la position du groupe CD&V.

L'affirmation selon laquelle le fonctionnement du Parlement

van. Het voorstel met betrekking tot de volksraadpleging vormt daar jammer genoeg geen uitzondering op. Eigenlijk waren de debatten na een vergadering en zeker na een zeer merkwaardige principestemming, waarmee u parlementaire rechtspraak hebt gecreëerd, mijnheer de voorzitter - uw kleinkinderen zullen er later wanneer ze deel uitmaken van dit huis ongetwijfeld nog over spreken - reeds uitgeput. Vervolgens hebben we diverse herhalingen gekregen. U weet hoe het gaat met herhalingen, collega's: hoe meer alles zich herhaalt, hoe minder volk er komt.

ressemble de plus en plus à une parodie s'est vérifiée ces dernières semaines lors du débat sur la consultation populaire mené en commission de l'Intérieur. Un étonnant vote de principe - un précédent – a pratiquement clôt la discussion d'emblée.

Dat zagen we aan de camera's en aan de journalisten. In het begin waren er veel camera's en veel journalisten. Op het laatst waren er geen meer.

(...): (...)

02.04 Servais Verherstraeten (CD&V): Ja, zelfs de voorzitter kwam op het laatst niet meer. Hij liet verstek gaan.

De **voorzitter**: Ik ben één keer vervangen geweest door de heer Giet, omdat ik op een andere plaats moest zijn. Daarna ben ik teruggekomen.

02.05 Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, niet u alleen diende soms op een andere plaats te zijn. Toen er op een gegeven moment in de laatste fase nog stemmingen moesten gebeuren, waren er ook leden die op andere plaatsen waren.

02.05 Servais Verherstraeten (CD&V): Nous avons ensuite entendu des redites en tout genre, de moins en moins intéressantes.

Ik bewonder echter vele collega's, omwille van de creativiteit die ze bij de doodstrijd van de wetsvoorstellen – ik betrek er ook het wetsvoorstel van de heer Daems bij – hebben tentoongespreid tijdens de commissiezittingen. Er werden pirouettes in het kwadraat gemaakt. Mijnheer Lambert, ik zal wat dat betreft niet in uw richting kijken, want u was niet de enige die een pirouette maakte. Anderen deden dat met u.

J'admire bon nombre de mes collègues pour la créativité dont ils ont fait preuve pendant les réunions de commission. Spirit n'est certainement pas le seul à avoir opéré un virage à 180 degrés.

Eigenlijk past het. Straks immers zullen sommige collega's moord en brand schreeuwen omdat we het volk niet betrekken bij Europa, terwijl ze eigenlijk zelf, op het ogenblik dat het moest gebeuren, verstek hebben laten gaan.

Tout à l'heure, certains crieront au scandale parce que 'nous n'associons pas le peuple à la construction européenne', alors qu'au moment où cette question devait se discuter, ils étaient absents.

Dat komt ervan, mijnheer de fractievoorzitter van spirit, als men wat later binnenkomt.

De **voorzitter**: Mijnheer Verherstraeten, dat moet u niet tegenhouden.

02.06 Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, het houdt me niet tegen.

(...): (...)

02.07 Servais Verherstraeten (CD&V): Ik wil best mijn verslag overdoen voor de collega's van spirit en opsommen wanneer ze gingen en wanneer ze kwamen. Vooral wanneer er stemmingen waren, gingen ze.

(...): (...)

02.08 Servais Verherstraeten (CD&V): Hun tijd van komen, is

02.08 Servais Verherstraeten

gegaan, of hun tijd van gaan, is gekomen.

Collega's, alle gekheid op een stokje. Wij zullen straks sommige collega's hier horen fulmineren dat we afbreuk doen aan fundamentele principes van de democratie, terwijl zij daar jaren terug voor hadden kunnen zorgen. Bovendien zijn zij er de oorzaak van dat er nu – zoals u terecht zei, mijnheer Van der Maelen – zaken niet rijp zijn. Als we immers het regeerakkoord van de eerste paarse regering erop nalezen, dan lezen we dat ze referenda mogelijk zou maken op alle niveaus.

Dan ging men, als we de beleidsverklaring van oktober 2001 van de paarse regering lazen, het nodige doen om de grondwetsartikelen voor herziening vatbaar te verklaren. Wanneer we dan aan het einde van de eerste paarse regering kwamen en de artikelen bespraken die voor herziening vatbaar werden gesteld, dan gaf men afwezig. Wij konden er vanuit de oppositie niet voor zorgen; de collega's van de meerderheid konden daar voor zorgen. Als de eerste minister dit in zijn eerste regeerakkoord zet en dit daarna nog eens in een regeerverklaring herhaalt, dan verwachten we ook dat de daad bij het woord wordt gevoegd. Niets daarvan!

Dan kwam Paars II. Wat is het verschil tussen Paars I en paars II? Ik was het regelmatig met Paars I niet eens, maar zelfs vanuit de oppositie moet ik toegeven dat er in Paars I spirit zat. In Paars II hebt u spirit, maar er zit geen spirit meer in! De geest is uit de fles, de spirit is uit de fles. De eerste regeerverklaring werd niet gehonoreerd en niet uitgevoerd. De tweede regeerverklaring van Verhofstadt: "Wij gaan een gelijkvormig Europees referendum organiseren". De eerste minister wist net als alle collega's in deze assemblee dat dit grondwettelijke bezwaren zou opleveren. Dat had de Raad van State voorafgaandelijk reeds herhaaldelijk gezegd. Ik vraag mij nog steeds af welke pogingen op Europees vlak deze eerste minister heeft gedaan om wat in zijn tweede regeerakkoord staat, ten uitvoer te brengen. Wij hebben daar niets van gemerkt.

Als we dan inderdaad het wetsvoorstel kennen van collega Daems, dat een stukje in het voorgeborchte zit van het wetsvoorstel dat we nu bespreken, het voorstel tot wijziging van de Grondwet, dan moeten we toch vaststellen dat zeker gaandeweg de besprekingen collega Daems zich engageerde – dat was zeer verregaand – om zelfs akkoord te gaan met de opkomstplicht. Wij zouden geschiedenis hebben geschreven: een volksraadpleging met opkomstplicht in Europa. Wij hadden verwacht dat er amendementen zouden komen, want die werden aangekondigd. Het huiswerk werd niet afgemaakt. Ik stel in alle geval vast dat een volksraadpleging met opkomstplicht een stuk in contradictie zou zijn met verklaringen in de meerderheid dat we veel te veel verkiezingen houden en dat we verkiezingen terug samen moeten gaan brengen. De Vlaamse en de federale bijvoorbeeld.

Maar dat belet niet dat we toch nog een volksraadpleging met opkomstplicht zouden moeten organiseren.

Wat ons nog meer verrast heeft, is dat de indieners van het voorstel dat vandaag voorwerp van bespreking uitmaakt hier, in de Kamer, namelijk de collega's van de MR die een wijziging van de Grondwet suggereren, zelf de instigators waren om het regeerakkoord van

(CD&V): La première déclaration de politique générale de la coalition violette, en octobre 2001, annonçait que les articles de la Constitution seraient déclarés sujets à révision. Lors de la discussion, la majorité était toutefois aux abonnés absents. L'opposition n'était pas en mesure de faire à elle seule le travail. La première déclaration gouvernementale est donc restée lettre morte.

La deuxième déclaration gouvernementale annonçait un référendum européen. Le premier ministre savait qu'une telle initiative se heurterait à des objections d'ordre constitutionnel. Il n'a ensuite plus tenté de mettre ses projets en œuvre.

M. Daems s'est ensuite engagé en faveur de l'obligation de participation, mais ce travail est également resté inachevé. Une consultation populaire assortie d'une obligation de participation aurait en effet présenté un caractère contradictoire, compte tenu des déclarations de la majorité dénonçant l'inflation d'élections.

Ce qui nous a encore étonné davantage, c'est que le MR lui-même a fourni les instigateurs pour la mise en œuvre de l'accord de gouvernement du premier gouvernement violet. Ceux-ci ont en effet déposé au cours de la législature précédente une proposition de révision. Ils ont toutefois opéré un revirement et retiré la proposition.

paars I uit te voeren. Zij hebben inderdaad in de vorige legislatuur een voorstel tot verklaring van herziening ingediend. Ik citeer even uit de toelichting. “De indieners van dit voorstel van verklaring tot herziening van de Grondwet”, met name collega Bacquelaine, collega Barzin en collega Michel, “pleiten voor een herziening van Titel III om er een artikel betreffende het referendum in op te nemen.” En hoe hebben zij ervoor gepleit? Wel, door het in te trekken! Van een pirouette gesproken!

02.09 Charles Michel (MR): Monsieur le président, cela fait trois ou quatre fois que l'argument est avancé. Il prête à sourire. M. Verherstraeten, qui est un habitué de la vie politique, connaît les mécanismes de fonctionnement des gouvernements. Il sait que des négociations ont eu lieu à l'intérieur des gouvernements pour établir, par exemple, un projet de déclaration de révision de la Constitution.

Vous ne pouvez en tout cas pas reprocher au MR d'être constant, depuis de très nombreuses années, sur la proposition simultanée des mécanismes de démocratie directe, que ce soit pour la consultation populaire ou pour le référendum. Il est en effet exact que, depuis longtemps, en ce qui nous concerne, nous considérons que le débat quant à la constitutionnalité du référendum ou de la consultation populaire est un débat nuancé. Ce sont, du reste, les professeurs d'universités néerlandophones qui plaident et qui soutiennent qu'une consultation populaire est compatible avec la Constitution.

Nous admettons qu'il y a controverse, qu'il y a une position du Conseil d'Etat à ce sujet. Ne faites pas semblant de croire qu'il y aurait des doutes chez nous et ne vous étonnez pas: dans quelques instants, quand nous prendrons la parole, nous ferons la démonstration des différents doutes qui ont animé les uns et les autres, ces dernières années, sur ces différents thèmes.

02.10 Pieter De Crem (CD&V): La déclaration dont vous parlez, monsieur Michel, venait-elle du gouvernement ou de membres du parlement ici présents, dont vous-même? Je pense savoir que M. Maingain, Mme Barzin, absente, et M. Bacquelaine ont cosigné. Cela ne venait donc pas du gouvernement. C'était une proposition du parlement que vous avez retirée.

02.11 Charles Michel (MR): Qu'en tirez-vous comme conclusion?

02.12 Pieter De Crem (CD&V): Je termine votre raisonnement.

02.13 Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Michel, ik stel alleen vast dat men moet geven en nemen als men deel uitmaakt van de meerderheid – dat is ook logisch – en dat men ook moet toegeven. Men moet, mijns inziens, evenwel niet toegeven als het expliciet in het regeerakkoord staat!

U vraagt af of een grondwetswijziging wel nodig is. U hebt het bewijs dat ze nodig is, want u hebt het voorstel tot herziening zelf ingediend! U hebt het ondertekend!

U hebt ingetrokken!

02.09 Charles Michel (MR): Mijnheer Verherstraeten, u weet toch dat er binnen de regeringen onderhandeld werd! U kan de MR niet verwijten bij zijn voorstellen inzake rechtstreekse democratie te blijven, of het nu om een volksraadpleging dan wel om een referendum gaat. Het klopt dat wij daarover een genuanceerd debat willen voeren. We beseffen dat dit punt omstreden is en weten dat de Raad van State daaromtrent een standpunt heeft ingenomen. Wanneer we het woord zullen nemen, zullen we het ook hebben over de twijfels die deze aangelegenheden de voorbije jaren bij deze en gene deden rijzen.

02.10 Pieter De Crem (CD&V): Kwam de verklaring waarover u het heeft van de regering of van parlementsleden? Ik meen te weten dat ze door mevrouw Barzin en de heren Maingain en Bacquelaine werd medeondertekend.

02.11 Charles Michel (MR): Welke conclusies trekt u daaruit?

02.13 Servais Verherstraeten (CD&V): S'il est logique que l'on doive faire de temps en temps des concessions lorsque l'on appartient à la majorité, ces concessions ne peuvent toutefois porter sur le contenu explicite de l'accord de gouvernement!

M. Michel a lui-même déposé et signé la proposition de révision

U komt hier vertellen dat sommige partijen referenda en volksraadplegingen tegenhouden. U bent de instigator dat het tegengehouden wordt.

02.14 Charles Michel (MR): Monsieur Verherstraeten, je vous souhaite de tout cœur d'avoir d'autres arguments car, pour l'instant, ce n'est guère convaincant!

De **voorzitter:** Mijnheer Verherstraeten, u hebt reeds 14 minuten gesproken.

02.15 Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, men onderbreekt mij. Dat moet van mijn tijd afgetrokken worden.

Ik zal het niet hebben over de pirouettes van de PS en van zijn voorzitter. Ik laat dat over aan onze fractievoorzitter. Ik zal het niet hebben over de demarrages van spirit. Collega Lambert, wij moeten u niet matrakkeren. U hebt uzelf gematrakkeerd door pirouettes te maken. Vandaag gaat u grote manoeuvres kunnen doen. U zal zeggen dat u voorstander bent en dat u zal meewerken aan de herziening van de Grondwet.

Toen het voorstel-Daems ter bespreking kwam en het advies van de Raad van State gekend was en er een principestemming plaatsvond, keurde u het goed. U zei met andere woorden dat er met het advies van de Raad van State, met de grondwettelijkheid geen probleem was. U hebt op dat ogenblik dus geen grondwettelijke bezwaren geuit.

Er was toen reeds lang een amendement ingediend door de fractie van het Vlaams Belang. Zij hadden toen reeds expliciet via de media geuit dat ze er een zaak van zouden maken over de toetreding van Turkije. Niettegenstaande dat keurde u het principieel goed. Ik moet daaraan toch verder geen woorden meer vuilmaken. De pirouettes zijn gekend.

Nu zal u vandaag de wijziging van de Grondwet hier goedkeuren, wetende dat u zelf aanleiding hebt gegeven dat het wetsvoorstel-Daems niet zal goedgekeurd worden. Wij zorgen er ook voor dat het niet wordt goedgekeurd, maar wij zijn geen voorstander en durven dat ook zeggen. Ik kom daarop straks terug. Collega Daems, ik ga op uw uitnodiging van vorige week in. Uw voorstel verdient dat ook.

Laten wij ingaan op het wetsvoorstel van de collega's van de MR. De pogingen zijn nobel en zullen wellicht ook wel juridisch verdedigbaar zijn. Wij zullen de juridische argumenten pro ook wel horen van de collega's van de MR en van collega Daems. Wij hebben de adviezen van de wetgevende diensten van onze Kamer gelezen. Ze kunnen langs de ene kant geïnterpreteerd worden. Ze kunnen ook langs de andere kant geïnterpreteerd worden. U weet dat wij ab initio die adviezen hebben gevraagd omdat wij bezwaren hebben. Ik kan in die teksten van de Kamer argumenten vinden. Wij zullen er technisch niet meer op ingaan. Het is interpreteerbaar langs twee zijden. Laten wij eerlijk zijn, het gaat hier vandaag de facto over de vraag of wij een volksraadpleging houden of niet.

In de feiten, niet juridisch gezien, gaat het over het voorstel van collega Daems. Collega Daems, u weet dat wij daaromtrent

mais il monte à présent au créneau pour contrer les référendums.

02.14 Charles Michel (MR): Ik wens u andere, meer overtuigende argumenten toe!

van de u toegestane 30 minuten

02.15 Servais Verherstraeten (CD&V): Lorsque la proposition Daems a été mise en discussion et qu'un vote de principe est intervenu, Spirit a émis un vote favorable. A ce moment-là, personne n'a donc émis d'objections constitutionnelles. A l'époque, le Vlaams Belang avait déposé depuis longtemps un amendement et avait déjà annoncé dans les médias qu'en cas de référendum, il ne manquerait pas d'aborder également la question de l'adhésion de la Turquie à l'UE.

Au niveau juridique, la proposition de loi du MR est peut-être défendable. Nous avons lu les avis des services législatifs de notre Chambre et ceux-ci sont sujets à plusieurs interprétations.

Nous décidons de facto aujourd'hui de l'organisation ou non d'une consultation populaire. Le CD&V n'est pas opposé au référendum - nous l'avons même rendu possible aux échelons local et provincial - mais nous en percevons les difficultés au sein d'un pays fédéral connaissant des fractures communautaires.

grondwettelijke bezwaren hebben. Als er een volksraadpleging zou worden georganiseerd, hadden wij die liever op Europees vlak gezien. Wij vrezen voor misbruiken. U hebt gesteld dat iedereen hier de liefde voor de volksraadpleging beleden heeft, maar dat het wordt tegengehouden als het erop aan komt.

Mijnheer Daems, de eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat wij geen tegenstanders van een volksraadpleging zijn. Wij hebben dat ook juridisch mogelijk gemaakt op het lokaal en provinciaal vlak. Wij willen dat ook mee mogelijk maken op het regionaal vlak. Wij vinden een volksraadpleging echter niet zaligmakend. In een federaal land met communautaire breuklijnen zal het altijd uiterst moeilijk zijn om een volksraadpleging te organiseren. Wij zijn geen voorstander om straks iets door te drukken waar 50,1% van de bevolking achter staat en 49,9% tegen is, en zeker niet als de resultaten bij de diverse gemeenschappen verschillend zijn. Daarvan hebben wij voorbeelden gekend in ons land. Wij moeten gevoelig zijn voor de evenwichten.

02.16 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Mijnheer de voorzitter, net zoals in de commissie verwondert de vrees van de CD&V voor een communautaire breuklijn mij bijzonder. Net als in de commissie stel ik vast dat uitgerekend een partij die dezer dagen - na haar vervelling van CVP naar CD&V - een poging doet om zich Vlaamsgezind op te stellen, een zeer sterk Belgicistische en unitaristische houding aanneemt en de vrees voor een verschillend resultaat in Vlaanderen en Wallonië als argument gebruikt tegen een eventuele volksraadpleging. Mijnheer Verherstraeten, bij mijn weten staat de derde letter van uw letterwoord voor Vlaams. Sinds wanneer staat u met Belgicistische argumenten op deze tribune?

02.17 Servais Verherstraeten (CD&V): Dat is geen Belgicistisch argument. Wat zou u zeggen wanneer er in Vlaanderen een minderheid en in Wallonië een meerderheid is en de optelsom een meerderheid is? Het resultaat kan ook in omgekeerde richting gaan. Zouden wij als Vlamingen op dat vlak graag "geminoriseerd" worden? Ik wil trouwens niet zeggen dat het niet kan. Ik zeg alleen dat het gevoelig is en het ligt ook in andere landen gevoelig. In Ierland bijvoorbeeld, inzake het Verdrag van Nice, waar na een negatief resultaat een tweede volksraadpleging wordt georganiseerd om een "ja" te krijgen. In Denemarken was er een volksraadpleging voor de toetreding tot de EU. Men stemt tegen, men zit vast en men organiseert opnieuw een volksraadpleging om een ja-stem te krijgen. Wat zal er gebeuren als het volk straks nee stemt over de EU-grondwet? Gaan wij dan de EU-grondwet afkeuren? Wellicht zou er een tweede volksraadpleging worden georganiseerd. Ook op lokaal vlak levert dat problemen. Denk maar eens aan de volksraadpleging in Gent over de parking onder het Belfort; de voorstanders moesten "nee" stemmen en de tegenstanders "ja"; het stadsbestuur riep evenwel niet op om te komen stemmen. Uiteindelijk werd "ja" daar "nee". Dat is de realiteit. Ik wil daarmee geen kritiek geven op een volksraadpleging. Wij zijn daarvan geen tegenstander. Wij willen alleen het zaligmakende ervan enigszins nuanceren.

In het kader van de besprekingen van dit voorstel, mijnheer Daems, heb ik mij niet van de indruk kunnen ontdoen dat de kloof tussen de kiezer en de politiek te groot is zonder een volksraadpleging en dat men daardoor de indruk zou wekken dat de kiezer onmondig is. Tussen de kiezer en de politiek zitten er gezinnen, families, socio-

02.16 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Il est bien étrange que le CD&V, qui adopte actuellement un profil très flamand, invoque subitement aujourd'hui des arguments unitaristes.

02.17 Servais Verherstraeten (CD&V): Que penserait donc M. Bultinck si une minorité était opposée à la Constitution européenne en Flandre, alors qu'une majorité y serait favorable en Wallonie et que l'élection se solde finalement par une majorité favorable?

Les consultations populaires posent des difficultés dans d'autres pays également, comme au Danemark, qui a dû s'y prendre à deux reprises pour obtenir un «oui» à l'adhésion du pays à l'Union européenne. Que ferons-nous si la Constitution européenne est rejetée?

A en croire certains, le référendum colmaterait le fossé entre le monde politique et les citoyens. Nous pensons quant à nous que la société civile est suffisamment mûre pour franchir ce fossé. Il est bien plus enrichissant de procéder à des ajustements et de conclure

culturele verenigingen, sportverenigingen, democratische verenigingen.

We kunnen niet alleen naar hen luisteren maar ook het debat aangaan, rekening houden met hun ideeën en daardoor onze besluitvorming beïnvloeden om ons dan aan te passen en op die manier een evenwichtig compromis te bereiken. Dat is voor ons representatieve democratie. Dat is iets anders dan “ja” of “neen” zeggen! Dat is veel rijker dan een volksraadpleging. Voor deze handelwijze moet veeleer gekozen worden.

Mijnheer de voorzitter, dit schijn debat heeft evenwel ook veel geleerd. Het was symptomatisch en interessant. Het was interessant, omdat er in de meerderheid tegenstellingen bestonden. Dat mag en moet kunnen. We zijn “gematrakkeerd” geworden omdat ooit in een regeerakkoord een alinea over ethische kwesties heeft gestaan, alsof in de vorige paarse meerderheid over bepaalde thema's geen discipline hoorde te heersen. Ik kan tal van voorbeelden opsommen.

Ik moet vaststellen dat de onenigheid die thans binnen paars heerst, het debat zoals het zich heeft voorgedaan en de procedures volgens de welke het debat verlopen zijn, symptomatisch zijn. Deze meerderheid mag het over sommige zaken met mekaar oneens zijn. De gebeurtenissen van de voorbije weken in verband met Brussel-Halle-Vilvoorde, de volksraadpleging, de vraag moeten handelaars vergoed worden bij openbare werken, de verkeerswetgeving en de boetes, de huisjesmelkerij, de volmachten op de gezondheidswet, het pensioensparen doen de vraag rijzen waar deze meerderheid het nog wel over eens is. Ze is het over niets meer eens. Ze bestuurt niet meer. De bespreking van deze volksraadpleging en de manier waarop zijn een mooi voorbeeld geweest van de manier waarop paars thans bezig is.

De **voorzitter**: Met een beetje blessuretijd hebt u 22 minuten opgebruikt van de 30, die aan uw fractie zijn toegekend.

02.18 Charles Michel (MR): Monsieur le président, chers collègues, je vais me concentrer sur l'essentiel, du moins je vais tenter de le faire, pour permettre à mes collègues d'intervenir de manière complémentaire. Tout d'abord, permettez-moi de remercier très solennellement le cdH pour son vote sur la procédure la semaine dernière. En effet, quoique parmi les formations francophones ce parti soit hostile à la consultation populaire, il a accepté que le débat puisse se tenir en séance plénière. Je tiens à saluer ce geste de manière formelle.

Cela étant dit, je voudrais maintenant me concentrer sur deux éléments qui me paraissent être au cœur de la discussion. D'une part, il y a les questions relatives à la légalité. M. Verherstraeten a évoqué les questions juridiques. D'autre part, je livrerai quelques éléments sur l'opportunité d'organiser ou non une consultation populaire sur la Constitution européenne.

Pour ce qui est de la légalité, je ne vais pas devoir argumenter longtemps pour expliquer quelle est la question posée. Oui ou non une consultation populaire est-elle compatible avec notre Constitution? Il y a une controverse, admettons-le. Le Conseil d'État émet, depuis de nombreuses années, un avis réservé, avis très

des compromis par le biais de la concertation que d'organiser une consultation populaire.

Ce simulacre de débat fut très instructif. Les dissensions au sein de la majorité commencent à être symptomatiques. Celle-ci n'est plus d'accord sur aucun dossier et le navire part à la dérive.

02.18 Charles Michel (MR): Ik wil de cdH-fractie plechtig bedanken. Al is zij tegen het principe van de volksraadpleging gekant, toch heeft zij ermee ingestemd dat tijdens de plenaire vergadering een debat aan dit onderwerp zou worden gewijd.

Wat de wettelijkheid van de organisatie van een volksraadpleging betreft, heeft de Raad van State in zijn advies voorbehoud gemaakt al is dat advies vanuit juridisch oogpunt aanvechtbaar.

Sommige politieke fracties zijn bezorgd; het uitblijven van een bepaling in de Grondwet geeft hen een onbehaaglijk gevoel. De MR stelt voor de

discutable sur le plan juridique puisque tout le raisonnement du Conseil d'État se fonde sur l'idée qu'en fait, une consultation populaire serait similaire à un référendum dans la mesure où, dès lors que le suffrage universel se serait exprimé, le Parlement serait lié. Cette argumentation est juridiquement contestable, mais passons!

Certains groupes expriment une inquiétude et disent que dans l'état actuel, ils éprouveraient un malaise si l'on n'adoptait pas une disposition dans la Constitution permettant d'aller de l'avant. La solution proposée par le MR est très simple: elle passe par la réforme de la procédure relative à l'adoption de certains traités internationaux, ceux qui emportent transfert de souveraineté, pour éviter l'abus de consultations populaires, pour cadrer précisément la capacité de recourir à la consultation du suffrage universel, avec une décision indispensable du Parlement. Maintenant que nous mettons cette proposition dans le débat, on nous rétorque que ce ne serait pas encore assez mûr, que ce serait un peu faible juridiquement – ce dont nous sommes de moins en moins convaincus. Sur le fond, j'ai beau être attentif aux débats qui ont eu lieu en commission, j'ai beau relire tous les comptes rendus et tous les procès-verbaux, je ne trouve pas un argument juridique solide pour s'opposer à la révision de la Constitution.

Monsieur Verherstraeten, fort habilement – et je vous reconnais bien là –, vous passez sur l'argument en disant qu'on en a beaucoup parlé, que c'est assez technique et que vous n'êtes pas entièrement convaincu par le recours à l'article 167 de la Constitution, sans que l'on entende le moindre argument juridique solide et crédible. Venons-en au fait. La vérité, c'est qu'il y a une mauvaise volonté – et vous l'avez admis: vous pensez que consulter, ce n'est pas une bonne chose.

Un mot encore concernant la question juridique. Un argument peu mis en évidence alors qu'il me paraît s'appuyer sur le bon sens est le suivant: dans cette assemblée, on admet chaque semaine que des commissions, que notre parlement peuvent consulter des experts. On l'a encore fait hier pour Bruxelles-Hal-Vilvorde. On admet que l'on peut consulter des associations.

On admet que le parlement peut consulter qui il souhaite. Il n'y a pas la moindre discussion quant à la question de savoir si cela remettrait en cause le régime représentatif. Quand on souhaite consulter nos mandants, ceux qui nous ont désignés pour les représenter ici, grâce au suffrage universel, quand on souhaite consulter la Nation, là, il entend des cris d'orfraie: quelle horreur! Ce ne serait pas compatible avec la disposition constitutionnelle; on remettrait en cause le régime représentatif. Tous les pouvoirs émanent de la Nation et consulter le suffrage universel est un élément qui nous paraît naturel dans une démocratie.

Un mot encore, tout particulièrement adressé à mes collègues francophones, pour dire et répéter que l'article 167 de la Constitution permet de cadrer le recours à des consultations sur des thèmes bien précis: en clair, les traités internationaux. Je le dis avec le sourire, et c'est presque une boutade: cela évite les questions stupides du style: faut-il souhaiter oui ou non que l'on maintienne la Belgique comme un Etat indépendant? Ce type de consultation, un peu sotté, ne serait pas possible si l'on adoptait le texte constitutionnel. Cela devait être

goedkeuringsprocedure voor internationale verdragen die een soevereiniteitsoverdracht inhouden, te hervormen. Door een beslissing van het Parlement noodzakelijk en systematisch te maken, wordt de mogelijkheid om het volk te raadplegen in goede banen geleid. Ons inziens staat geen enkel afdoend juridisch argument, zelfs niet in de uiteenzetting van de heer Verherstraeten, de hervorming van de Grondwet in de weg – of men moet van slechte wil zijn!

Het Parlement raadpleegt geregeld wie het wil zonder dat het representatief stelsel daarom ter discussie wordt gesteld, maar wanneer het rechtstreeks de natie wil raadplegen, reageert men vol afgrijzen. Door een en ander via artikel 167 van de Grondwet te regelen, kunnen wij ervoor zorgen dat die raadplegingen op welbepaalde thema's worden toegespitst, namelijk de internationale verdragen.

Wat de vraag betreft of volksraadplegingen al dan niet opportuun zijn, moeten wij ons ervan bewust zijn dat een groot deel van onze bevolking vraagtekens plaatst bij ons democratisch bestel. Wij moeten daarop inspelen door te durven kiezen voor mechanismen van rechtstreekse democratie over thema's van essentieel belang, zoals de toekomst van ons land, thema's die de mensen dagelijks bezighouden en zaken die verband houden met de toekomst van ons land in het kader van de Europese eenwording. Het is ook via de stemhokjes dat het sociale Europa gestalte moet krijgen.

Stellen dat het om een te ingewikkelde tekst gaat, is in mijn ogen beledigend voor de kiezers, die niet dommer zijn dan de Spanjaarden of de Oostenrijkers, bijvoorbeeld. Bij elke verkiezing spreekt men zich uit over ingewikkelde kwesties en

dit.

Sur l'opportunité, je souhaite mettre en évidence trois arguments, mais il y en a beaucoup d'autres. Premier élément: nous devons être lucides quant au fait qu'aujourd'hui, notre modèle démocratique emporte un certain nombre de questions. Ne soyons pas aveugles! Il existe une sensation, très largement diffusée dans la population, que le fossé croît, s'agrandit.

Oser des mécanismes de démocratie directe sur des enjeux aussi essentiels que l'avenir de notre pays, dans toute une série de thèmes qui nous concernent au quotidien, pour les dix ou quinze prochaines années, oser poser la question de savoir si oui ou non on s'insère par un pas en avant dans la construction européenne, c'est la réponse aux questions relatives aux inquiétudes quant à un modèle de mondialisation qui soit équitable, qui prenne en considération la dimension d'humanité, la dimension d'éthique, qui prenne en considération ces éléments-là.

C'est la raison pour laquelle celles et ceux qui veulent sincèrement plus d'Europe sociale devraient souhaiter un large débat populaire qui, nécessairement, aurait place dans le cadre d'une telle consultation populaire. L'Europe sociale, vous l'avez compris, restera au stade des mots si l'on ne donne pas l'occasion de traduire le poids de cette dimension sociale à travers les urnes et pas simplement dans quelques débats après 21 heures, dans une assemblée légèrement désertique.

Deuxième élément important, c'est celui qui consiste à dire: ce serait trop compliqué, nos concitoyens n'auraient pas la capacité, pensez-vous, de lire un texte aussi complexe.

Cela ne vous étonnera pas: je considère cet argument comme insultant vis-à-vis de l'ensemble de nos concitoyens. Les Belges seraient-ils plus idiots que les Espagnols, plus idiots que les Autrichiens, plus idiots que les Danois, que les Français, que les Britanniques, etc.? Chaque fois qu'on s'exprime au moment d'une échéance électorale en mettant un bulletin dans l'urne, on doit aussi prendre attitude sur des questions complexes: l'emploi, la dimension sociale, la dimension de croissance économique. L'ensemble des enjeux posés à travers les élections sont des enjeux complexes et néanmoins, fort heureusement, on admet que le suffrage universel pur et simple demeure la règle dans notre pays.

Troisième élément, dans le cadre de l'action politique, je considère qu'il convient d'avoir une ligne directrice claire. Je voudrais vous lire un extrait d'un communiqué de presse du 25 septembre 2003: "Il est urgent de porter le débat sur l'avenir de l'Europe au niveau des citoyens, en particulier lorsqu'il s'agit de se prononcer sur un texte aussi fondamental que la future Constitution européenne. L'organisation d'une consultation populaire sur la future Constitution européenne peut contribuer à rapprocher les citoyens de l'Europe". Il est vrai que le texte va plus loin en disant qu'il faut pour cela adapter la Constitution. C'est un communiqué de presse du cdH du 25 septembre 2003. Il s'agit de toute évidence d'une épine dorsale en caoutchouc: au gré du vent, du contexte, la position varie. Je regrette cette situation.

niettemin – gelukkig maar trouwens – gaat men er nog altijd van uit dat het algemeen stemrecht in ons land de regel blijft.

In de politiek is het zaak duidelijke krachtlijnen uit te stippelen. Ik betreur de weifelmoedigheid van de cdH in dat verband. Nog niet zo lang geleden wierp die partij zich nog op als de apostel van de volksraadpleging en van het debat met de burger over de toekomst van Europa.

Over enkele ogenblikken, waarde collega's, volgt misschien een historisch moment. De uitslag van de stemming zou wel eens niet kunnen zijn wat men ervan verwacht. Bij alle partijen, ook bij diegenen die tegen de volksraadpleging zijn, zijn er leden die dit gedurfd project willen steunen en onze medeburgers het woord willen geven. Laten we samen geschiedenis schrijven!

En conclusion, mes chers amis, le moment que nous vivons dans quelques heures sera historique. Nous aurons peut-être la possibilité de changer ensemble le cours des choses et de faire en sorte que le vote qui interviendra ne soit pas celui que tout le monde attend. Je ne doute pas que, dans tous les rangs, y compris dans ceux des partis qui officiellement se sont déclarés contre la Constitution européenne, des doigts frétilleront tout à l'heure, et que certains seront tentés de soutenir cette consultation populaire pour donner la parole à l'ensemble de nos concitoyens. N'hésitez pas à être audacieux. Ensemble, rentrons dans l'histoire. Donnons cette consultation à nos concitoyens.

02.19 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Mijnheer de voorzitter, collega's, vandaag komt uiteindelijk een eind aan een soap, die op 16 september 2004 begonnen is. Wij hebben ons in dit Parlement zes volle maanden onledig weten te houden met het item Europese Grondwet.

Mijnheer de voorzitter, soms is het handig om publicaties van deze Kamer eens aandachtig te bekijken. Soms gebeuren hier toevalligheden die een aantal zaken verklaren. Vandaag heb ik, net zoals alle collega's, in de bakjes aan de ingang de verklaring gekregen waarom wij ons in de commissie voor de Herziening van de Grondwet en in deze plenaire vergadering zes maanden lang hebben mogen amuseren met de Europese Grondwet.

Mijnheer de voorzitter, u hebt vandaag, zowel bij ons als bij de collega's, een soort regeringsmededeling laten verspreiden die verpakt wordt als een document van de Kamer. Wat blijkt, goede collega Daems? U bent inderdaad erin geslaagd om – het was ongetwijfeld de directe aanleiding om dit debat zes maanden lang te rekken – als enige collega in de Kamer zo'n grote foto in een document van de Kamer te krijgen. De foto is stukken groter dan de foto's die wij gewoon zijn van de kamervoorzitter. De kamervoorzitter is voor een keer zeer bescheiden geweest. Hij staat afgedrukt met een zeer minuscuul fotootje. Hij heeft het zijn fractievoorzitter van de VLD gegund om een zeer uitgebreide foto te krijgen. Het kan tellen, als referentie. Mijnheer de voorzitter, collega's, als men enkele jaren in dit halfroond rondloopt, dan wordt men zeer cynisch. Goede collega Daems, het geeft mij de verklaring waarom dit debat uitgerekend zes maanden gerekt moest worden in de commissie voor de Herziening van de Grondwet. Vandaag hebben wij de verklaring gezien: uw foto staat in het groot afgedrukt in het document van de Kamer. Blijkbaar konden de drukkers niet sneller klaar zijn. Het debat mocht dus niet sneller opschieten.

Collega's, was het zo pijnlijk niet, wij hadden ons flink wat tijd kunnen besparen, in het kader van efficiënt politiek bedrijven. Ik heb mij gepermitteerd alle verslagen van de voorbije maanden nog even aandachtig na te lezen. Als ik even de uiteenzetting bekijk van onze meestal zeer stille, maar intelligente, collega Giet van de PS, dan hadden wij al op 16 september 2004 kunnen weten hoe laat het zou zijn en hoe deze fabel ging aflopen. Wat staat in het verslag van de zitting van 16 september 2004 over collega Giet? "De spreker staat open voor een reflectie, maar op het eerste gezicht is hij van oordeel dat een volksraadpleging geen ideale werkwijze is voor een parlementaire democratie, zoals België." Op het ogenblik dat de fractieleider van de PS gesproken had in de commissie voor de

02.19 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Le mauvais feuilleton qui a commencé le 16 septembre 2004 se termine aujourd'hui. Les discussions relatives à la constitution européenne ont duré six mois. Un temps précieux aurait néanmoins pu être gagné car, dès le premier jour, M. Giet a déclaré que la consultation populaire n'est pas un instrument idéal dans une démocratie parlementaire comme la Belgique. Etant donné que le PS fait la pluie et le beau temps, cette déclaration aurait déjà dû être édifiante.

Au début, M. Van der Maelen, qui avait déjà paralysé les travaux de la Commission pour le renouveau politique durant la législature précédente, a laissé entendre qu'une marge de manoeuvre existait. Le 16 septembre, il a affirmé que les experts néerlandophones estimaient qu'une consultation populaire non contraignante était possible mais que les experts francophones la jugeaient anticonstitutionnelle. Le sp.a n'était disposé à organiser une consultation que si la participation au vote était obligatoire. Un amendement visant à instaurer ce vote obligatoire à immédiatement recueilli l'unanimité. Le 16 novembre M. Van der Maelen s'est déclaré partisan d'une révision de la constitution. Il a affirmé que le premier référendum devait bénéficier d'une attention maximale afin de servir de précédent favorable. Par après, M. Di Rupo a ordonné un changement radical d'attitude.

Herziening van de Grondwet, dan wisten wij waar wij gingen eindigen.

Collega Daems, jullie hadden zich, als liberalen, zeer veel moeite kunnen besparen. Na twee opeenvolgende paarse regeringsperiodes zou u toch moeten weten wie de lakens uitdeelt in het land. Wij hadden een stuk efficiëntie kunnen brengen in dit bedrijf, door onszelf veel discussies die zonder voorwerp zijn te besparen.

Ik kan uiteraard niet alleen blijven stilstaan bij collega Giet. Ook de pirouettes die de collega's van de sp.a gemaakt hebben, mogen er zijn. Onze goede collega Dirk Van der Maelen kent u ongetwijfeld nog allemaal, de man die er tijdens de vorige legislatuur perfect in geslaagd is de commissie voor de Politieke Vernieuwing deskundig in de prak te rijden. Dat gaf eigenlijk al een heel slecht voorteken op het moment dat collega Van der Maelen het sp.a-standpunt moest komen vertolken over een eventuele volksraadpleging. Dat gaf in essentie toch al aan dat het slecht moest aflopen.

Collega Van der Maelen liet in het begin nog veel ruimte. Wat stelde collega Van der Maelen reeds in de vergadering van 16 september? "Over de volksraadpleging waren de meningen binnen de twee gemeenschappen uiteenlopend. De Nederlandstalige deskundigen achtten een volksraadpleging mogelijk voor zover ze niet bindend is voor de politieke overheid. Volgens de Franstalige experts is een volksraadpleging in alle gevallen ongrondwettelijk." Veel essentiële, verklaart de spreker in naam van zijn fractie dat een volksraadpleging alleen mag gehouden worden als deelname is verplicht. Dat is het enige middel om de wettigheid van het resultaat te waarborgen.

Wat gebeurde er? Collega Van der Maelen werd op zijn wenken bediend. Er ontstond zonder enig probleem bijna unanimitéit over een sp.a-amendement om de opkomstplicht wat het referendum betrof inderdaad in te voeren.

Collega Van der Maelen was in de vergadering van 16 november, twee maanden na de eerste beruchte vergadering, nog principiële en nog duidelijker. Hij zei: "In dit debat is de fractie" – van collega Van der Maelen – "weliswaar voorstander van een volksraadpleging, doch op voorwaarde dat er opkomstplicht is." Tot slot geeft hij te kennen gewonnen te zijn voor een grondwetsherziening tot invoering van een referendum ter aanvulling van de parlementaire democratie. Hij staat er ten slotte op dat de eerste volksraadpleging sinds de Koningskwestie maximale aandacht zou genieten zodat zij een gunstig precedent zou kennen.

Collega Van der Maelen, nadien hebben wij zeer veel pirouettes, ook in uw fractie, mogen waarnemen, waarbij uiteindelijk voorstanders tegenstanders werden en iedereen bochten moest nemen omdat een bepaalde PS-partijman, Elio Di Rupo, een bevel gegeven had; hij gaf te kennen dat het nu gedaan moest zijn met de spelletjes.

Collega's van CD&V, ik zal tegen onze goede oppositietraditie en onze goede oppositieverstandhouding in toch eerlijk erkennen dat wij uw redenering in deze niet echt goed begrepen hebben. Op het moment dat het eerste voorstel ter tafel lag, was jullie standpunt zeer duidelijk, in die zin dat hetgeen voorlag – het voorstel van collega Daems – ongrondwettelijk zou zijn. Op het moment dat de leden van de MR-fractie jullie sympathiek met een grondwetswijziging en een

Le raisonnement du CD&V est pour nous tout aussi incompréhensible. Ce parti a affirmé au début que la proposition de M. Daems était anticonstitutionnelle. Les membres du MR ont ensuite fait un pas en direction du CD&V en proposant une révision de la constitution. Des membres de ce parti ont déclaré ensuite que l'avis des flamands sur la Constitution européenne était déjà suffisamment clair. Il a en outre été dit que les résultats pouvaient différer dans les deux Communautés. Est-ce une raison pour s'opposer à une consultation populaire? Les membres du CD&V auraient dû faire preuve de plus de courage politique.

Les membres de Spirit n'ont pas adopté une attitude courageuse. Ils ont également pris acte en janvier des prises de position de MM. Di Rupo et Stevaert. Ils ont agi ainsi pour préserver leurs mandats et leurs sièges à la Chambre. Ils auraient pu faire la différence s'ils en avaient eu le courage.

Où est M. Verhofstadt, le gourou libéral? Pourquoi ne se lance-t-il pas comme avant dans un plaidoyer pour le référendum? Je comprends que les libéraux soient prêts à aller très loin pour conserver le poste de premier ministre mais ce revirement témoigne d'un singulier manque de dignité.

La position du Vlaams Belang est extrêmement claire. Nous sommes favorables à une démocratie directe par le biais de la consultation populaire. D'aucuns ont affirmé à juste titre que nous allions évoquer dans le cadre du débat la question de l'adhésion de la Turquie. Il existe effectivement un lien direct entre la Constitution européenne et une éventuelle adhésion de la Turquie.

Nous avons toujours lutté à visière

voorstel dienaangaande tegemoet treden, moeten jullie uiteindelijk allerlei bochten nemen. Voorwaar wordt zelfs door een aantal CD&V-collega's aangehaald dat uit de eurobarometer bleek dat daarvoor binnen Vlaanderen een zeer ruime meerderheid was en dat we uiteindelijk de bevolking niet meer moesten consulteren omdat och arme een belangrijke opiniepeiling reeds duidelijkheid had verschaft.

Ook nu weer, collega Verherstraeten – ik heb u daarnet al even onderbroken daarvoor – heeft u zelfs, en dat gebeurde ook zeer frequent in commissie, de vrees uitgedrukt dat de resultaten tussen de twee grote taalgemeenschappen in dit land zouden kunnen verschillen.

Alsof dat nu vanuit jullie hoek een argument zou moeten zijn om tegen zo'n volksraadpleging te pleiten. Ik moet eerlijk zeggen, ik kan dat niet goed begrijpen.

Wanneer collega Verherstraeten dan met het argument afkomt hoe het in het verleden uitgedraaid is, moet hij weten hoe het in de tijd van de Koningskwestie is afgelopen. Waar zit dan eigenlijk het probleem? Laten wij duidelijk zijn: jullie van CD&V hadden misschien vijf minuten politieke moed moeten opbrengen, om het met de woorden van jullie eigen minister-president van Vlaanderen te zeggen, om die kans te geven aan de bevolking in plaats van de bevolking het signaal te geven: wij vinden jullie iets te dom om over zo'n ingewikkeld probleem als Europa na te denken en jullie mening te uiten. Geef de bevolking de kans over zo'n belangrijk thema als Europa wel degelijk haar mening te geven.

Collega's, ik kan er niet omheen. Zeker nu collega Verherstraeten zo sympathiek geweest is onze collega's van spirit te sparen, moet ik toch even het mes in de wonde rondraaien. Collega's van spirit, jullie hebben in deze niet bepaald een moedige houding aangenomen. Jullie hebben – ik zal herhalen wat ik in de commissie zonder veel franje gezegd heb – akte genomen van de stellingen van Stevaert in de maand januari, toen hij in P-Magazine stelde dat het houden van een referendum het risico inhield dat de PS dat als pesten zou zien, en dat het dus niet opportuun was. Ik moet jullie feliciteren voor zoveel gebrek aan principiële houding, tegelijk moet ik jullie feliciteren met zoveel tactisch inzicht, met zoveel inzicht om de eigen portefeuilles en de eigen kamerzitjes zeker te stellen. Jullie weten zeer goed dat jullie kamerzitjes niet in verhouding staan tot jullie electoraal gewicht bij de bevolking. Jullie weten zeer goed dat jullie, als jullie enige moed hadden gehad, hier wel degelijk het verschil in het debat hadden moeten kunnen maken. Maar jullie hebben gekozen voor de zekerheid van het parlementaire mandaat, omdat jullie weten dat die mooie liedjes wel eens een eind kunnen krijgen. Inderdaad, de echt socialistische collega's kunnen zeggen: het is nu welletjes geweest met die "spirituele" collega's; het brengt ons electoraal niets meer op; het heeft lang genoeg geduurd; laten wij die collega's sturen naar waar zij thuishoren, naar een of ander duister achtercafeetje waar zij een jointje kunnen roken en waar zij zich voort op pseudo-intellectuele manier kunnen amuseren.

Liberale collega's, ook jullie zullen er niet aan ontsnappen. Ik moet nog even verwijzen naar jullie grote goeroe, de man die dezer dagen waarschijnlijk in een bunker in de Wetstraat 16 verblijft, officieel toch, terwijl iedereen zich dezer dagen afvraagt of die man nog wel leeft en

découverte. Aujourd'hui, Spirit brandit l'épouvantail du Vlaams Belang pour justifier son revirement. J'aurais espéré un peu plus courage spirituel. Si l'on estime pouvoir organiser un référendum dans un cas mais pas dans l'autre, c'est qu'on juge le citoyen trop stupide pour s'exprimer sur certains sujets. Les représentants de Spirit ont préféré leurs portefeuilles spirituels à leurs principes spirituels. Ils n'ont pas servi la cause de la population ni celle de la démocratie. Mais l'électeur résoudra le problème, nous en sommes convaincus.

Lors du Congrès du PS, en février, le président du parti s'est dit partisan d'un référendum sur la subsistance de la Belgique, ce qu'il regrette sans doute déjà. Nous lui avons aussitôt tendu la main. Nous avons préparé une proposition de loi en vue d'un référendum sur les problèmes communautaires. Nous relèverons ce défi.

fysiek in het land aanwezig is. Waar is de tijd dat Verhofstadt een pleidooi hield en zeer duidelijk naar aanleiding van de Europese verkiezingen stelde: er moet en er zal absoluut een referendum komen over de Europese grondwet? Toen was het reeds duidelijk. Toen was de grote opponent de eeuwige CD&V'er Jean-Luc Dehaene, die in dat beruchte debat zei: neen, er komt geen referendum, wat CD&V betreft. Maar Verhofstadt had toen nog het idee dat hij iets gedaan kon krijgen.

Waar is, collega's liberalen, jullie moed, jullie eergevoel, om hier te zeggen: de maat is vol, het is welletjes geweest wat ons betreft, wij slikken dat niet meer; voor ons is de maat vol, wij pikken dat niet meer. Ook wat dit dossier betreft, collega's liberalen, collega Daems – laat het toch nog eens gezegd zijn – kan ik wel begrijpen dat jullie als liberalen bereid zijn die post in Wetstraat 16, die bunker, te blijven bewonen en daar zeer veel voor over hebben, maar eerlijk gezegd, in jullie geval zou ik nu wegkruipen onder mijn bank.

Ik weet niet waar uw eergevoel zit. Uw grote Manitoe van destijds hield een moedig pleidooi voor referenda en zeker in dit kader van de EU-grondwet. Collega's-liberalen, u moet nu andermaal vaststellen dat u ook in dit dossier, zoals in alle vorige dossiers, bakzeil moet halen. Het moet pijnlijk zijn. Als ik in uw plaats nog enig eergevoel zou hebben, zou ik in stilte wegkruipen uit deze Kamer en me hier niet meer durven vertonen.

Collega's, de houding van mijn fractie is in deze altijd en van in het prille begin zeer duidelijk geweest. Wij hebben altijd zeer duidelijk gezegd principieel voorstander te zijn van directe democratie en van referenda en volksraadplegingen, of het nu gaat over de EU-grondwet of over andere items. Wij zijn bereid de bevolking te raadplegen. Wij hebben geen schrik voor het resultaat van verkiezingen of referenda. Wij durven de confrontatie met de gewone man en vrouw in de straat aan.

Vanuit een aantal hoeken werd het excuus bovengehaald alsof het Vlaams Belang Turkije en de eventuele toetreding van dat land als item in het debat willen brengen. We hebben dat altijd zeer duidelijk gezegd. We hebben open kaart gespeeld. Ik daag iedereen uit het tegendeel te bewijzen. We hebben open kaart gespeeld en gezegd dat dit mee in het debat zou gaan. Wie zou ons tegenhouden om over dit item een debat aan te gaan? Alsof er geen direct verband zou zijn tussen de EU-grondwet en de al of niet toetreding van Turkije tot Europa. Laat dit duidelijk zijn.

We hebben in deze altijd met open vizier gestreden. We begrijpen dan ook niet goed dat u dit als laatste excuus aanvoert en zegt dat u bang bent dat het Vlaams Belang wel eens een moeilijk item zou kunnen inbrengen en dat u dus uw kazak moet draaien.

Collega's van spirit, ik had iets meer spirituele moed verwacht om het debat met de bevolking aan te gaan. Als u pretendeert zogenaamde directe democraten te zijn, dan moet u voor geen enkel referendum over geen enkel thema schrik hebben. Als u zegt dat over dit thema een referendum mag maar over een ander thema niet, dan zegt u aan de bevolking dat zij voor een aantal thema's te dom is om te beslissen. Collega Lambert, dat heeft dan met zogenaamde democratie niets meer te maken. Laten we mekaar niets meer

wijsmaken. Ik kom terug tot de vaststelling die ik daarnet deed. U hebt gekozen voor uw portefeuilles en dat is uw goed recht. Uw spirituele portefeuilles gingen voor op de spirituele ideeën en spirituele principes. U hebt de bevolking en de democratie daarmee geen dienst bewezen.

Uiteindelijk zal dit probleem wel opgelost raken via de kiezer. Wij hebben op alle domeinen vertrouwen in de kiezer. Ik kan begrijpen dat u wat minder vertrouwen hebt in de kiezer, dat heeft ook telkens zijn reden en zijn bewijs gekregen.

Mijnheer de voorzitter, collega's, ik rond af. Ik wil nog een aantal Franstalige collega's tegemoet treden. Ik kijk opnieuw naar collega Giet die zich zeer goed zal herinneren dat zijn eigen partijvoorzitter op het PS-partijcongres van 26 februari 2005 voorstelde een volksraadpleging te houden over het voortbestaan van België. Ik kan mij levendig inbeelden dat hij zich dat voorstel ondertussen al een beetje beklaagt. Wij hebben toen bij monde van onze eigen partijvoorzitter Frank Vanhecke de hand gereikt aan onze PS-collega's. Wij hebben gezegd bereid te zijn samen een parlementair document in te dienen. Wij hebben ook wat dit thema betreft geen enkele schrik om een volksraadpleging of een referendum te houden.

U bent blijkbaar niet bereid mee te werken. Ik wil u echter nog altijd het parlementair document aanbieden.

Wij hebben vandaag in deze Kamer, voorzitter, collega's, een wetsvoorstel houdende organisatie van een volksraadpleging over de communautaire problemen ingediend. Ik daag en ik nodig alle Vlaamse en Franstalige collega's die de moed hebben om die confrontatie met de ideeën van de bevolking aan te gaan, uit om dit debat te voeren. Als wij nu deze gemiste kans moeten laten passeren, de kans om een volksraadpleging over de EU-Grondwet uit te voeren, dan gaan wij de volgende uitdaging aan en willen wij aan ieder van jullie vragen om het fundamenteel debat te kunnen voeren over een volksraadpleging over de communautaire problemen in dit land.

02.20 Thierry Giet (PS): Monsieur le président, chers collègues, beaucoup de choses ont déjà été dites et redites sur le sujet. Je voudrais donc m'en tenir à quelques brèves considérations. Puisque certains ont voulu à tout prix que ce débat se tienne aujourd'hui dans des conditions très particulières, il s'agit maintenant de dire pourquoi nous en sommes arrivés là et d'en tirer les leçons, tous ensemble je l'espère.

La seule chose inacceptable serait que ces considérations soient balayées une nouvelle fois par la sentence que j'ai souvent lue et entendue ces dernières semaines: si le PS pose tant de problèmes, c'est parce qu'il est contre la consultation populaire, etc.

Avant d'en venir à ce qui est pour moi l'essentiel, je vais répéter ce que certains font semblant de ne pas entendre. Vous savez qu'il n'y a pire sourd que celui qui ne veut pas entendre. Soldons la question qui est formellement posée à la Chambre aujourd'hui – êtes-vous pour ou contre la proposition de révision? – et soldons la question de fond qu'expose la proposition.

D'abord la question de fond dont nous aurions dû faire notre enjeu.

02.20 Thierry Giet (PS): Onaanvaardbaar zou alleen zijn dat men hier eens te meer komt vertellen dat de PS zoveel problemen maak omdat ze tegen de volksraadpleging is gekant. Er is enerzijds een vormelijke, anderzijds een inhoudelijke vraag. Wat de inhoud betreft, zijn we inderdaad gewonnen voor een volksraadpleging over de internationale verdragen of minstens over een aantal daarvan. We spreken ons echter tegen dit voorstel uit, omdat er niet over gedebatteerd werd. Volgens mij zijn de indieners van het voorstel zelf verantwoordelijk voor de verwerping ervan in commissie en misschien ook vanavond. Men mag mogelijke medestanders niet

Oui, nous sommes pour, favorables – si vous voulez que je le dise autrement – à cette perspective de consultation populaire sur les traités internationaux ou sur certains d'entre eux. Il faut s'engager dans un examen sérieux de cette bonne idée. Ensuite, nous sommes contre la proposition, certainement contre le texte qui nous est soumis. Je vais maintenant expliquer pourquoi en disant ce que j'ai appelé l'essentiel.

C'est simple, nous sommes ici pour dire non à une proposition, pour la bonne et simple raison que nous n'en avons pas débattu et que nous ne sommes toujours pas en situation d'en débattre. Peu importe, dès lors, les problèmes juridiques que pose le texte. Nous en avons soulevé certains en proposant aussi d'essayer de les rencontrer par une réflexion commune. On peut d'ailleurs directement affirmer ce qu'il faudra conclure de tout ceci: les auteurs de la proposition portent à mon sens la responsabilité du vote de rejet qui a sanctionné la proposition en commission et qui, peut-être, la sanctionnera à l'occasion des votes de ce soir.

Soyons clairs! Sur une question aussi importante, on ne peut pas caricaturer les positions de ceux qui soulèvent des problèmes. On ne peut pas mépriser ceux qui pourraient être des partenaires. On ne peut pas non plus mépriser ostensiblement les règles de droit, à la petite semaine ou selon les intérêts du jour. J'ai entendu et lu dans certains journaux que ceux qui seraient opposés à la consultation populaire, parce qu'à leurs yeux la démocratie représentative serait le système le plus cohérent, ceux-là ne seraient pas de vrais démocrates. Le propos est évidemment peu appréciable et manipulateur. Ce n'est en tout cas pas chez des gens de qualité que l'on s'attend à le rencontrer. Un homme estimable...

Le **président**: Monsieur Giet, permettez-vous à M. Michel de vous interrompre?

02.21 Charles Michel (MR): Monsieur Giet, comme vous, je pense que l'on doit s'efforcer, même dans des débats passionnels, de garder la tête froide et de tenir des arguments de qualité, quelle que soit la position que l'on adopte.

Je peux respecter le fait que le PS soit très clairement réservé pour ce qui concerne une consultation populaire sur la Constitution européenne. Mais il y a un point qui me heurte, c'est la forme!

Nous avons déposé cette proposition de texte pour adapter la Constitution dans une dimension totalement constructive et positive. J'ai dit tout à l'heure que nous n'avions pas entendu le moindre argument solide, dans les groupes de commission qui ont été réunis, pour s'y opposer sur le plan juridique. Je n'ai pas vu que vous aviez proposé des amendements pour améliorer le texte. Nous avons proposé de pouvoir, ensemble, travailler sur une amélioration du texte. Or, aujourd'hui vous semblez dire que nous aurions déposé un texte, brusquement, alors que nous l'avons fait parce que, lors des premières réunions de commission, vous aviez exprimé vos réserves en premier lieu sur la constitutionnalité d'une consultation pure et simple sans adapter la Constitution.

Nous dire aujourd'hui que la démarche aurait été brutale et peu respectueuse du partenaire, je trouve cela pour le moins sidérant en termes de vérité par rapport à ce qui s'est passé il y a quelques

met misprijzen behandelen. Men mag ook de rechtsregels niet ostentatief met voeten treden.

02.21 Charles Michel (MR): Ik ben van mening dat we het hoofd koel moeten houden en goede argumenten moeten aandragen. Ik kan begrijpen dat de PS duidelijk een voorbehoud maakt met betrekking tot een volksraadpleging over de Europese Grondwet. Maar zeggen dat wij zomaar ineens een tekst zouden hebben ingediend slaat nergens op: wij hebben dat net gedaan omdat u tijdens de eerste commissievergaderingen voorbehoud maakte bij de grondwettigheid van een volksraadpleging zonder meer zonder dat eerst de Grondwet werd aangepast.

semaines.

02.22 Thierry Giet (PS): Je vais y venir, monsieur Michel!

Je disais donc qu'un homme estimable en arrive à écrire ceci: "Que ceux qui n'hésitent pas à parsemer leurs discours d'appels à la citoyenneté et de références à la démocratie soient enfin cohérents avec eux-mêmes!"

C'est quoi, ce genre d'affirmation abrupte? On est partisan de la proposition telle qu'on nous la sert, on est démocrate! On y est opposé ou, plus encore, opposé à la consultation populaire elle-même, on n'est pas démocrate ou démocrate de façade si l'on veut! Beau débat d'idées! Et je ne commenterai pas la raideur du jugement. L'histoire nous a appris ce que cela veut dire "pas démocrate"; chacun appréciera! Le propos est, du reste, ridicule si l'on se rappelle les prises de position de certains. Ainsi une sénatrice MR a pu écrire très récemment: "Les démocraties directes chères à Rousseau appartiennent au passé. Dans notre système politique et institutionnel, la tenue d'un débat d'idées structuré et effectif ne peut exister que par le truchement des partis, relais officiels des opinions particulières".

Reconnaissons-le ensemble, brocarder le contradicteur avec mépris, cela n'est pas débattre, c'est tuer le débat! Cela crée un climat, un mauvais climat où l'on continue à dérapier sans s'en rendre compte.

J'ai été blessé et triste pour nous tous par certains propos. Je ne tolérerais pas qu'un membre de mon groupe, de mon parti, ironise sur un axe Reynders-Dewinter parce qu'ils sont tous deux partisans d'une baisse des impôts. Nous ne pouvons plus nous permettre cela! Gardons ces plaisanteries pour d'autres occasions et soyons dignes de ce que nous sommes vraiment! Il y a, par tradition mais aussi par une réelle conviction, un vrai respect entre nous et une vraie capacité à écouter et à débattre, surtout avec celui dont on ne partage pas la position. Veillons à ne pas rompre!

Monsieur le président, chers collègues, notre position n'est pas celle que l'on dénonce. J'ai toujours dit et répété, depuis que nous sommes engagés dans cette affaire, que le PS n'est pas opposé à la consultation populaire. Nous l'avons soutenue au niveau communal et provincial. Nous la soutenons au niveau régional par une proposition, d'ailleurs conjointement signée par les chefs de groupe MR et PS.

Mais nous avons également dit qu'elle ne pouvait s'organiser de la même manière au niveau fédéral. Et nous avons listé les problèmes:

1. Il est important, notamment, de créer des garanties pour que l'opinion des minorités, d'une communauté ou d'une région face à l'autre puisse être clairement appréciée et prise en compte.
2. Nous avons également mis en garde contre l'improvisation d'une réforme aujourd'hui. En matière de relations internationales, l'on risque de rendre impossible la réforme du Sénat qui sera précisément consacrée à cette matière et qui pourrait distribuer autrement les compétences.

Je rappelle simplement deux éléments. Tout d'abord, la règle elle-même via un constitutionnaliste, Jacques Velu. Je cite: "Une disposition constitutionnelle peut être modifiée à plusieurs reprises sous la même législature. Mais une fois qu'elle a été modifiée sur un

02.22 Thierry Giet (PS): Je
opponent meesmuilend
schimpscheuten geven doe je niet
in een ernstig debat. Zo creëer je
alleen maar een slechte sfeer.
Sommige uitspraken vond ik echt
kwetsend. Dat kunnen we ons niet
veroorloven, en bovendien zijn we
allemaal bereid naar elkaar te
luisteren en in discussie te treden,
en respecteren we elkaar en
elkaars opvattingen. Dat mag niet
verloren gaan.

Hier wordt een standpunt aan de
kaak gesteld, maar dat is niet het
onze. Wij zijn niet tegen de
organisatie van een
volksraadpleging gekant, we
hebben zulks trouwens gesteund
op gemeentelijk, provinciaal en
gewestelijk niveau. Maar dit kan
niet op dezelfde manier op
federaal niveau georganiseerd
worden.

We stelden een lijst met
pijnpunten op. Er dient voor
gezorgd te worden dat met de
mening van minderheden of van
een bepaalde gemeenschap
rekening wordt gehouden. Met een
maatregel die de hervorming van
de Senaat onmogelijk dreigt te
maken, mag men ook niet over
een nacht ijs gaan. Het is
eigenaardig en ook onlogisch voor
de wet of de Grondwet de
schouders op te halen, maar toch
lessen in democratie te willen
geven. We mochten echter alleen
met ja of neen antwoorden. We
waren nochtans bereid met de
indieners van het voorstel de
aangehaalde pijnpunten weg te
werken. Europa ligt ons immers
niet minder na aan het hart.
Daartoe dienden we trouwens een
voorstel in, maar dat werd zelfs
niet besproken. Men kan zich
afvragen of de indieners van het
voorstel er wel honderd procent
achter staan. Gedane zaken
nemen geen keer. We hebben
geen andere keuze dan een
verbitterde en overtuigde

point, sur ce point le constituant a épuisé sa compétence". Nous savons que la même solution s'est dégagée lors du vaste débat parlementaire sur les réformes institutionnelles de 1980.

Deuxièmement, outre la règle, je rappellerai encore rapidement que son respect est essentiel dans une société démocratique. La loi n'est pas le fait du prince, n'est pas l'expression de son bon plaisir sans qu'il n'y ait de comptes à rendre à personne. Curieuse et contradictoire attitude de hausser les épaules devant la loi ou la Constitution, d'une part, et de donner des leçons de démocratie, d'autre part.

Par ailleurs, nous avons déclaré être d'accord pour débattre de la proposition et de l'objectif poursuivi, mais pas dans un jeu de dupes. Il faut une décision et un accord sur tous les aspects du problème, y compris ceux qui pourraient ou devraient faire l'objet de normes d'application. Ainsi, le financement contrôlé et équilibré de la campagne; ainsi aussi la détermination de la question et le contrôle de cette question.

On ne nous a pas répondu, si ce n'est qu'il faut voter maintenant. Il faut dire "oui" ou "non" maintenant. Dans ces conditions, c'est "non" évidemment et c'est "non" dans un contexte sans doute médiocre.

Je rappellerai que nous nous sommes engagés à tenter de résoudre avec les auteurs de la proposition les problèmes que nous avons soulevés. Je rappellerai que, pour prendre le temps de dégager des solutions, nous avons suggéré de suspendre l'examen de la proposition, afin qu'elle ne fasse pas l'objet d'un vote de rejet. Je rappellerai que notre proposition visait que, au moins, les chefs de groupe de la majorité ensemble saisissent les ministres responsables du forum institutionnel et leur demandent de joindre la proposition à la négociation sur la réforme du Sénat. Je redirai aussi que nous ne sommes pas moins sensibles que d'autres à l'enjeu européen, à ce que l'on dénonce comme un déficit démocratique, à la nécessité de consulter la population, d'apprécier l'opinion.

Nous avons, d'ailleurs, déposé une proposition qui permettait, dans le contexte actuel, de rencontrer cet objectif. On ne l'a pas débattue, comme si l'objectif était devenu moins important que le plaisir de l'invective.

Face à tout cela, on peut douter de la volonté même des auteurs de la proposition de faire aboutir celle-ci. S'il s'agit d'une stratégie qui n'est destinée qu'à pouvoir dire "Nous sommes pour et eux sont contre", ils méprisent les citoyens. S'il ne s'agit que de cela, je crains que cela n'impressionne ni ne convainque grand monde. Je pense même que cela ne grandira ni le politique ni la politique. Tant pis! Tant pis pour vous! Tant pis pour nous tous! Tant pis! C'est bien la raison pour laquelle nous en serons réduits à émettre un vote amer, mais certainement négatif.

En conclusion, je voudrais faire remarquer qu'un échec n'est pas un renoncement. Pas pour mon groupe en tout cas!

Je ferai donc, dès aujourd'hui, la démarche que j'ai proposée mais qui, à ce moment-là, n'était pas acceptable pour certains. Je saisirai donc, au nom de mon groupe et de mon parti, les présidents du forum

tegenstem uit te brengen.

Een mislukking betekent echter niet dat we verzaken. Namens mijn fractie en mijn partij zal ik mij dan ook tot de voorzitters van het Institutioneel Forum wenden en hen vragen deze aangelegenheid aan bespreking van de hervorming van de Senaat toe te voegen. Ik hoop dat anderen zich bij dit initiatief zullen aansluiten, zodat wij de weg vinden die wij in feite van bij het begin hadden moeten volgen.

institutionnel en leur demandant de joindre la question de la consultation populaire sur certains traités internationaux à l'examen de la réforme du Sénat. Je joindrai à cette demande les questions problématiques que nous voudrions voir débattues et résolues. Que d'autres se joignent à cette démarche et nous retrouverons peut-être le bon sens du chemin que nous aurions dû suivre. Je vous remercie.

Le **président**: J'essaie d'alterner les langues et les nuances dans le débat, étant donné qu'il ne s'agit pas d'un débat opposition/ majorité en tant que tel.

02.23 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer de voorzitter, dames en heren collega's, vorige week, laat in de avond, heeft de Kamer een debat gevoerd over het al dan niet goedkeuren van het verslag van de heer Verherstraeten over het onderwerp dat we thans bespreken.

Vorige week heb ik gezegd dat ik, weliswaar met gemengde gevoelens, blij was dat dit debat ons de mogelijkheid gaf om de nuancering die spirit in dit debat wenste in te brengen, klaar en duidelijk te stellen. Mijn betoog van vandaag kan niets anders zijn dat hetgeen ik u vorige week heb gezegd. Spirit is en blijft vanzelfsprekend voorstander van het inschrijven van de mogelijkheid van het houden van een referendum in de Grondwet.

Indien we het debat eerlijk willen voeren – collega Verherstraeten, ik vind dat u een beetje een loop hebt genomen met de werkelijkheid –, weet u dat spirit aanvankelijk – dit blijft onze stelling – van oordeel was dat voor een volksraadpleging geen grondwetswijziging nodig was, maar wel voor een referendum. De heer Hasquin heeft gelijk te stellen dat dit voorstel een poging was een brug te slaan. We hebben gepoogd een opening te maken om het blijven betrekken van de bevolking in het besluitvormingsproces, een zaak die ons allen dierbaar is, mogelijk te maken. Hieruit afleiden dat wij vanaf het begin gezegd hebben dat de grondwetswijziging noodzakelijk was voor een volksraadpleging, is niet correct.

Voor welk element staan we vandaag? We weten dat voor het houden van referenda een grondwetswijziging nodig is. Gelet op de artikelen die voor herziening vatbaar zijn verklaard, zijn we "binnengesloten" binnen bepaalde mogelijkheden.

Het thans voorliggende voorstel maakt een eerste opening om de baten die een referendum ons kunnen bieden, alsnog mogelijk te maken. Via referenda kunnen beslissingen door een groter publiek gedragen worden. Af en toe mogen wij met ons 150 leden samen wel denken dat we het centrum van alle aandacht zijn. Jammer genoeg weten we maar al te vaak dat te weinig mensen de debatten in het halfroond volgen en te weinig mensen mee zijn met alle argumentatie die aangereikt wordt, ook in complexe debatten. Ik heb geen schrik mensen tussen verkiezingen door hun mening te vragen. Ik heb geen schrik om pogingen te ondernemen om zelfs in moeilijke conflictsituaties met de bevolking na te denken over complexe en zeer moeilijk uitlegbare problemen, met de bedoeling mensen te overtuigen, over de streep te trekken en mee te betrekken in de besluitvorming die ons allen dierbaar is.

De heer Giet heeft zopas belangrijke dingen gezegd. We houden vandaag een vrij hoogstaand debat over de mogelijkheden en de essenties die nodig zijn voor een referendum.

02.23 Geert Lambert (sp.a-spirit): Nous avons discuté la semaine passée de l'éventuelle adoption du rapport de M. Verherstraeten. Cela nous donne à présent la possibilité de nuancer quelque peu les choses.

Spirit souhaite toujours inscrire l'organisation d'un référendum dans la Constitution. Nous avons toujours affirmé qu'une consultation populaire ne nécessitait pas de modification constitutionnelle, contrairement au référendum.

M. Hasquin affirme à juste titre que cette proposition vise à rapprocher les positions. Nous avons voulu faire en sorte que la population reste impliquée dans le processus décisionnel. Il est incorrect d'en déduire que nous ayons toujours affirmé qu'une modification de la Constitution était nécessaire dans le cas d'une consultation populaire.

La présente proposition essaye pour la première fois de rendre possible le référendum et les avantages qu'il comporte. Les décisions pourraient ainsi emporter l'adhésion d'un public plus large. Je ne crains pas de demander l'avis de la population sur des dossiers complexes, fût-ce entre deux élections.

Les référendums posent deux problèmes fondamentaux : l'énoncé de la question et le débat sur ces questions. Je souhaiterais que l'on pose plusieurs questions. Monsieur Bultinck le voulait également mais dans le cadre de dossiers qui n'ont aucun lien direct avec la Constitution européenne.

Vorige week heb ik uiteengezet dat er, mijns inziens, twee fundamentele problemen zijn bij referenda, in de eerste plaats de vraagstelling. We zijn het er reeds langer over eens dat de uiteindelijke bewoordingen van een vraag essentieel zijn om op correcte wijze een referendum te kunnen houden. Van even groot belang is het debat dat over de vraagstelling wordt gehouden.

(...): U wou dus meerdere vragen stellen.

02.24 Geert Lambert (sp.a-spirit): Ik wou inderdaad zelfs meerdere vragen stellen. De heer Bultinck wou echter ook meerdere vragen stellen, maar over thema's die – hij moet mij dat nog altijd uitleggen – geen direct verband houden met de Europese Grondwet. De Europese Grondwet had voor ons inderdaad het voorwerp kunnen uitmaken van een referendum. De Europese Grondwet had voor ons inderdaad de mogelijkheid kunnen bieden om in grote dialoog te treden met de bevolking, omdat de Europese droom ons enorm dierbaar is. Een referendum had voor ons gemogen, omdat ik vaststel dat te veel mensen afhaken omdat hen te veel valse informatie wordt verstrekt.

Verdragen, hoe complex ze soms ook kunnen zijn, kunnen het onderwerp vormen van referenda. Daarover gaat het vandaag. Het gaat over de vraag of we bereid zijn om in de Grondwet in te schrijven dat over verdragen referenda mogelijk zijn.

Mijnheer Verherstraeten, er werd al verwezen naar de commissie voor de Politieke Vernieuwing.

(...): (...).

02.25 Geert Lambert (sp.a-spirit): Ik weet wat ik zeg.

Mijnheer De Crem, in een verslag van Joke Schauvliege, die u wellicht nog kent, wordt de vraag gesteld of de fracties voorstander zijn van het organiseren van referenda of volksraadplegingen over, onder andere, internationale verdragen? Er volgde een "ja" van de CVP die vandaag de mogelijkheid krijgt om hier die stap te zetten. Er volgde een "ja" van de CVP die van oordeel is dat over verdragen referenda mogen worden gehouden en daarvoor de Grondwet wil wijzigen.

Dat was de tijd dat ik nog bij de Volksunie was. Ook toen hebben wij "ja" gezegd, net zoals we straks "ja" zullen zeggen.

02.26 Paul Tant (CD&V): (...).

02.27 Geert Lambert (sp.a-spirit): Hoe staat het ook weer in de bijbel, over de spijker en de balk in het oog?

We kunnen hier vandaag niet aan de vraag voorbij of we deze historische stap zullen zetten door in de Grondwet de mogelijkheid van referenda in te schrijven. Zullen we deze eerste stap zetten? Voor ons is het een onvolkomen stap, aangezien we van oordeel zijn dat we ook over andere thema's in discussie moeten kunnen treden met de bevolking.

02.24 Geert Lambert (sp.a-spirit): Pour nous, cette dernière aurait pu faire l'objet d'un référendum. Cela nous aurait permis d'entamer un dialogue avec la population. Trop de personnes se désintéressent de la question parce que les fausses informations sont trop nombreuses. Les traités, si complexes soient-ils, peuvent également faire l'objet d'un référendum.

02.25 Geert Lambert (sp.a-spirit): Ce soir, la possibilité nous est offerte d'inscrire cette possibilité dans la Constitution. Le rapport de Mme Schauvliege pour la commission pour le Renouveau politique indique que le CVP était favorable à l'organisation de référendums sur les traités et que, dans ce cadre, il était partisan d'une modification de la constitution. La Volksunie avait également voté pour, tout comme nous le ferons tout à l'heure.

02.27 Geert Lambert (sp.a-spirit): La question est de savoir si nous allons faire le premier pas aujourd'hui en inscrivant dans la Constitution la possibilité d'organiser un référendum sur les traités. Il s'agira de toute façon d'une démarche incomplète car nous souhaitons élargir cette

Wat de heer Giet, fractievoorzitter van de PS, daarnet heeft gezegd is fundamenteel en ik noteer het. Hij zei dat in de commissie de vraag werd gesteld om het debat op te schorten, teneinde over het voorstel dat vandaag voorligt, verder en dieper te kunnen debatteren. Jammer genoeg werd daarop niet ingegaan. Wij waren toen ook voorstanders om het debat dieper te voeren, teneinde de nuanceringsen die men al dan niet wil aanbrengen, te kunnen aanbrengen. Het doet echter niets af aan het feit dat wij vinden dat hier vandaag een dermate interessant voorstel voorligt dat wij het moeten goedkeuren.

Ik onthoud – ik zal op dat vlak de hand echt reiken – dat u de voorzitters van het Forum vraagt om over het onderwerp verder te discussiëren. Het debat is niet gesloten, wat straks ook de stemming mag zijn.

02.28 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Mijnheer de voorzitter, mag ik zeer kort het woord?

Collega Lambert, u hebt daarjuist even verwezen naar de moeilijke problematiek - daar zijn wij het over eens – van het stellen van de juiste vraag op het juiste moment. U tracht het hele debat klassiek af te doen alsof het allemaal de schuld van het Vlaams Belang is dat het fundamentele debat er niet komt, want zij hadden het debat over Turkije erin gebracht. Maar, mijnheer Lambert, uitgerekend u hebt de kans gehad om een aantal pogingen te doen, want u was voorzitter van de fameuze subcommissie die de vragen moest opstellen, die de technische opmerkingen en problemen moest oplossen.

Met andere woorden, u mag toch niet hier aan uw collega's in de vergaderzaal komen verwijten dat er, wat de vraagstelling betreft, geen ernstige mogelijkheid was. U uitgerekend was – ook daarvoor waren de nodige pirouettes uitgevoerd – voorzitter van de subcommissie die technisch de hele zaak moest bespreken, die de juiste finesse moest aanbrengen en de juiste vragen moest stellen. U kan dus toch ons, gewone kamerleden, niet verwijten dat er niets van in huis kwam, terwijl u wel degelijk als voorzitter van de subcommissie overduidelijk de kans gekregen hebt en er niet in geslaagd bent om ook dit item tot een goed einde te brengen.

02.29 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer Bultinck, u vergist zich toch wel drastisch. De subcommissie die was geïnstalleerd, moest nadenken over de werkwijze van het referendum. Wat daar gebeurd is...

02.30 Paul Tant (CD&V): ...

02.31 Geert Lambert (sp.a-spirit): Inderdaad, collega Tant. De subcommissie moest een verdere uitwerking geven aan het Reglement waarin we het referendum al dan niet zouden kunnen laten plaatsvinden. Maar wat heb ik gemerkt in die vergaderingen, wat heb ik gemerkt in dezelfde vergaderingen vandaag? Dat CD&V jamais een standpunt heeft willen innemen of zij nu ja of nee voor een referendum waren. Wat heb ik eens te meer gemerkt, mijnheer Bultinck? U blijft het maar volhouden: u wil geen referendum, u wil geen discours voeren – ik moet hervallen in het discours van vorige week – over een Europees referendum, niet over buitenlandse politiek, niet over defensiepolitiek, niet over sociale grondrechten,

possibilité à d'autres thèmes.

Monsieur Giet déplorait à juste titre qu'on ne soit pas allé plus loin dans le cadre de cette proposition. La discussion doit se poursuivre au Forum institutionnel. Le vote qui va suivre ne constituera pas un aboutissement.

02.28 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Le Vlaams Belang ne peut être rendu responsable du refus d'organiser un débat de fond parce qu'il a élargi la discussion à la question de la Turquie. En sa qualité de président de la sous-commission, M. Lambert avait tous les leviers en main pour relancer le débat.

02.31 Geert Lambert (sp.a-spirit): M. Bultinck se trompe. La sous-commission devait réfléchir au fonctionnement du référendum et poursuivre l'élaboration du règlement. Le CD&V n'a pas voulu arrêter de point de vue au cours de ces réunions. Le Vlaams Belang ne voulait pas et ne veut pas de discussion sur un référendum européen, sur la

maar over een land, een bevolkingsgroep, een godsdienst die hier aanwezig is. Daar gaat het hem over: het gaat over fundamentele rechten!

Ik heb het u al gezegd: het argument van collega Giet dat er inderdaad over de manier van een referendum grondiger zou moeten nagedacht worden en dieper zou moeten worden gesproken, omdat bepaalde vragen niet aan de orde staan, is voor mij even fundamenteel. Nooit ofte nimmer geef ik u de sleutels van mijn wagen, wanneer ik weet dat u maar een bedoeling hebt: mensen van de stoep rijden. Nooit ofte nimmer! (*applaus*)

politique étrangère, sur la politique de défense et sur les droits sociaux fondamentaux, mais bien sur un pays, un groupe de population et une religion. Une réflexion plus fondamentale sur le référendum s'impose, surtout parce que certaines questions ne sont pas à l'ordre du jour. Je ne donnerai jamais les clés de ma voiture à quelqu'un dont je sais que son seul but est de chasser des piétons du trottoir.

02.32 Pieter De Crem (CD&V): Collega Lambert doet nu alsof hij hier een bijzonder vruchtbare inbreng heeft gehad tijdens de bespreking van de vele voorstellen. Ik zou graag eens weten wanneer collega Lambert is geïntervenieerd bij de bespreking van het MR-voorstel. Nul keer, mijnheer Lambert, nul keer! U bent in de hele bespreking van het MR-voorstel over de volksraadpleging nooit aan het woord geweest. Ik stel voor dat u naar uw plaats gaat en mooi zwijgt voor de rest van de avond, want u hebt nul keer het woord genomen. Nul keer, dubbel nul, trippel nul! U hebt nul keer het woord genomen! Kijk in het verslag: spirit heeft zijn bek niet opengetrokken. U bent een grote hypocriet! (*Luid protest*)

02.32 Pieter De Crem (CD&V): M. Lambert donne l'impression que sa contribution était fructueuse lors de la discussion des nombreuses propositions. Il n'est pas intervenu une seule fois lors de la discussion de la proposition du MR sur la consultation populaire. Quelle hypocrisie!

De **voorzitter**: Neem een andere, parlementaire term.

02.33 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer De Crem, u mag mij gerust een grote hypocriet noemen. U kunt verwijzen naar het verslag, ik heb inderdaad op het voorstel van de MR...

02.34 Pieter De Crem (CD&V): Nul, dubbele nul, triple nul.

De **voorzitter**: Mijnheer De Crem, laat hem antwoorden.

02.35 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer De Crem, het is u in vorige legislaturen al gezegd, soms is het nuttiger om te zwijgen dan om een half uur aan een stuk allerlei... (*Tumult*) Soms, mijnheer De Crem, is het nuttiger om te zwijgen dan om uren te praten en niets te zeggen, uren te praten en niets te zeggen, uren te praten en niets te zeggen, uren te praten en niets te zeggen.

02.35 Geert Lambert (sp.a-spirit): Il est parfois plus utile de se taire que de parler pendant des heures pour ne rien dire.

De **voorzitter**: De heer Wathelet heeft het woord. Neen, mijnheer De Crem, het is gedaan. Laat hem ook spreken. (*Hevig tumult*)

Mijnheer De Crem, u hebt nu 122 keren "niets" gezegd. U hebt 122 keren het woord "niets" geroepen.

02.36 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Mijnheer de voorzitter, ik wil even zeer kort reageren op de zeer spirituele inbreng van onze collega Lambert.

02.36 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Je comprends que M. Lambert veuille profiter le plus longtemps possible de la tribune car son séjour au Parlement sera de courte durée. Le sp.a sait depuis longtemps que le poids électoral de Spirit est limité. Le Vlaams Belang a par ailleurs toujours affirmé qu'il était

Collega Lambert, ik kan begrijpen dat u tracht om zo lang mogelijk te genieten van uw verblijf op dit spreekgestoelte en van uw verblijf in het Parlement en dat u iedere minuut dat u even op dit spreekgestoelte mag staan, ten volle wil benutten. U weet immers inderdaad zeer goed dat uw verblijf hier beperkt zal zijn tot een zeer korte tijd. Uw collega's van sp.a, die naast u zitten, hebben reeds lang

door dat jullie inbreng en electorale inbreng tot nul herleid is. Het verblijf zal dus zeer kort zijn.

Uw vraagstelling is intellectueel oneerlijk. Vanuit jullie hoek verwondert mij dat niet eens. Het Vlaams Belang heeft steeds zeer duidelijk gezegd dat wij het item Turkije wel degelijk gingen aanbrengen, maar dat wij ons zelfs konden vinden in een referendum over de EU-grondwet, zonder dat er een vraag met betrekking tot Turkije wordt gesteld.

Doen alsof wij het hele debat gepolariseerd hebben in deze richting, is dus intellectueel oneerlijk. Collega Lambert, ik kan begrijpen dat u niet tot enige intellectuele activiteit in staat bent.

De **voorzitter**: Mijnheer Bultinck, wat betekent zeer kort?

02.37 Koen Bultinck (Vlaams Belang): Er zijn echter kamerleden die zichzelf nog au sérieux nemen en die niet alleen moeten leven van het kontlikken van Di Rupo.

02.38 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer Bultinck, u kan dat rustig zeggen. U kan rustig zeggen dat u het debat niet zou willen houden over Turkije. Uw affiches en stickers lagen echter klaar. Heel uw campagne was klaar. En dan maar zeggen dat u voor inburgering bent. U, uw partij is er de oorzaak van dat mensen die Nederlands spreken, die ingeburgerd zijn, moeten weglopen van hun werk, omdat u haat predikt. Dat laat ik nooit toe.

également prêt à accepter un référendum sur la constitution européenne sans question sur la Turquie. Nous n'avons pas voulu polariser le débat.

02.38 Geert Lambert (sp.a-spirit): Le Vlaams Belang avait toutefois déjà préparé sa campagne et il prêche la haine. Et d'affirmer ensuite que l'on est favorable à l'intégration.

Le **président**: Un peu de calme dans l'hémicycle, s'il vous plaît!

02.39 Melchior Wathelet (cdH): Monsieur le président, je vais essayer de dire quelque chose.

02.40 Daniel Bacquelaine (MR): Je pense que ce sera: "je suis contre la consultation populaire".

02.41 Melchior Wathelet (cdH): Non, monsieur Bacquelaine! Je vais essayer de parler, je ne vais pas vous demander de parler à ma place.

Tout à l'heure, M. Michel parlait sur un ton humaniste. Je me suis reconnu dans ce qu'il disait puis j'ai vu qu'il lisait un communiqué de presse du cdH. Je ne sais pas si j'ai eu peur ou si je me suis réjoui!

(...): (...)

02.42 Melchior Wathelet (cdH): Il y a eu une évolution. M. Michel le disait avec un tel humanisme que j'y ai presque cru!

(...): (...)

02.43 Melchior Wathelet (cdH): Avec "c", comme "consultation". Mais vous savez qu'il y a aussi un "c" dans "cdH". Vous pouvez l'utiliser aussi. Vous pourrez réutiliser vos jeux de mots en fonction du nom.

02.43 Melchior Wathelet (cdH): "Zijn Belgen minder intelligent?" Vroeg de pers zich vanmorgen af. Gelet op het voorstel van de MR zou men zich eerder moeten afvragen of Belgen intelligenter zijn op het stuk van internationaal

En lisant la presse ce matin, j'ai lu: "Les Belges sont-ils moins intelligents?". Aujourd'hui, nous pouvons apporter une réponse

partielle à cette question: les Belges sont plus intelligents en droit international que dans les autres matières, vu qu'on leur demande leur avis sur ces questions mais pas sur les autres. C'est la réponse que j'apporte à ce que vous disiez.

Quelles sont les trois questions qui se posent aujourd'hui? La première porte sur l'opportunité; la deuxième porte sur la faisabilité et la troisième porte sur la légalité.

recht dan op andere vlakken.

De eerste vraag die rijst, betreft de geschiktheid: de volksraadpleging staat in ons programma en wij verdedigen ze op gemeentelijk, gewestelijk en gemeenschapsniveau. In andere landen is ze reeds van toepassing, dat klopt. België valt echter nog steeds niet met andere landen te vergelijken.

02.44 Daniel Bacquelaine (MR): Et celle de la démocratie?

02.45 Melchior Wathelet (cdH): Monsieur Bacquelaine, nous n'avons pas l'habitude d'envisager la démocratie comme un point précis. C'est un point qui transcende l'ensemble des questions que je vais poser aujourd'hui. Ce n'est donc pas un chapitre en soi, c'est un chapitre dans l'ensemble des chapitres que j'aborderai. Arrêtons de nous donner des leçons de démocratie, ce sera plus commode pour le débat!

02.45 Melchior Wathelet (cdH): Zullen wij voldoende tijd hebben om die volksraadpleging degelijk voor te bereiden?

Of wij nu al dan niet een volksraadpleging houden, laat ons in ieder geval een debat organiseren en de burger op de hoogte houden, zoals wij dat bij andere gelegenheden hebben gedaan

En ce qui concerne l'opportunité, nous pouvons en parler, cela se trouve dans notre programme. M. Michel nous a cités tout à l'heure: même si nous étions encore PSC, nous n'avons pas changé d'avis sur cette question. Au niveau des communes, nous avons soutenu cette proposition et nous sommes prêts à la soutenir au niveau des Communautés et des Régions.

Effectivement, nous sommes pour une consultation populaire ou un référendum, en fonction du niveau de pouvoir. Il faut pouvoir consulter. On nous dit que certains pays le font, c'est vrai, mais d'autres pays ne le font pas. En même temps, il faut se dire que la Belgique est un Etat spécifique. Je ne dois pas rappeler le nombre de débats que nous avons pour l'instant qui rappellent que la Belgique n'est pas toujours un pays comme les autres et qu'il y a des questions qui, si elles sont moins sensibles ailleurs, peuvent sembler plus sensibles chez nous, en fonction de nos spécificités. Cela, à mon avis, fait aussi notre richesse.

Il faut se poser la question de l'opportunité de cette consultation populaire. Quelle question doit-on poser? Comment doit-on la poser? Nous devrions nous poser ces questions, bien sûr. Mais aura-t-on le temps? Est-ce cohérent de le faire maintenant? N'avons-nous pas été trop vite?

Bien sûr que non, monsieur Bacquelaine. Mais vous savez comme moi que l'approbation du traité ou sa ratification, ce n'est pas pour demain, ce n'est pas pour le mois prochain, ni pour dans deux mois.

Même si on ne fait pas de consultation populaire, si on ne fait pas de référendum, ayons quand même un débat. En effet, j'entends d'aucuns dire que si on n'organise pas de consultation populaire, il n'y aura pas de débat sur la Constitution européenne. N'avons-nous jamais eu aucun débat sain en Belgique? Il est vrai qu'ils sont de temps en temps tourmentés et difficiles, mais ils peuvent aussi être très bons. Est-ce parce que nous n'avons jamais organisé de

consultation populaire ou de référendum en Belgique que tous les débats ont été mauvais, que l'on n'a jamais bien informé? Non! Je lance donc un appel, qu'il y ait consultation populaire ou non, pour qu'une bonne information soit donnée sur la Constitution européenne. Certains d'entre nous y contribuent déjà et essaient d'aller à la rencontre (...)

02.46 Paul Tant (CD&V): (...)

02.47 Melchior Wathelet (cdH): Ce n'est pas encore bien, monsieur Tant. En tout cas, certains vont déjà à la rencontre du citoyen.

02.48 Daniel Bacquelaine (MR): Si je comprends bien, la position du cdH est de dire: "Nous allons vous expliquer, mais vous allez vous taire".

02.48 Daniel Bacquelaine (MR): In feite zegt u: "Wij zullen het u uitleggen, maar dan moet u wel zwijgen!"

02.49 Melchior Wathelet (cdH): Absolument pas, monsieur Bacquelaine.

02.50 Daniel Bacquelaine (MR): C'est pourtant ce que vous venez de dire.

02.51 Melchior Wathelet (cdH): Donc, la Belgique se tait depuis 175 ans! Les Belges n'ont jamais pu s'exprimer. On n'a jamais fait de consultation populaire ou de référendum. Nos concitoyens n'ont jamais pu participer à un débat.

02.51 Melchior Wathelet (cdH): Heeft België 175 jaar lang gezwezen?

02.52 Daniel Bacquelaine (MR): Restons sur le sujet. Si je comprends bien, vous considérez qu'il suffit d'expliquer, de débattre entre privilégiés, entre initiés et que le peuple n'a qu'à "rester au balcon".

02.53 Melchior Wathelet (cdH): Non, monsieur Bacquelaine. N'a-t-on jamais organisé de débats sains en Belgique? N'a-t-on jamais informé les citoyens? N'a-t-on jamais été à leur rencontre? Peut-être est-ce votre cas? Je n'en sais rien. Nous, nous y allons!

02.53 Melchior Wathelet (cdH): Heeft er nog nooit een debat met de burger plaatsgevonden? Misschien denkt u dat, mijnheer Bacquelaine, omdat u nooit de stap naar de burger hebt gezet?

02.54 Daniel Bacquelaine (MR): Monsieur Wathelet, vous êtes, en fait, en train de donner des explications et je ne vous en veux pas. C'est tout à fait votre droit. Mais ne serait-il pas plus simple de dire clairement que vous êtes opposé à la consultation populaire sur le traité de la Constitution européenne?

02.54 Daniel Bacquelaine (MR): Het ware veel eenvoudiger om gewoon te zeggen dat u tegen volksraadplegingen gekant bent!

02.55 Melchior Wathelet (cdH): Parce que ce n'est pas le cas. Je vais d'ailleurs lancer un appel, monsieur Bacquelaine.

02.56 Daniel Bacquelaine (MR): Si vous n'y étiez pas opposé, vous voteriez avec nous. C'est aussi simple que cela.

02.57 Melchior Wathelet (cdH): Monsieur Bacquelaine, je n'y suis pas opposé. Je lancerai un appel tout à l'heure. Nous verrons alors si vous êtes vraiment pour cette consultation populaire. Telle est la vraie question.

02.57 Melchior Wathelet (cdH): Dat is niet waar! De echte vraag is misschien wel of u niet tegen de Europese Grondwet gekant bent...

Après avoir parlé de l'opportunité de ce référendum, je voudrais aborder la question de sa faisabilité.

02.58 Daniel Bacquelaire (MR): Pourquoi faire compliqué quand on peut faire simple?

02.59 Melchior Wathelet (cdH): Nous verrons tout à l'heure si vous êtes vraiment pour cette consultation populaire. C'est peut-être cela la vraie question.

Comme je l'ai dit, je voudrais m'étendre un instant sur la faisabilité de ce référendum! Comme M. Lambert l'a dit tout à l'heure, certaines questions se posent toujours aujourd'hui. Si le texte est voté aujourd'hui, si on doit organiser une consultation populaire, un grand nombre de questions resteront posées. J'en ai listé certaines. Il s'agit de questions récurrentes en commission. Quelle sera la question que l'on posera? Comment ce référendum sera-t-il financé? Sera-t-il obligatoire ou non? Les Belges à l'étranger pourront-ils voter? Quelles seront les circonscriptions? Comment va-t-on pouvoir garantir la position des minorités dans le cadre de ce délai? Quels seront les délais pour l'organisation de la campagne? Comme cette campagne sera-t-elle organisée? On entend dire qu'il n'y a pas de problème.

02.60 Hervé Hasquin (MR): Monsieur le président, je constate que si M. Wathelet et d'autres n'avaient pas fait d'obstruction depuis trois mois, nous aurions eu largement le temps de régler tous ces problèmes techniques.

02.61 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer Wathelet, ik hoor u inderdaad zeggen, en ik deel uw mening, dat er nog een pak zaken geregeld zullen moeten worden.

Maar bent u het niet met mij eens dat dat geen zaken zijn die geregeld zullen moeten worden in de Grondwet?

02.62 Melchior Wathelet (cdH): Dat is waar, dat is waar.

02.63 Geert Lambert (sp.a-spirit): Dan hebben we toch de grondwetswijziging hoe dan ook nog nodig?

02.64 Melchior Wathelet (cdH): Monsieur Lambert, vous devez comprendre que ces questions ne se poseront que s'il y a une modification préalable de la Constitution. Nous sommes bien d'accord. N'essayez pas de caricaturer le débat.

Mon premier point concernait l'opportunité, le deuxième concerne la faisabilité. J'ai pris comme précaution, au départ, de dire que, si on l'organise et qu'on vote ce texte aujourd'hui, encore faudra-t-il régler toutes ces questions, et notamment cette question-là.

J'en viens à mon troisième point, celui de la légalité de la proposition dont on discute aujourd'hui. Je crois que l'objet de ce débat était de savoir si on doit dire "oui" ou "non" à cette proposition de modification

02.59 Melchior Wathelet (cdH): Vervolgens rijst de vraag of die volksraadpleging wel uitvoerbaar is. Welke vraag moet men stellen? Hoe moet de volksraadpleging worden gefinancierd? Welke termijnen moeten worden vooropgesteld? Moet zij een verplicht karakter hebben? Hoe moet de campagne worden georganiseerd?

02.60 Hervé Hasquin (MR): Als de heer Wathelet en anderen niet al drie maanden lang obstructie hadden gevoerd, dan hadden wij die technische aspecten intussen al kunnen regelen!

02.61 Geert Lambert (sp.a-spirit): J'estime également que de nombreux aspects doivent encore être réglés. Mais M. Wathelet estime-t-il comme moi que cela ne doit pas se faire par le biais de la Constitution?

02.63 Geert Lambert (sp.a-spirit): Quoi qu'il en soit, une révision de la Constitution ne s'impose-t-elle pas de toute manière?

02.64 Melchior Wathelet (cdH): Die kwesties zullen uiteraard pas na een herziening van de Grondwet kunnen worden geregeld, maar men zal ze hoe dan ook moeten regelen!

Ten slotte rijst het probleem van de wettigheid. Men hoeft niet te allen prijze met het voorstel tot herziening van artikel 167 in te stemmen. De MR was bereid het voorstel van de heer Daems goed

de l'article 167. Monsieur Bacquelaine, je pense que, dans des questions aussi cruciales, on ne doit pas dire "oui" à tout prix. Or, vous étiez même prêt à dire "oui" à la proposition de M. Daems. Heureusement, l'avis du Conseil d'Etat est arrivé et a confirmé la jurisprudence en la matière. C'est à ce moment-là que vous avez déposé cette proposition alternative. Vous vouliez y arriver à tout prix, peu importe la proposition.

Maintenant, nous avons votre proposition sur la table et c'est de cela dont nous discutons. Pourquoi dirons-nous non? Pour trois raisons. Monsieur Bacquelaine, vous avez cette volonté de dire c'est "oui" ou "non", laissez-nous expliquer pourquoi aujourd'hui nous dirons "non". La première raison, c'est que cet article est effectivement révisable pour autre chose que cet objet-là. Effectivement, nous avons reçu une note de service qui disait que cet argument n'était pas un argument péremptoire. Vous voyez que j'ai quand même un minimum d'objectivité. Cependant, on voit qu'il y a eu tout autre chose. En effet, et M. Verherstraeten en a parlé tout à l'heure, cette question de la révisibilité du Titre 3 qui concerne effectivement l'insertion possible, dans notre Constitution, d'un référendum ou d'une consultation populaire, a été purement et simplement retirée. Explicitement, le préconstituant avait dit non à l'insertion d'un référendum ou d'une consultation populaire.

02.65 Charles Michel (MR): D'abord, sur le plan juridique, l'argumentation est tout à fait ridicule et absurde, je m'excuse de le dire. Ensuite, il s'agit de deux éléments distincts. D'une part, il y a une réflexion sur la nécessité de modifier la Constitution pour organiser de manière générale des consultations populaires au niveau fédéral; d'autre part, il y a un scénario qui vise à adapter le mécanisme d'approbation des traités internationaux en organisant, de manière ponctuelle et cadrée, la faculté d'organiser une consultation populaire – sous la condition d'une décision de la Chambre. Ce sont deux choses différentes, vous ne pouvez pas considérer qu'il s'agisse de la même chose. En outre, sur un plan juridique, cela ne change rien.

02.66 Melchior Wathelet (cdH): Monsieur Michel, premier argument: une consultation populaire ou un référendum sur cette question-ci est-ce effectivement une consultation ou un référendum? Oui! On l'a refusé pour le tout, on ne va pas le permettre pour une exception, pour une particularité, pour un type de consultation populaire ou de référendum sur un point bien particulier. Deuxième argument: les révisions implicites. On a également eu des notes de la Chambre sur la question de savoir si cela n'impliquait pas une révision implicite des articles 36 et 42 de la Constitution. C'est effectivement le cas. Pouvons-nous l'admettre? Nous ne le pensons pas.

En effet, il existe bien une révision implicite des articles relatifs aux pouvoirs. C'est d'ailleurs dans ces articles que vous vouliez insérer le référendum ou la consultation populaire.

te keuren. Nadat de Raad van State zijn advies had gegeven, moest er absoluut een ander voorstel komen; het werd het voorstel van de MR!

Wij zullen het niet goedkeuren.

Ten eerste omdat artikel 167 voor herzienig vatbaar is verklaard, maar dan wel voor andere doeleinden. Wij hebben weliswaar een nota van de Kamer ontvangen waarin te lezen staat dat dat geen afdoend argument is. (*Protest bij de MR*). Door Titel III niet voor herziening vatbaar te verklaren, heeft de preconstituante de opname van de volksraadpleging of het referendum in de Grondwet impliciet afgewezen.

02.65 Charles Michel (MR): Dat juridisch argument houdt geen steek! De bedoeling is niet het referendum als algemene maatregel in te voeren, maar enkel de goedkeuringsprocedure van de internationale verdragen aan te passen.

02.66 Melchior Wathelet (cdH): Mijnheer Michel, is een volksraadpleging of een referendum over deze kwestie een echte volksraadpleging of een echt referendum? Het antwoord is ja. Aangezien die procedures werden verworpen, kunnen we ze niet voor een bepaald deel wel aanvaarden.

We kennen ook de inhoud van de nota's van de Kamer in antwoord op de vraag of die regeling niet een impliciete wijziging van de artikelen 36 en 42 van de Grondwet meebrengt. Dat is wel degelijk zo en dat is voor ons onaanvaardbaar. Er is wel degelijk sprake van een impliciete herziening van de grondwetsartikelen met betrekking tot de machten.

02.67 Marie Nagy (ECOLO): À ce propos, j'estime qu'il faut considérer la situation réelle dans son ensemble. Il est effectivement reconnu, y compris par le professeur Dumont qui a avancé la possibilité d'organiser un référendum ou une consultation populaire dans le cadre de la révision de l'article 167, § 2, qu'il y a une révision implicite des articles 36 et 42. Le professeur Dumont dit bien – et les services de la Chambre dans leurs notes le confirment – que depuis 1970, on procède à des révisions implicites qui découlent d'articles qu'on révisé, qu'on met en révision, ce qui fait que d'autres articles sont implicitement en révision. Il considère que c'est problématique – et les notes de la Chambre citent d'autres auteurs allant dans le même sens – mais que c'est presque inhérent au mécanisme de révision parce qu'il ne serait pas possible de mettre en révision, chaque fois, l'ensemble des articles.

Donc, depuis 1970, on procède à des révisions implicites. Il me semble dès lors que cette partie de votre argumentation est un peu faible.

02.68 Melchior Wathelet (cdH): Est-ce parce qu'on le fait depuis 1970 qu'on doit continuer? Non. Est-ce parce que la Cour d'arbitrage ne pourra pas statuer et condamner qu'on peut le faire? Non. En outre, madame Nagy, M. Dumont que vous citez plaçait certains garde-fous. Il en proposait trois qui ne sont pas repris dans cette proposition. Ces garde-fous venaient contrebalancer ce péché véniel. Je cite M. Dumont. On n'est plus PSC mais cdH: maintenant, on peut parler de "péché véniel"!

Le compromis, le contre-poids qu'avait proposé M. Dumont n'est pas rencontré dans cette proposition.

Autre argument: on ne peut réviser qu'une fois un article de la Constitution. Je cite le président de la Chambre lui-même – quelle autorité quand même! Vous ne pouvez pas dire le contraire. M. Giet a cité M. Velu tout à l'heure. Effectivement, si nous révisons cet article maintenant, nous ne pourrions plus le réviser sur le point pour lequel il était révisable, à savoir insérer une modification concernant le Sénat.

C'est l'appel que je veux vous lancer aujourd'hui. Nous sommes favorables au principe de consultation populaire ou de référendum mais faisons-le correctement! Pensons-y, réfléchissons-y! Résolvons clairement, correctement les questions d'opportunité, de faisabilité et de légalité. Prenons le temps de le faire. Modifions cet article 167 en introduisant en même temps une modification possible du Sénat. Je vous donne ainsi le moyen de rencontrer un argument que j'ai soulevé aujourd'hui.

J'entends l'appel de M. Giet concernant sa volonté de saisir le forum institutionnel de cette question. Je vous lance le même appel. Si cette question est aussi importante que vous l'affirmez – et nous le pensons – faisons en sorte...

02.67 Marie Nagy (ECOLO): Professor Dumont erkent dat de artikelen 36 en 42 impliciet worden herzien. Sinds 1970 worden, in het raam van grondwetsherzieningen, bepaalde artikelen impliciet herzien. Het is immers niet mogelijk telkens alle artikelen voor herziening vatbaar te stellen. Dat deel van uw redenering lijkt me dus wat zwakjes.

02.68 Melchior Wathelet (cdH): Het is niet omdat dat sinds 1970 gebeurt dat we op die weg moeten voortgaan. Het is niet omdat het Arbitragehof hierover geen uitspraak kan doen of deze praktijk kan veroordelen, dat er geen vuiltje aan de lucht is. De heer Dumont zette trouwens een aantal bakens uit om die 'dagelijkse zonde' binnen de perken te houden – sinds de PSC haar naam in cdH veranderde kan ik die woorden onbeschroomd in de mond nemen.

Het door de heer Dumont voorgestelde compromis is niet terug te vinden in dit voorstel.

Volgens de Kamervoorzitter zelve kan een grondwetsartikel maar één keer herzien worden. Als we dat artikel nu herzien, zullen we het dus niet nog eens kunnen herzien voor datgene waarvoor het voor herziening vatbaar verklaard werd, namelijk de grondwetswijziging met betrekking tot de Senaat.

Die oproep wil ik vandaag tot u doen. Wij onderschrijven het principe van de volksraadpleging of het referendum, maar willen wel dat een en ander correct gebeurt, dat erover nagedacht wordt, dat men de tijd neemt om de

problemen op te lossen inzake opportuniteit, haalbaarheid en wettigheid. Laten we dat artikel 167 dus wijzigen, maar tegelijk de wijziging betreffende de Senaat invoegen.

In navolging van de heer Giet wil ik u ertoe aanzetten deze vraagstukken voor te leggen aan het Institutioneel forum.

Dit voorstel is zeker belangrijk genoeg om er dit debat over te houden. Maar we moeten tot een oplossing komen.

(...): (...)

02.69 Melchior Wathelet (cdH): Vous pas, moi oui! J'ai l'impression que cette proposition est suffisamment importante pour mériter ce débat. Nous avons accepté ce débat aujourd'hui, nous ne le refuserons jamais! Mais ne nous contentons pas du débat; faisons en sorte qu'il réussisse! Et pour qu'il réussisse, il faut résoudre l'ensemble des questions de légalité, de faisabilité et d'opportunité! C'est la raison pour laquelle je lance cet appel.

Prenons le temps de le faire correctement. C'est la seule façon d'y arriver!

02.70 Marie Nagy (ECOLO): Monsieur le président, à écouter ce débat qui a lieu depuis le 16 septembre 2004, on a l'impression qu'au fond tout le monde est pour la consultation populaire, tout le monde est pour écouter le citoyen, mais ce n'est jamais le bon moment, ce n'est pas le bon niveau, on n'a pas travaillé assez sérieusement pour réussir. Donc, il faut toujours reporter le débat à plus tard, sur autre chose, un autre sujet, à un autre niveau.

Au départ, on a plutôt une proposition de bon augure; cela se trouve dans la déclaration violette: "Le gouvernement va œuvrer pour avoir un référendum au niveau européen sur le traité constitutionnel". Tout le monde a remarqué cette proposition de loi déposée par un président de parti, par un éminent membre de la majorité; tout le monde y est favorable. Une majorité se dessine: le sp.a-spirit donne un avis favorable, mais assorti de conditions, bien sûr. Les différents partis se positionnent en disant oui et le débat commence.

En écoutant la discussion de ce soir, je me dis qu'au fond, on a tourné autour du pot pendant six mois. En effet, monsieur Giet, à mon avis, pendant six mois, on peut réaliser du travail sérieux, si on le veut. Si on avait voulu mettre toutes les questions sur la table, on aurait pu se mettre d'accord sur un texte et on en aurait ensuite discuté sur les modalités. Mais nous ne sommes jamais arrivés à ce niveau de discussion. Jamais, monsieur Giet!

Le débat s'est arrêté à une question de principe. D'abord sont sortis les arguments de type juridique, avec demande d'avis au Conseil d'Etat. Les différentes opinions se sont formées à partir de cet avis du Conseil d'Etat, qui n'était pas une surprise et qui est venu confirmer

02.70 Marie Nagy (ECOLO): Sinds het debat op 16 september 2004 geopend werd, zou je gaan geloven dat het nooit het goede moment is, nooit het juiste niveau, nooit het aangewezen onderwerp, en schuift men de discussie altijd maar voor zich uit, terwijl iedereen schijnbaar wél voorstander is van een volksraadpleging.

Sinds de veelbelovende verklaring van de paarse regering en het vooruitzicht dat er een meerderheid voor was, heeft men zes maanden lang om de zaak heen gedraaid als de kat om de hete brij, maar over een tekst is men het niet eens geraakt, mijnheer Giet. Verder dan de principiële kwestie is men niet geraakt. Het advies van de Raad van State, die de jurisprudentie trouwens bevestigt, werd gecounterd door de denkpiste van het voor herziening vatbaar verklaarde grondwetsartikel - ook al gaat de herziening eigenlijk daar niet over - en door de mogelijkheid

une jurisprudence assez courante. Ensuite, c'est vrai, il y a eu l'ouverture d'une autre piste qui permettait de répondre aux différentes objections.

Avant tout, l'article constitutionnel était soumis à révision. Il est vrai que ce n'est pas l'objet de la révision, mais il est soumis à révision et il est possible, dans le cadre d'un traité important qui transfère la souveraineté, d'imaginer non pas de remplacer la démocratie directe et représentative, mais de compléter la démocratie représentative par une participation. C'est de cela qu'on aurait pu sérieusement discuter. Malheureusement, il me semble qu'à nouveau, on ne va vraiment au fond des choses.

Je dis à M. Wathelet et à M. Giet que j'ai entendu l'appel lancé et je pense que la piste pourrait être examinée. Elle arrive avec un retard de six mois, mais mieux vaut tard que jamais. L'idée serait de soumettre la question aux deux vice-premiers. Mais il reste une condition, monsieur Giet, une condition qui dépend principalement de votre parti: le premier ministre et son gouvernement ont adopté un calendrier de ratification.

Ce calendrier de ratification qui nous a été transmis par le président de la Chambre et qui a été adopté en gouvernement le 9 novembre 2004 prévoit l'examen par les assemblées parlementaires de février à avril 2005 et le dépôt de l'instrument de ratification au plus tard le 9 mai 2005, afin d'avoir un vote final avant la fin du mois de mai.

Pouvez-vous me garantir aujourd'hui que ce calendrier du gouvernement n'est plus d'actualité, c'est-à-dire que la Belgique accepte de ratifier non pas avant juin 2005, mais bien dans le délai permis pour la ratification? Je rappelle que la date limite de la ratification est octobre 2006. Il y a bien une demande du Parlement européen pour que les pays fondateurs ratifient en 2005 mais je pense que si la Belgique explique au Parlement européen qu'elle le fait dans le but d'organiser une consultation populaire, un référendum, le Parlement européen ne pourra pas refuser.

Je suis prête à croire à votre appel mais il faut l'engagement que le calendrier de M. Verhofstadt n'est plus en vigueur car il est incompatible avec la proposition que vous faites, à savoir que ce soit le Forum institutionnel qui se saisisse de l'affaire pour que l'article 167, §2 soit effectivement modifié dans le sens de la réforme du Sénat et de l'approbation d'une loi qui permette l'organisation d'un dispositif de ratification des traités transférant souveraineté complétée par une consultation populaire.

Je n'ai pas de réponse, silence se fait. J'ai donc un petit doute sur la sincérité de l'appel mais je suis prête à changer d'avis.

D'autres arguments ont été mis en avant pour signaler qu'il n'était pas possible de réaliser cette consultation populaire ou cette association de la population à la ratification du traité constitutionnel.

Le premier réside dans la difficulté de l'opération. Je suis d'accord pour dire qu'un pays qui n'a pas de tradition de consultation ou de référendum doit effectivement beaucoup travailler à la pédagogie de cette opération. Il me semble néanmoins que l'objectif en vaut la peine: 25 pays qui se mettent ensemble, après une opération

om de representatieve democratie aan te vullen met een vorm van participatie door het volk. Maar ook hierover werd nooit ernstig in discussie getreden.

Mijnheer Wathelet, mijnheer Giet, ik ben bereid op uw oproep in te gaan, al komt u er rijkelijk laat mee aanzetten. Vraag is of dit aan de twee vice-premiers kan worden voorgelegd.

In dat geval moet u mij garanderen dat de regering aan het Europees Parlement zal uitleggen dat het door de eerste minister en de regering vooropgesteld tijdspad voor de ratificatie niet zal kunnen worden aangehouden omdat er een referendum moet worden georganiseerd. Het is immers de bedoeling dat het Parlement eerst een en ander bespreekt en dat nadien het ratificatie-instrument wordt ingediend, zodat vóór eind mei een eindstemming kan worden gehouden. Uw voorstel om het dossier aan het institutioneel forum voor te leggen met het oog op een wijziging van artikel 167, § 2, waarbij rekening wordt gehouden met de hervorming van de Senaat en een wet wordt goedgekeurd die de invoering van een regeling voor de ratificatie van verdragen die een soevereiniteitsoverdracht inhoudt, gekoppeld aan een volksraadpleging, zou het tijdspad van de regering in de war sturen.

Uw stilzwijgen doet mij twifelen aan de oprechtheid van uw oproep.

Er werden nog andere argumenten aangehaald om te stellen dat een dergelijke volksraadpleging niet haalbaar is. Zo werd gewezen op het ingewikkeld karakter van die operatie. Een land zonder traditie op het stuk van volksraadplegingen of referenda moet die operatie inderdaad goed aan de bevolking uitleggen, en dat zal heel wat werk met zich

démocratique assez originale qu'était la Convention, pour adopter un traité constitutionnel. Je pense que si on prend le temps et si on met les moyens adéquats, la chose sera possible. A cet égard, je vous signale que les Pays-Bas ont décidé de la question qu'ils vont soumettre à leur population.

Cette question, la voici: "Etes-vous pour ou contre un accord des Pays-Bas avec la Convention pour l'établissement d'une Constitution pour l'Europe?". "Oui", "non", il n'est pas possible de s'abstenir aux Pays-Bas.

Par ailleurs, on organise le débat pour 1 million d'euros: 400.000 euros seront réservés aux partisans de la Constitution, 400.000 euros seront réservés aux adversaires de cette Constitution et 200.000 euros seront destinés à des initiatives visant à donner des informations neutres. Voilà comment cela est organisé! C'est complexe, il faut réfléchir, il y a une commission spécifique qui s'occupe de cela, mais c'est possible, tout à fait faisable! Je pense que les Néerlandais organisent leur référendum le 1er juin 2005.

Autre difficulté que je trouve beaucoup plus dangereuse, je l'ai dit à M. Lambert: je trouve hyper dangereux d'argumenter du fait que le parti d'extrême droite se saisisse d'une question pour détourner le débat. Je trouve cela vraiment très dangereux! Pourquoi? La question de la Turquie n'a rien à voir avec le traité constitutionnel, rien à voir!

02.71 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mevrouw Nagy, ik deel uw mening dat de vraag omtrent Turkije daarmee niets te maken heeft. U hebt gelijk, maar is het volgens u dan niet fundamenteel belangrijk dat wij er wel rekening mee houden – ik weet dat het gemakkelijk kan zijn vanuit de positie van de Franstalige Politieke partijen - zodra een bepaalde partij de vraag wenst te "verkrachten"? Vindt u dat werkelijk niet belangrijk?

02.72 Marie Nagy (ECOLO): Monsieur Lambert, il ne s'agit pas d'une question d'être des francophones ou des néerlandophones. Il s'agit d'une question d'être des démocrates. En France, la question de la Turquie est également utilisée par des souverainistes opposés au traité constitutionnel et, d'ailleurs, par des gens qui sont en faveur du traité constitutionnel. Donc, le débat en France pose un problème de télescopage avec la position de la France, où la classe politique a un débat beaucoup plus ouvert que la Belgique sur ce genre de questions. Cette question n'est donc pas propre à la Flandre ou au Vlaams Belang, mais il faut avoir le courage de l'affronter.

J'en viens donc au problème de la Turquie. L'adhésion de la Turquie est prévue au plus tôt pour 2014. Cela n'a rien à voir avec le traité constitutionnel. Vous pouvez expliquer ceci à la population. Vous pouvez le dire et ne pas vous soumettre à la bête immonde qui se réveille! En effet, je ne voudrais pas éviter constamment des débats parce que d'autres les utilisent. Certes, il faut faire montre de pédagogie. Il faut du temps. En matière d'opinion publique, celle des Belges se classe, en général, parmi les pro-européennes. Il serait assez intéressant ...

Le **président**: Madame Nagy, M. Cocriamont désire vous interrompre.

02.73 Patrick Cocriamont (FN): Madame Nagy, je voudrais revenir

brengen, maar het loont de moeite: het gaat hier immers om vijftig landen die na de werkzaamheden van de Conventie – een origineel democratisch initiatief – hun krachten bundelen om een grondwettelijk verdrag goed te keuren. Als men daar de nodige tijd en middelen voor uittrekt, zal zulks mogelijk zijn, net zoals in Nederland, waar de vraag die aan de bevolking zal worden voorgelegd, werd geformuleerd.

Anderzijds, mijnheer Lambert, is het gevaarlijk om van standpunt te veranderen omdat de extreemrechtse partij de kwestie naar zich toe heeft getrokken. De toetreding van Turkije heeft niets te maken met het grondwettelijk verdrag.

02.71 Geert Lambert (sp.a-spirit): Est-il donc vraiment insignifiant pour Mme Nagy que nous tenions compte du fait qu'un parti cherche à abuser de la formulation de la question ?

02.72 Marie Nagy (ECOLO): Er is geen breuk tussen Franstaligen en Nederlandstaligen. Deze aangelegenheid beroert alle democraten. Ook in Frankrijk grijpen de aanhangers van het soevereiniteitsbeginsel, die tegen het grondwettelijk verdrag gekant zijn, de kwestie Turkije aan om hun standpunt kracht bij te zetten. Dit is dus geen typisch Vlaamse aangelegenheid.

De toetreding van Turkije, die er ten vroegste in 2014 komt, staat los van het grondwettelijk verdrag. Dat moeten we de bevolking duidelijk maken. We mogen dit monster niet de kop laten opsteken.

02.73 Patrick Cocriamont (FN):

sur la question de l'adhésion de la Turquie à l'Europe. Il est faux de prétendre que le traité n'influencera en rien l'adhésion de la Turquie. En effet, les textes volontairement flous du traité menacent notre identité. Il y a peu, les frontières des Etats de l'Union étaient définies par les Etats eux-mêmes. Tous étaient européens. La Constitution proposée ne définit pas ces frontières. C'est donc une entrée immédiate et bien plus rapide que celle que vous dites dans l'Union européenne.

Men kan niet doen alsof het verdrag geen enkele invloed zal hebben op de toetreding van Turkije. De opzettelijk vaag gehouden verdragsteksten tasten immers onze identiteit aan. Ze zeggen niet waar Europa eindigt. De mogelijke toetreding van Turkije houdt een rechtstreekse dreiging in.

02.74 Marie Nagy (ECOLO): Monsieur le président, une autre objection est fréquemment soulevée: celle liée à la difficulté de compréhension du traité par l'ensemble de la population. Je vous conseille quand même de jeter un coup d'œil sur les parties 1 et 2 du traité. Elles sont généralement plus limpides, plus claires que le texte de la Constitution belge et de nombreuses lois dont nous discutons.

02.74 Marie Nagy (ECOLO): Soms wordt ook geopperd dat het verdrag onleesbaar zou zijn. Ik raad iedereen aan de delen I en II van het verdrag opnieuw te lezen: de Belgische Grondwet en heel wat wetten zouden er een voorbeeld aan kunnen nemen. De waarden en doelstellingen van de Unie worden er duidelijk uiteengezet.

Je ne dis pas que la partie 3 relative aux politiques de l'Union soit une matière très facile à aborder. Ce qu'on demande aux citoyens, c'est de comprendre aujourd'hui les valeurs, les objectifs, le projet européen qui se trouve, de manière plutôt bien expliquée, dans des textes tout à fait compréhensibles.

Waarom zijn de socialisten bang voor dit debat over Europa, mét bijbehorende stemming? Omdat het project Europa zoals het de afgelopen jaren gestalte krijgt, impliciet ter discussie gesteld wordt. Het ultraliberale karakter ervan en het gebrek aan aandacht voor de sociale en milieuaspecten worden vaak geschandmerkt. Maar in veertien van de vijftientig EU-lidstaten zijn de socialisten aan de macht, al of niet in een coalitie met andere partijen. Alle beleidslijnen van de Unie worden dus uitgestippeld met instemming van de socialisten.

Les Français envoient à chaque citoyen en âge de participer un texte de la Constitution. Sa lecture en est accessible. A cet égard, je pense qu'un faux argument est utilisé et je le déplore.

Pourquoi ce débat sur l'Europe fait-il tellement peur? Pourquoi, notamment au sein de la gauche, chez les progressistes, existe-t-il une telle crainte d'organiser un vrai débat auquel pourraient participer les citoyens qui pourraient ensuite s'exprimer en votant? La question implicite de ce débat est, selon moi, celle du projet européen tel qu'il est mis en œuvre depuis un certain nombre d'années. Celui-ci est considéré comme trop libéral, laissant trop de place à l'économie de marché et délaissant le social, les enjeux environnementaux et fiscaux. Que cela suppose-t-il? Reconnaissons qu'aujourd'hui les socialistes sont représentés ou sont majoritaires dans 14 des 25 gouvernements de l'Union. Toutes les politiques de l'Union sont mises en œuvre avec l'accord de la famille socialiste. C'est peut-être cela qui fait si peur quand on parle d'ouverture du débat sur la question. C'est là que se trouve, selon moi, le nœud du problème.

De **voorzitter**: Mijnheer De Crem, u weet dat u nog acht minuten hebt. U hebt ook gezegd dat u de tijd zou respecteren.

Vous voulez intervenir pour un fait personnel, madame Lalieux? Ce n'est pas parce que l'on parle des socialistes, qu'il y a nécessairement un fait personnel!

02.75 Karine Lalieux (PS): Je voudrais signaler à Mme Nagy, qui veut un débat ouvert et qui dit que les socialistes en ont peur, que les socialistes ont tenu un congrès sur la question. Or, les Ecolos n'ont même pas tenu une assemblée générale et pourtant ils en organisent sur toute une série de questions! Ils n'en ont pas organisé! Je me demande donc qui a peur du débat et qui a peur de ce vote!

02.75 Karine Lalieux (PS): Mevrouw Nagy, de PS heeft, in tegenstelling tot Ecolo, een congres aan deze kwestie gewijd.

De **voorzitter**: De heer De Crem heeft het woord.

02.76 Pieter De Crem (CD&V): Mijnheer de voorzitter, collega's, wij hebben vorige week, tijdens de bespreking van de verwerping en de verwerping van die verwerping, reeds heel wat argumenten kunnen aanhalen.

02.77 Marie Nagy (ECOLO): Monsieur le président, je souhaite répondre. En toute honnêteté, tout d'abord, je ne pense pas que le fait d'organiser un débat à l'intérieur de sa propre famille politique dispense de l'obligation d'accepter le débat dans la société. Ensuite, je signale à Mme Lalieux que nous avons organisé des débats au sein d'Ecolo, dans l'ensemble de nos régionales, où les deux points de vue, le "oui" et le "non", ont été défendus et que le vote final, si cela peut l'intéresser, a été le soutien au traité constitutionnel. Le fait que chez nous, à Ecolo, on organise un débat interne n'est, à mon sens, pas suffisant. Ceux qui ne sont pas dans un parti, qui ne sont pas des militants doivent pouvoir participer eux aussi au débat. La société n'est pas uniquement composée des militants d'un parti, même quand il s'agit d'un grand parti.

02.78 Pieter De Crem (CD&V): Je constate l'arc-en-ciel, quatrième version.

Dames en heren collega's, mijnheer de voorzitter, aanwezigen, in de eerste plaats wens ik – want dat is nog niet gebeurd – hulde te brengen aan de rapporteur, de heer Verherstraeten, die op uitzonderlijk goede wijze verslag heeft uitgebracht van die toch wel moeilijke aangelegenheid en die namens onze fractie al heel wat belangrijke zaken heeft gezegd.

Na de bespreking die wij vorige week hebben gevoerd, wil ik mij nog tot een aantal essenties beperken.

Ik wil het even hebben over hetgeen in de commissievergadering, maar ook tijdens de bespreking in de plenaire vergadering van vorige week, naar aanleiding van de procedure naar voren is gekomen.

Collega Daems heeft beweerd dat deze strijd eigenlijk een strijd is tussen progressieven of grote democraten die referenda willen en andere mensen, die conservatief zouden zijn, zij die de representatieve democratie verdedigen en die van oordeel zijn dat de directe democratie eigenlijk die representatieve democratie zou moeten kunnen vervangen.

Het zou natuurlijk een bijzonder interessante vaststelling kunnen zijn, hadden wij niet gezien hoe progressief de VLD in het verleden is geweest, zeker in de voorbije legislatuur, en wanneer wij de progressieve visie van de VLD op de werking van de democratie hebben gezien, zeker bij de kieswethervormingen van 2002 en 2004. Want het ging toen eigenlijk niet over het betrekken van de burger bij meer democratie, om die burger meer en beter te kunnen betrekken bij directe besluitvorming, maar wel ging het om electorale zelfbediening.

Eigenlijk vind ik dat de VLD vandaag in deze bespreking weinig moet komen vertellen over de grote, progressieve en volksdemocratische stroming die zij zou verdedigen. Want wat hebben wij gezien? In de hervormingen die er gebeurd zijn, heeft de VLD aan electorale zelfbediening gedaan.

02.77 Marie Nagy (ECOLO): Het is niet omdat men een debat binnen de eigen politieke familie organiseert, dat men van een maatschappelijk debat is vrijgesteld. Hoewel wij op gewestniveau wel degelijk een debat hebben gehouden, vinden wij dat niet voldoende. Ook mensen die niet bij een partij zijn aangesloten, moeten een stem in het kapittel hebben.

02.78 Pieter De Crem (CD&V): M. Daems présente les choses comme une lutte entre les progressistes - les véritables démocrates - d'une part et les conservateurs de l'autre. Le plaidoyer du VLD sonne cependant creux. La réforme électorale devait également renforcer la démocratie mais il ne s'agissait en fait que d'en retirer un bénéfice électoral. Comment faut-il comprendre autrement l'instauration d'un seuil électoral et l'élargissement des circonscriptions électorales? Il n'appartient pas au VLD de venir défendre le caractère progressiste de la démocratie citoyenne!

Lors des élections européennes de 2004, le VLD a laissé échapper l'occasion d'informer les électeurs. Le CD&V l'a fait, avec le soutien d'une puissante liste. Le VLD s'intéressant uniquement à la survie de la coalition violette, les thèmes européens ont été esquivés. C'est pourquoi la proposition d'organiser à présent une consultation populaire relève de l'hypocrisie.

M. Lambert s'est récemment déclaré favorable à un débat sur le referendum, précisant toutefois qu'une consultation populaire sur des sujets fondamentaux ne lui paraît pas judicieuse. Quel sujet

In de eerste plaats: luister naar mijn woorden, maar kijk niet naar mijn daden; luister naar de stem van iedere burger, maar vergroot dus de kieskringen. Dat belangrijk feit hebben wij gezien door de VLD: vergrote kieskringen. Iedereen heeft geweten dat hoe groter de kieskring is, hoe groter de afstand wordt tussen politicus en kiezer.

Ten tweede: voer een kiesdrempel in. De groenen hebben dat ook gedacht in het kader van "laten we democratischer werken", vooral de Vlaamse groenen dan van toenmalig Agalev en het huidige Groen!. Zij dachten: laat er meer democratische vertegenwoordiging in het Parlement komen en laten wij een kiesdrempel invoeren. De groenen vullen dat samen in. Resultaat na de volgende verkiezingen: de groenen niet meer vertegenwoordigd in dit Parlement.

Maar vooral de VLD wilde door de kiesdrempel, gekoppeld aan grotere kiesomschrijvingen, eigenlijk niet zozeer de kiezer laten spreken dan wel grote kopstukken laten opkomen, zodanig dat zij eigenlijk van die schaalvergroting konden genieten. Eigenlijk hebben de paarse partners daaraan allemaal meegedaan. Voor de groenen is dat faliekant afgelopen. Voor de socialisten is het een beetje gelukt. Eilaci, bij de Vlaamse verkiezingen van 2004 niet meer, want een jaar na de verkiezingen waarin dat een succes was, hebben zij de verkiezingen verloren.

Ik moet ook wel zeggen dat het spanningsveld tussen echte democraten, progressieven en grote democraten bijzonder tot zijn hoogtepunt is gekomen in het kader van de dubbele kandidaatstelling. In het kader van de dubbele kandidaatstelling, dat ook het rendez-vous moest kunnen zijn met de kiezer, heeft de VLD als woordvoerder van de democratie niets anders gedaan dan de kiezer misleiden in plaats van de kiezer te betrekken. Ik wil nog eventjes zeggen dat het hoogste rechtscollege van dit land, namelijk het Arbitragehof, die zaak als ongrondwettelijk heeft beschouwd.

Ik zou dus eigenlijk kunnen zeggen dat de VLD hier vandaag niet de verdediger moet zijn van het grote belang, van de progressiviteit, van de grote burgerdemocratie. Want wat hebben wij gezien? Op het moment dat het erop aankwam, wat de voorzitter ook heeft gezegd: "Laten we de kieskringen kleiner maken, laten wij duidelijke afspraken maken, laten wij de kiezer dichterbij het volk brengen", heeft zijn partij net het omgekeerde gedaan.

Het betoog om nu een volksraadpleging over de Europese grondwet te organiseren klinkt volgens mij dan ook bijzonder hol.

Dat was de feitelijkheid. Ik kom thans tot de Europese verkiezingen van 2004. Welke kans heeft de VLD niet gemist om de kiezers te informeren? Het was toch het ideale moment om dat te doen? Dat is wat wij altijd hebben gezegd: maak van die Europese verkiezingen een informatiemoment. Dat hebben wij met onze kandidaten voor de Europese verkiezingen wel gedaan. Wij zijn het land rondgetrokken met een krachtige lijst, met Europees overtuigde kandidaten en wij hebben gevraagd onze kandidaten te contacteren en ons verkiezingsprogramma te lezen om te weten wat in de proeve van Europese grondwet staat.

Wij hebben die tekst moeten verdedigen bij velen die vonden dat hij

serait-il dès lors judicieux d'aborder selon lui? La loi accélérant la procédure de naturalisation ou l'adhésion de la Turquie à l'Union européenne? Ou, peut-être, la position de Spirit au sein du sp.a?

niet ver genoeg ging. Wij hebben die tekst ook moeten verdedigen bij velen die vonden dat hij te ver ging. Wij hebben dat in elk geval gedaan en u hebt dat in elk geval niet gedaan. Ik heb alleen gezien dat de VLD-lijsttrekker voor de Europese verkiezingen het overleven van paars tot inzet van die verkiezingen heeft gemaakt. Dat was belangrijk: het was Verhofstadt of de chaos en alles wat met Europa te maken had, met het inlichten, met het voorlichten en het doorlichten van de Europese grondwet is tijdens die verkiezingen niet aan bod gekomen. Het was eigenlijk gewoon een stukje kiezersbedrog en nu zouden wij moeten aanvaarden van de partij die de eerste minister meent te mogen vertegenwoordigen, de VLD, dat wij vandaag op basis van hun voorstel een volksraadpleging moeten kunnen houden. Nogmaals, het is een schijnheilige houding. Hun betoog klinkt enorm, enorm hol!

Ik moet ook nog eventjes stilstaan bij wat de collega's van spirit naar voren hebben gebracht.

(...): (...)

02.79 Pieter De Crem (CD&V): U had het vorige keer over Museeuw. U weet dat nog. U weet toch ook nog dat u toen zei dat wanneer het gaat over het Europees referendum, men moet zijn als Museeuw: men moet zorgen dat men op tijd demarreert. Goed, ik zal niet herhalen wat ik toen heb gezegd, maar in elk geval, het oordeel komt nu.

Vorige week zei de heer Lambert: "Laten wij duidelijk zijn, wij hebben ons duidelijk uitgesproken, ik ben bereid het debat daarover volgende week te houden." Dat debat moet nu zogezegd, in hoofde van spirit, voorbij zijn. Maar wat hebt u vorige week gezegd, mijnheer Lambert? "Hoezeer ik ook een partizaan ben van referenda, ik zal nooit ofte nimmer een referendum toelaten over fundamentele zaken, over fundamentele principes, en over fundamentele rechten". Nu moet u mij eens goed uitleggen wat dan de zin is van uw houding hier?

Ik vraag mij af wat voor u zinvol is. Is de snel-Belg-wet voor u zinvol? Turkije is blijkbaar niet zinvol. Uw positie binnen de sp.a, is die zinvol? U moet het maar eens zeggen. Wat is er eigenlijk zinvol? U zegt: over fundamentele zaken mag het niet gaan. Over fundamentele rechten mag het niet gaan? Waarover dan wel?

02.80 Geert Lambert (sp.a-spirit): Ik zou eens te meer kunnen verwijzen naar het verslag van de commissie voor de Politieke Vernieuwing. "Vraag: Zijn de fracties voorstander van het organiseren van referenda of volksraadplegingen over de grondrechten?" Wat zegt CD&V? Neen.

Waarover wil ik geen referenda houden? Ik zal het uitleggen in woorden die u zult verstaan. Ik wil geen referenda over normen en waarden.

02.81 Pieter De Crem (CD&V): Mijnheer Lambert, ik zal u het volgende zeggen: u wilt over niets een referendum. U bent ertegen, maar u moet er, wegens uw voorganger, de heer Anciaux, voor zijn. Ik heb het bewijs bij mij, collega's: "Herziening van de Grondwet, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers", een verslag dat

02.80 Geert Lambert (sp.a-spirit): Je me réfère au rapport de la commission du Renouveau politique. Le CD&V a déclaré au sein de cette commission qu'il n'était pas partisan de référendums sur les droits fondamentaux. Je refuse quant à moi tout référendum sur les normes et les valeurs.

02.81 Pieter De Crem (CD&V): M. Lambert est opposé aux référendums, mais M. Anciaux souhaite que Spirit les défende. Aucune intervention de M.

collega Verherstraeten op een bijzonder performante wijze naar voren heeft gebracht. Mijnheer Lambert, ik heb gezien dat u namens de sp.a-spirit-fractie deel uitmaakt van die commissie. Het zou wel eens interessant zijn om een referendum te houden over de vraag of u eigenlijk wel bij die fractie hoort, doch dit geheel terzijde. Naast u hebben namens uw fractie ook nog uw collega's De Coene en Geerts daarin zitting.

Ik lees op bladzijde 2: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 4: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 5: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 6: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 7: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 8: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 9: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 10: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 11: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 12: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 13: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 14: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 15: Geert Lambert niet te zien. Bladzijde 16: Geert Lambert niet te zien.

Mijnheer Lambert, de conclusie is dat u niet voor het referendum bent. Als u voor het referendum was, dan had u minstens één keer in het verslag moeten staan. Uw verhaal is hol. U voert hier een nummer op. U bent er niet voor, ofwel mag u er niet voor zijn, maar u hebt over dit referendum in elk geval niets te zeggen. U hebt verloren over de hele lijn. Ik zal u zeggen waarom: omdat u van Stevaert en de socialisten niet mag. Dat is de enige reden. Weet u waarom? Omdat u de volgende keer niet meer op de lijst zult staan en niet meer in het Parlement zult zitten. Dat is de reden.

Mijnheer de voorzitter, wij zullen het voorstel dat is ingediend door de collega's van de MR, niet goedkeuren, om de heel eenvoudige reden dat het totstandgekomen is na de bijzonder vruchtbare uiteenzettingen van collega Lambert, waarvan wij jammer genoeg niets in het verslag zien en omdat het als een pure improvisatie is totstandgekomen, na een slechte bespreking van het voorstel van collega Daems. Ik vind dat wij een dergelijk belangrijke zaak, het wijzigen van de Grondwet om referenda mogelijk te maken, niet op een dergelijk geïmproviseerde manier kunnen doen. Daarom zullen wij tegenstemmen.

Aan zij die vandaag beweren dat zij in het Forum dergelijke zaken zullen aanbrengen, of in de commissie voor de Politieke Vernieuwing, wil ik ook nog wel zeggen dat zij eraan zijn voor de moeite, want wij hebben gezien tot wat het heeft geleid.

02.82 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mijnheer de voorzitter, Pieter De Crem heeft verwezen naar het verslag van Servais Verherstraeten naar ik aanneem. Hij zou ook kunnen verwijzen naar het verslag van Hervé Hasquin over het voorstel van collega Daems. Daar heb ik wel bepaalde stellingen ingenomen, ook over het voorstel van de heer Hasquin. Ik geef dat maar mee.

02.83 Pieter De Crem (CD&V): Zijn ze zo belangrijk geweest, collega Lambert? Ze zijn zo belangrijk geweest dat u niet in het verslag over het voorstel-Hasquin staat.

Lambert ne figure pourtant dans le rapport de la discussion de la proposition Hasquin. Son discours est dès lors creux et son parti est perdant sur toute la ligne dans ce débat. S'il n'obéit pas à M. Stevaert, Spirit n'apparaîtra même plus sur les prochaines listes électorales et disparaîtra du Parlement.

Le CD&V ne soutiendra pas la proposition du MR parce qu'elle procède d'un exercice d'improvisation après un examen médiocre de la proposition de M. Daems. Il serait vain d'aborder à nouveau ce débat au sein de l'un ou l'autre Forum ou de l'une ou l'autre commission du Renouveau politique.

02.82 Geert Lambert (sp.a-spirit): Dans son pamphlet à mon rencontre, M. De Crem renvoie au rapport de M. Verherstraeten. Il trouvera par contre régulièrement mon avis dans le rapport fait par M. Hasquin sur la proposition Daems.

02.83 Pieter De Crem (CD&V): Les interventions de M. Lambert n'étaient pas suffisamment pertinentes pour être mentionnées dans le rapport.

02.84 Geert Lambert (sp.a-spirit): Lees het verslag van de heer Hasquin maar eens. Mijnheer De Crem, ik hoop dat er ooit een thesisstudent dit debat behandelt. Hij zal schrijven: "Pieter De Crem: niets gezegd".

02.84 Geert Lambert (sp.a-spirit): Mes interventions se trouvent dans le rapport mais il n'est nulle part fait état d'interventions de M. De Crem.

02.85 Pieter De Crem (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik vraag het woord voor een persoonlijk feit.

De **voorzitter**: Neen, dat is geen persoonlijk feit. Ik wil iets zeggen maar ik zal het niet zeggen.

02.86 Pieter De Crem (CD&V): Mijnheer de voorzitter, dit is een persoonlijk feit. De thesis die deze student maakt, zal als titel dragen: "Hoe het standpunt van spirit met betrekking tot het referendum het einde van spirit inluide".

02.86 Pieter De Crem (CD&V): L'attitude de Spirit dans ce dossier sonnera le glas de ce parti.

02.87 Hervé Hasquin (MR): Monsieur le président, la vérité a ses droits! Je rappelle à cette assemblée que deux rapports existent. Ils ont été divisés artificiellement en deux parties puisque les discussions ont été, en permanence, confondues. Je peux attester que dans le rapport que j'ai signé, M. Lambert est présent et s'est largement exprimé!

02.87 Hervé Hasquin (MR): Er zijn twee verslagen. Die werden ietwat kunstmatig in tweeën opgedeeld, want de debatten liepen door elkaar. In het verslag dat ik ondertekend heb, heeft de heer Lambert uitgebreid zijn standpunten verwoord.

Cela étant dit, monsieur le président, chers collègues, je ferai d'abord une constatation qui ne doit pas nous réjouir. L'Union européenne comprend 25 Etats. Sur ces 25 Etats, on en compte exactement 4 qui n'auront, en aucune circonstance, consulté leur population à propos de l'Europe. Ces Etats sont la Grèce – qui n'a pas toujours été un modèle de démocratie –, Chypre – qui est en guerre –, l'Allemagne – où le chancelier Schröder était partisan de l'organisation d'une consultation populaire mais l'opposition sociale chrétienne s'y est refusée et empêche l'organisation d'un référendum en Allemagne – et la Belgique. En la matière, cela donne à réfléchir, d'autant plus que les circonlocutions, les contorsions de certaines formations politiques peuvent nous interpeller.

Slechts vier landen in Europa hebben geen volksraadpleging georganiseerd, en dat zijn Griekenland (dat niet altijd een modeldemocratie geweest is), Cyprus (een land in staat van oorlog), Duitsland (waar de christen-democratische oppositie zich ertegen verzet), en België.

Je rappelle que la France a déjà donné l'exemple en 1992 avec le référendum sur Maastricht. Les propos tenus à l'époque sont intéressants. M. Spitaels, qui jouait un rôle important au sein du parti socialiste en 1992, expliquait quelques jours avant le référendum français que le référendum était une façon très démocratique pour consulter la population et sensibiliser le citoyen. Par ailleurs, M. Busquin et Mme Lizin vont prendre la parole à Béthune pour défendre le "oui" au référendum français. Je ne doute d'ailleurs pas que M. Di Rupo et peut-être quelques autres se rendront chez Mme Aubry à Lille, soutiendront M. Hollande en vue de la réussite du référendum français. Ce qui est bon pour l'étranger ne l'est pas pour le citoyen belge. J'y reviendrai dans quelques instants.

De Fransen hebben het voorbeeld gegeven met het Verdrag van Maastricht. De heer Spitaels bestempelde die procedure indertijd als zeer democratisch. De heer Busquin en mevrouw Lizin zijn toen nog naar Béthune getrokken om het ja-kamp te steunen. Ik twijfel er niet aan dat de heer Di Rupo nu naar mevrouw Aubry in Rijsel zal trekken om de heer Hollande te steunen. Wat goed is voor het buitenland is dat blijkbaar niet voor de Belgische burger.

M. Bacquelaine a rappelé avec une certaine ironie la semaine dernière à M. Wathélet les propos tenus par Mme Milquet lors d'une grande conférence de presse, en 1999: "osons le référendum". En 2000, cette même personne propose un référendum sur l'euthanasie – je ne sais pas si vous vous en souvenez. En 2001, c'est M. Vande Lanotte qui proposait un référendum sur le fonds de vieillissement. Je n'aurai pas la cruauté de rappeler tous les autres exemples! Mais, lorsqu'on est confronté à une certaine réalité, on se détourne, on

Net als de heer Vande Lanotte heeft mevrouw Milquet kennelijk een dubbele tong in dit dossier. Als men met zijn neus op bepaalde feiten gedrukt wordt, wendt men zich af en stelt men

propose d'autres actions, on parle de ce qui se passe à l'étranger.

andere acties voor.

Monsieur le président, je rappellerai ceci ...

02.88 Jean-Pol Henry (PS): Il a foutu la Belgique en l'air pendant 50 ans!

02.88 Jean-Pol Henry (PS): Wat was het resultaat van het eerste referendum? België was voor vijftig jaar naar de knoppen.

02.89 Hervé Hasquin (MR): Non, il n'a pas foutu la Belgique en l'air! Il a permis à la population de s'exprimer!

02.90 Jean-Pol Henry (PS): (...)

02.91 Hervé Hasquin (MR): J'y reviendrai!

02.91 Hervé Hasquin (MR): Neen. De bevolking kreeg de kans haar mening te geven. Tijdens de werkzaamheden werden heel wat bezwaren geopperd. Een werkgroep kwam tegemoet aan de technische opmerkingen. Er werd een consensus bereikt over de verplichte stemming en de herziening van de Grondwet. Er werd een brede informatiecampagne gevraagd. In dat verband moet worden opgemerkt dat zij die de Franstalige televisie in handen hebben, er nog niet in geslaagd zijn een groot debat over de Europese Grondwet uit te zenden.

Au cours des travaux en commission, on a formulé toute une série d'objections. On nous a fait valoir des objections de nature technique; elles ont été rencontrées par un groupe de travail tant en ce qui concerne le financement qu'en ce qui concerne le délai matériel et un certain nombre de dispositions budgétaires à prendre. Les délais étaient faciles à respecter; nous avons jusqu'en mars pour organiser une consultation populaire au mois de mai.

Il y avait, en la matière, d'autres réclamations, d'autres demandes. On demandait le vote obligatoire, on s'y est rallié majoritairement en commission. On demandait une révision de la Constitution; nous en avons largement discuté, nous avons même inversé l'ordre des priorités initialement défini pour rencontrer ce vœu. On a demandé une large campagne d'information; je constate que ceux qui sont, dans cet hémicycle, aux extrêmes, qui jouent un rôle éminent en Communauté française, qui contrôlent le conseil d'administration de la RTBF, institution publique de radio-télévision, n'ont pas encore permis à cette institution d'organiser des débats sur la Constitution européenne. Aujourd'hui le citoyen francophone en est encore réduit à regarder la télévision française!

02.92 Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, je crois que M. Hasquin continue dans ces dérives que l'on a pu entendre sur une radio publique et qui étaient inadmissibles.

02.92 Karine Lalieux (PS): Wat de heer Hasquin zegt, is onaanvaardbaar.

02.93 Hervé Hasquin (MR): Est-il inadmissible de remarquer que l'on n'a pas organisé de débat jusqu'à ce jour?

02.93 Hervé Hasquin (MR): Is het onaanvaardbaar te zeggen dat er tot op heden nog geen debat heeft plaatsgevonden?

02.94 Karine Lalieux (PS): Laissez-moi parler, je vous prie, monsieur Hasquin!

02.94 Karine Lalieux (PS): De heer Hasquin heeft de heer Giet niet gehoord. Bovendien is er in Europa geen enkele federale staat die een referendum over de Europese Grondwet houdt. U zal uw woorden en geschiedenisboeken moeten bijwerken!

Monsieur le président, il est tout à fait inadmissible qu'il continue à tenir ce type de propos. M. Hasquin n'a pas sans doute pas entendu Thierry Giet. Il continue à se réfugier dans son autisme comme il le fait depuis des mois, comme c'est d'ailleurs le cas de tous les membres du MR. Ses paroles sont totalement hors de propos et scandaleuses!

Monsieur Hasquin, – vous citez les autres pays européens – je vous rappelle qu'aucune institution fédérale en Europe n'a organisé de

référendum sur la Constitution européenne. Je vous invite à revoir vos propos et vos livres d'histoire!

02.95 Hervé Hasquin (MR): Chacun sait, bien sûr, que l'Espagne est restée un pays parfaitement unitaire et que la Catalogne n'existe pas!

Je voudrais poursuivre mon intervention en faisant un certain nombre de constatations.

Nous sommes confrontés à deux cultures.

02.96 Jean-Pol Henry (PS): (....)

02.97 Hervé Hasquin (MR): Monsieur Henry, je crois qu'aujourd'hui, les notions de gauche et de droite sont dépassées. Il y a les conservateurs et les réformateurs.

Il y a ceux qui font d'abord confiance à leurs militants, à leurs délégués dans un congrès, bien encadrés, domestiqués et même violentés à en croire M. Jean-Maurice Dehousse. Et puis, il y a ceux qui font confiance aux citoyens et n'estiment pas que 500 délégués qui ont écouté un discours d'une demi-heure sur la Constitution européenne, sont plus éclairés que quelques millions de citoyens qui ont eu l'occasion de s'informer car on a pris la peine de le faire. Le rôle de l'homme politique, c'est aussi de faire de la pédagogie!

Il est navrant de constater qu'un certain nombre de partis ici présents aient si peu confiance dans l'homme, dans la femme. C'est avec une certaine tristesse que je constate que sont présentes dans cette enceinte des députées que je respecte, qui portent haut l'honneur de la femme et le féminisme, et qui ne se rendent pas compte qu'elles utilisent à l'égard des citoyens de ce pays des arguments dont leur parti a usé à leur égard pendant cinquante ans, pour leur refuser le suffrage universel!

02.98 Karine Lalieux (PS): Monsieur Hasquin, d'abord, en tant que femme, je ne me sens pas du tout opprimée dans mon parti et je ne vous permets pas de parler à ma place ni à la place des femmes socialistes, vous n'êtes pas mandaté pour cela. Ensuite, vous qui aimez entendre parler les citoyens, vous avez lancé sur un site du MR une pétition pour le référendum. Mais le MR omet de préciser le nombre de signatures recueillies par cette pétition. J'aimerais savoir si ce sont des milliers et des milliers de signatures. Si cela avait été un grand succès, monsieur Maingain, des centaines de milliers de citoyens auraient signé et vous auraient rejoints. Alors ne parlez pas non plus au nom de la majorité des citoyens qui ne vous suivent pas, monsieur Hasquin.

02.97 Hervé Hasquin (MR): Spanje heeft natuurlijk geen referendum over de Europese Grondwet gehouden...En zoals iedereen weet, is Spanje een volmaakte eenheidsstaat...

Wij hebben te maken met twee culturen. De begrippen "links" en "rechts" zijn voorbijgestreefd, mijnheer Henry. Vandaag kennen wij de conservatieven en de hervormers.

Eenzijds zijn er diegenen die, tijdens een welomlijnd congres, op hun volgzaam militanten vertrouwen. Anderzijds zijn er diegenen die de moeite hebben gedaan om de burger te informeren en het aan hem durven over te laten. Een politicus heeft immers ook een pedagogische opdracht. Het is betreurenswaardig te moeten vaststellen dat een aantal politici die hier aanwezig zijn zo weinig vertrouwen in de mens hebben.

02.98 Karine Lalieux (PS): Als vrouw voel ik mij in mijn partij helemaal niet onderdrukt en ik neem het niet dat u in mijn plaats of in die van de socialistische vrouwen spreekt.

U heeft tevens op een MR-site een petitie over het referendum georganiseerd. U heeft het over duizenden handtekeningen. Maar mocht dat echt zo'n groot succes zijn, dan zouden honderdduizenden mensen die petitie hebben ondertekend. Beweer dan ook niet dat u de stem

vertolkt van de meerderheid van de burgers, want zij volgen u niet, mijnheer Hasquin.

02.99 Hervé Hasquin (MR): Je voudrais dire, en conclusion, qu'il est dommage qu'un débat que chacun s'accorde apparemment à trouver important – à moins qu'il n'y ait à nouveau un double langage – soit organisé au milieu de la nuit. C'est faire peu de cas, me semble-t-il, d'un débat sur l'avenir de la démocratie et sur le rôle que les citoyens doivent pouvoir jouer en politique dans ce pays. Je n'ai entendu, depuis des années et en particulier ces dernières semaines, qu'un discours sur la nécessité de mener une politique de proximité, de faire de la pédagogie pour intéresser le citoyen à la politique, pour combler le fossé qui sépare l'homme politique du citoyen. Ce n'est pas avec des attitudes telles que celle-ci, qui consiste à confisquer le débat à l'extérieur, que l'on fera progresser la démocratie!

Quoi que vous en pensiez, monsieur Wathelet, nous faisons plus confiance à l'homme que certains d'entre vous. Le mot "humaniste" n'est pas présent dans notre sigle parce que chez nous, en raison de notre philosophie, c'est superfétatoire. Nous n'essayons pas, nous, de nous accrocher des oriflammes qui ne collent pas à notre histoire!

02.100 Dirk Van der Maelen (sp.a-spirit): Mijnheer de voorzitter, collega's, gelet op het gevorderde uur en op het feit dat we allemaal moe zijn, vraag ik u mij toe te laten het mezelf wat gemakkelijk te maken.

Wat dit debat betreft, men heeft twee vragen bij mekaar gegooid, eens goed geklutst en daaruit heeft men dan conclusies getrokken. Wat zijn de twee vragen die vandaag voorliggen? De eerste vraag is het heel concrete voorstel van de collega's van de MR tot wijziging van artikel 167 van de Grondwet en de houding van elke fractie daartegenover? Men heeft er nog iets anders bijgeklutst, met name de vraag wie voor en wie tegen een referendum is. Al weken aan een stuk klutst men dat door mekaar en vermengt men het een met het ander.

Gelet op het gevorderde uur zult u mij toestaan het mezelf gemakkelijk te maken. Ik wil die twee zaken uit elkaar halen en beginnen met het formuleren van een positie van de sp.a-kamerleden ten aanzien van de vraag wat we moeten doen met het voorstel van de collega's van de MR om artikel 167 van de Grondwet te wijzigen.

Ik vat het samen in twee woorden en zal nadien verduidelijken. Ik vind dat we hier te maken hebben met gevaarlijk haastwerk. Ik wil eerst "haastwerk" verduidelijken. Veel collega's hebben hier voor mij gewezen op het feit dat in de loop van het debat een aantal vragen werden aangedragen. We hebben een verslag van collega Verherstraeten van 17 pagina's. De invoering van iets wat een revolutie is in ons politiek systeem, namelijk het invoeren van een referendum, wil men aphaspen na een debat dat samen te vatten is

02.99 Hervé Hasquin (MR): Het is jammer dat een debat dat volgens iedereen zo belangrijk is – tenzij sommigen dat niet echt zouden menen – in het holst van de nacht moet plaatsvinden. Ik heb hier de jongste jaren alleen maar horen verklaren dat het noodzakelijk is een beleid te voeren dat dicht bij de burger staat. Het is niet door een dergelijke houding aan te nemen dat men de democratie zal vooruithelpen.

Mijnheer Wathelet, wij hebben meer vertrouwen in de mens dan sommigen onder u. Het woord "humanist" komt niet voor in de naam van onze partij: gelet op haar filosofie zou dat volkomen overbodig zijn. Wij proberen ons geen oriflamme toe te eigenen die niet strookt met ons verleden.

02.100 Dirk Van der Maelen (sp.a-spirit): Deux questions distinctes ont en fait été confondues dans le cadre de ce débat: quelle est l'attitude des différents groupes face à la proposition du MR visant à modifier l'article 167 de la Constitution, d'une part, et qui est partisan d'un référendum, d'autre part? Je m'efforcerais de distinguer clairement ces deux aspects dans mon exposé.

En ce qui concerne la première question, la position du groupe sp.a se résume en quelques mots: quelle dangereuse précipitation! Le rapport de M. Verherstraeten ne compte que 17 pages, alors que l'instauration du référendum pourrait révolutionner notre système politique. Nous ne pouvons en principe pas bâcler un dossier d'une telle importance en l'enfermant dans un débat qui se résume à 17 pages.

Je n'aborderai pas toutes les

in 17 pagina's.

Ik heb het woord "gevaarlijk" in de mond genomen. Ik zal niet herhalen wat reeds werd gezegd door verschillende collega's. Ik zal het debat over in welke mate de preconstituante de constituante bindt niet herhalen. Ik zal het vraagstuk van de impliciete wijzigingen niet herhalen. Ik zal ook het debat of het mogelijk is tweemaal hetzelfde artikel op hetzelfde thema te wijzigen niet herhalen. Al wie een beetje intellectuele eerlijkheid aan de dag legt, moet toegeven dat er voor elk van die drie punten meningen bestaan die tegenover mekaar staan.

In ons dossier zit een nota van het ministerie van Binnenlandse Zaken die bepaalt dat als we artikel 167 wijzigen zoals voorgesteld door de collega's van de MR, het niet meer mogelijk zal zijn datzelfde artikel te gebruiken om de Senaat te herzien.

Collega Maingain, ik kan u de nota tonen en zal het voorlezen. Ik citeer: "Als men de twee doelstellingen tot een goed einde wil brengen, 't is te zeggen een wijziging van de rol van de Senaat en organisatie van een federale volksraadpleging, lijkt het noodzakelijk om deze principes te integreren in één enkele herziening van de Grondwet".

Collega's, ik heb de intellectuele eerlijkheid om toe te geven dat er een nota is van onze eigen juridische diensten die tot een andere conclusie komt.

Dit is evenwel de nota van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Ik neem aan dat die nota onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken is geschreven. Deze nota van het ministerie van Binnenlandse Zaken stelt....

(...)

02.101 Dirk Van der Maelen (sp.a-spirit): Indien u intellectueel eerlijk bent, moet u toegeven dat er verschillende standpunten terzake bestaan.

02.102 Olivier Maingain (MR): Monsieur Van der Maelen, j'ai répondu à cette argumentation en commission en prenant appui sur le rapport du Sénat à propos de la révision de l'article 41, où le Sénat en entente avec la Chambre - en 1988 et 1989 et le rapport est explicite - a réglé cette question une fois pour toutes. La meilleure preuve est que l'article 41 a été révisé deux fois au cours de la même constituante, sur deux points distincts.

Vous savez que, depuis, ce rapport du Sénat rédigé à l'époque par notre excellent collègue Claude Desmedt fait autorité pour les deux assemblées et les lie.

La question a été longtemps débattue entre les deux assemblées et a été réglée. La Chambre n'avait pas le même point de vue que le Sénat. En 1989, lors de la révision de l'article 41, on était confronté au problème de réviser pour la deuxième fois le même article. On a donc réglé cette question et on a créé une jurisprudence qui est constante.

02.103 Dirk Van der Maelen (sp.a-spirit): Collega Maingain, dit is de stelling die correct is. Ik heb gezegd dat die stelling bestaat, maar wat

questions juridiques soulevées par cette proposition. Je me réfère simplement à la note du ministère de l'Intérieur qui précise que si l'article 167 est modifié pour permettre l'organisation de référendums, ce même article ne pourra plus être à nouveau modifié pour la réforme du Sénat.

02.102 Olivier Maingain (MR): Bij mijn antwoord op die argumentering in de commissie heb ik mij gebaseerd op het verslag van de Senaat inzake de herziening van artikel 41 in 1988/1989. Het probleem was toen dat hetzelfde artikel tweemaal moest worden herzien. Die kwestie werd eens en voor altijd uitgeklaard. Sindsdien geldt dat verslag als norm voor de twee vergaderingen.

02.103 Dirk Van der Maelen (sp.a-spirit): La position que

van de zijde van de collega's van de MR verzwegen wordt, is dat er een andere stelling is. Sta me toe nu alstublieft even mijn redenering af te maken. U herinnert zich – ik neem aan dat u in de commissie aanwezig was – dat ik voorgesteld heb om de vraag te richten aan de regering of zij ons de garantie kan geven dat, als wij artikel 167 wijzigen in de zin van de collega's van de MR, de hervorming van de Senaat niet in het gedrang komt. Men kan dat juridisch benaderen, maar ik heb dat vooral politiek willen benaderen. Als ze aan de overkant weten dat ze zich daarachter kunnen verschuilen, dan denk ik dat u politiek genoeg verstand en ervaring hebt in uw fractie om te weten dat de politieke kans dat het niet komt tot een hervorming van de Senaat zeer reëel is, want men zal zich maar al te graag achter dit soort argumenten verstoppen. Daarom heb ik gevraagd dat we daarover duidelijkheid zouden krijgen, dat we daarover voort zouden dialogeren met de regering.

Maar neen, de collega's van de MR en ook de collega's van de VLD hebben dat niet gewild, er was haast mee gemoeid, het moest vooruitgaan. Dat is mijn eerste argument – en sta mij toe dat ik mijn andere argumenten ook ontwikkel – om te zeggen dat dit haastwerk is en dat het gevaarlijk is. Iets wat ons, zeker de meerderheidspartijen, na aan het hart zou moeten liggen, namelijk wat in het regeerakkoord staat, de hervorming van de Senaat realiseren, zou – u ziet dat ik voorzichtig ben – in het gedrang kunnen komen als we voortvarend jullie voorstellen zouden uitvoeren.

Tweede argument. We weten allemaal dat er eerst dit artikel was in *Le Soir* van Hugues Dumont en dat er veertien dagen later het wetsvoorstel was van de MR. De MR heeft zich gebaseerd op de stelling van professor Dumont en een voorstel ingediend om artikel 167, § 2 te wijzigen. Er staan in dat artikel echter nog twee serieuze aanbevelingen van professor Dumont, waarvan men in het voorstel van de MR niet het minste spoor vindt. Ik denk dat dat een tweede illustratie is van het haastwerk dat met het voorstel geleverd wordt. Het voorstel hangt eigenlijk in een vacuüm. Men vergeet dat België een federale staat is. Men vergeet dat er verdragen zijn die men gemengde verdragen noemt. Men vergeet dat onze staatsvorming erin voorziet dat er exclusieve bevoegdheden zijn op deelstaatniveau en dat er exclusieve bevoegdheden zijn van gewestparlementen. Ik lees u even voor wat professor Dumont hierover zegt: "Een oplossing, het invoeren van een referendum via artikel 167 §2, kan maar" en ik ga voort in het Frans, omdat men het zou kunnen begrijpen: "deuxième condition: le référendum ne devrait intervenir qu'après les assentiments parlementaires que chaque assemblée fédérale et fédérée est appelée à donner dans l'état actuel du droit applicable aux traités mixtes."

Om het eenvoudig te zeggen: professor Dumont zegt dat het organiseren van een referendum in de federale Staat België over een gemengd verdrag slechts mogelijk is als in de Grondwet wordt ingeschreven dat alle gewest- en gemeenschapsparlementen daarover ook hun instemming hebben gegeven.

Kunnen de collega's van de MR mij zeggen waar ik dat in hun voorstel kan terugvinden? Kunnen ze mij dat zeggen of bestaat voor de collega's van de MR de dertig jaar staatsvorming die we achter de rug hebben niet meer?

défend M. Maingain a le mérite d'exister mais elle n'est pas la seule. Ce n'est pas tant le côté juridique de l'affaire qui m'intéresse que son côté politique. Si « nos voisins » découvrent qu'ils pourraient se retrancher derrière cet argument juridique, la réforme du Sénat pourrait bien ne jamais voir le jour. Le MR et le VLD n'ont pourtant pas voulu approfondir le débat sur ce point: il fallait absolument avancer !

Quinze jours après la publication de l'article du Professeur Dumont dans *Le Soir*, le MR déposait une proposition de loi. Le MR s'est manifestement inspiré du texte du Professeur Dumont mais on ne retrouve pas dans sa proposition les deux recommandations contenues dans l'article de presse. Voilà qui est illustratif de la hâte avec laquelle le MR a travaillé. La proposition repose sur le vide car elle ne tient pas compte du statut fédéral de la Belgique, de l'existence de traités mixtes et des compétences exclusives attribuées à la suite de la réforme de l'Etat au niveau fédéré et aux Parlements des Communautés. Le Professeur Dumont affirme que l'organisation d'un référendum sur un traité mixte dans la Belgique fédérale n'est envisageable que si tous les Parlements des Régions et des Communautés y consentent. Je ne retrouve pas cette précision dans la proposition du MR. Le MR aurait-il oublié les trente années de réformes institutionnelles?

Le Professeur Dumont évoque en outre la nécessité d'adopter une loi spéciale alors que le MR parle d'une loi adoptée à la majorité simple. Pour le sp.a., l'obligation de participation constitue un élément essentiel qu'on ne peut imposer que par une loi adoptée à la majorité spéciale. Selon la proposition du MR, toutefois, il serait décidé au cas par cas quelles modalités président à la tenue du référendum. C'est

Dat is dus mijn tweede reden om te zeggen dat we hier met haastwerk te maken hebben.

Mijn derde argument is dat opnieuw de MR vergeet wat hun inspiratiebron, professor Dumont, voorstelt. Wat is zijn "première condition"?

Première condition: "Le constituant devrait renvoyer à une loi spéciale, qui exige notamment une majorité dans les deux groupes linguistiques, tant à la Chambre qu'au Sénat, pour ce qui concerne aussi bien l'énoncé des modalités d'organisation de référendums de souveraineté que la décision d'en organiser au cas par cas."

Wat u voorstelt, is niet alleen haastwerk – daarover vind ik niets terug – maar het is bovendien gevaarlijk. Voor wie neemt u mij? Ik heb altijd gezegd dat opkomstplicht voor onze fractie een cruciale essentiële voorwaarde is. Opkomstplicht kon in die wet worden gerealiseerd met een bijzondere meerderheid. Zoals jullie het nu voorstellen, zal geval per geval worden bepaald onder welke voorwaarde een referendum in België zal worden gerealiseerd en zal geval per geval worden bepaald of het al dan niet met opkomstplicht is. Met iedereen maar niet met de sp.a-kamerfractie.

Mijn conclusie is dat wij hier, wat jullie wetsvoorstel betreft, te doen hebben met haastwerk dat gevaarlijk is want het brengt de hervorming van de Senaat in gevaar. Het staat dwars op de vele afspraken die gegoten zijn in wetten die met een bijzondere meerderheid zijn goedgekeurd. Bovendien is er het politieke gevaar dat u het referendum gaat invoeren zonder opkomstplicht.

Verschillenden hebben daarstraks gezegd, en ook de sp.a heeft dat altijd gezegd, dat het referendum in overeenstemming met onze Grondwet moet zijn. Hier ligt een grondwetsvoorstel neer en jullie gaan ervan uit dat dit voor ons zal volstaan. Het spijt me, maar u zult uw huiswerk moeten overdoen en het zal van een beter niveau moeten zijn alvorens u kans maakt dat de sp.a-kamerfractie u volgt. Mijn antwoord op de eerste vraag wat de houding van de sp.a-kamerleden zal zijn met betrekking tot dit voorstel, ligt voor de hand. Wat u ons voorstelt is niet goed genoeg om door ons te kunnen worden goedgekeurd.

Nu kom ik bij de tweede vraag: sp.a-kamerfractie en referendum. Wat ik sommigen onder jullie kwalijk neem is dat men de zaken bij elkaar klutst. Ik ga misschien een beetje provoceren. Dit zou ik bijna juridisch knoeiwerk noemen. Als ooit een student een studie maakt van wat hier is gebeurd, dan zou hij zonder twijfel zeggen dat het niveau van het voorstel waarover wij ons hebben moeten uitspreken zwaar te kort schiet in de verwachting van een zorgvuldige wijziging van de Grondwet, als men zoiets essentieel als de directe democratie invoert in de Belgische Grondwet.

Onze fractie heeft gestemd voor de directe democratie op het niveau van de gemeenten. Er liggen voorstellen klaar om te debatteren over directe democratie op het niveau van de Gewesten en Gemeenschappen.

Onze fractie zal voorstemmen. Ik zeg u, laten we het doen, collega Michel. Ik herhaal: als er een voorstel ligt om een referendum te

inacceptable aux yeux du groupe sp.a.

Cette proposition met en danger la réforme du Sénat et est contraire aux nombreux accords qui ont été coulés en textes législatifs adoptés à la majorité spéciale. Par ailleurs, le danger politique que le référendum ne soit pas assorti de l'obligation de participation est réel.

A nos yeux donc, la proposition ne comporte pas assez de qualités que pour que nous la soutenions. Elle ne permet pas une modification appropriée de la Constitution dans une matière aussi fondamentale que l'introduction de la démocratie directe. Notre groupe a voté en faveur de la démocratie directe au niveau communal. Il existe des propositions qui permettraient de débattre sans délai de la démocratie directe aux niveaux régional et communautaire. Notre groupe votera « oui ». Si l'on devait un jour débattre d'une bonne proposition relative à l'organisation du référendum sur les traités tendant à céder une part de souveraineté, le vote du sp.a pourrait bien en surprendre certains.

organiseren over verdragen die inhouden dat er soevereiniteit wordt afgestaan en als daar met de nodige zorgvuldigheid en op een voldoende hoog niveau een voorstel voorligt, dan zou u verrast kunnen zijn door de stemming die de sp.a-kamerfractie zou uitbrengen in dezen.

02.104 Olivier Maingain (MR): Monsieur le président, monsieur le ministre, chers collègues, je ne serai pas long. J'ai entendu beaucoup d'arguments visant à nous dire qu'en somme, nous n'avons pas pu tenir un débat sur la proposition de révision de la Constitution soumise par le groupe MR, faute de temps, faute d'avoir entendu des réponses juridiques à des questions essentielles que nous avons posées.

Je voudrais d'abord faire un peu d'histoire constitutionnelle et, à ceux qui ont voté le principe de la consultation populaire au niveau communal en modifiant la loi communale sans révision préalable de la Constitution, je leur demande où étaient leurs scrupules juridiques. Où était leur inquiétude quant au respect de la Constitution?

J'en ai parlé en commission et je n'ai pas entendu de réponse crédible à ce propos. Même pas dans l'avis du Conseil d'Etat, monsieur Wathelet. D'ailleurs, le Conseil d'Etat, gêné par ce problème puisque chacun sait que l'on n'a révisé la Constitution qu'après avoir inscrit dans la loi le principe de la consultation populaire au niveau local, le Conseil d'Etat dis-je, pour tenter de justifier ce qui devrait être à ses yeux une inconstitutionnalité, n'a pas d'autre argument que de nous dire qu'il n'y avait pas de problème au niveau local, pour deux raisons.

D'abord parce que, de facto, on a déjà organisé plusieurs fois des consultations populaires au niveau local, sans fondement légal ni constitutionnel; donc le fait de l'avoir inscrit dans la loi sans d'abord réviser la Constitution ne semblait pas lui poser problème. Ensuite, parce que les ministres de l'Intérieur, interpellés sur l'organisation de ces consultations populaires locales, ont marqué tellement souvent leur approbation qu'en somme, une situation de fait s'est imposée à tous.

A bien comprendre le raisonnement du Conseil d'Etat, la seule chose qu'on devrait nous reprocher en définitive, c'est de ne pas encore avoir organisé assez souvent des consultations populaires au niveau fédéral pour lever tout doute au plan juridique. Voilà à quoi se résume l'avis du Conseil d'Etat. On l'a déjà connu mieux inspiré!

De plus, il y a ceux qui prétendent qu'il y a révision implicite de la Constitution. Je veux bien entendre beaucoup d'arguments, mais j'y ai répondu en commission: il n'y a pas de révision implicite de la Constitution. On cherche en vain en quoi - et les services de la Chambre en conviennent - il y a une révision flagrante, implicite de l'article 33 et de l'article 42 de la Constitution. Cet argument juridique tombe aussi.

On nous dit alors qu'il y a un danger de créer un précédent dans un pays fédéral comme le nôtre. Le précédent de 1950 serait évidemment l'épouvantail à agiter, mais ce n'est peut-être pas de ces rangs-là qu'on attendait cet argument.

Mais prenons la Suisse, la Confédération helvétique: trois

02.104 Olivier Maingain (MR): De tegenstanders van dit voorstel haalden verscheidene argumenten aan.

Sommigen zeiden dat ze geen juridisch antwoord kregen op hun vragen. Waar waren hun juridische scrupules toen de gemeentewet werd gewijzigd? De Raad van State zelf antwoordde toen, enigszins verveeld met de zaak, dat het in dat geval geen probleem vormde dat de Grondwet pas na de wijziging van de gemeentewet werd herzien, omdat *de facto* al verschillende volksraadplegingen werden gehouden, de ministers van Binnenlandse Zaken daar al meermaals hun goedkeuring hadden aan gegeven en er zodoende een feitelijke toestand was ontstaan.

De Raad van State kwam al sterker uit de hoek! Als we die redenering doortrekken, werden op het federale niveau dus niet genoeg volksraadplegingen gehouden om van een feitelijke toestand te kunnen spreken!

Er is ook geen sprake van een impliciete herziening van de artikelen 33 en 42 van de Grondwet, zelfs de diensten van de Kamer zijn het daarmee eens.

Wat het argument van het precedent betreft, kon de volksraadpleging van 1950 als schrikbeeld gelden. Rijst in Zwitserland, federaal land bij uitstek, dan nooit onenigheid tussen de drie gemeenschappen naar aanleiding van volksraadplegingen, bij voorbeeld wat de toenadering tot de Europese Unie via de toetreding tot de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) betreft? Is dat land in gevaar?

communautés de langue, pays fédéral s'il en est. Ils n'organisent jamais de référendums, ces gens-là? Il n'y a jamais de contradiction entre les Romands, les Alémaniques et les italophones, en Suisse, sur des référendums? Et il y a une guerre civile qui éclate dès le lendemain d'un référendum parce qu'il y a des contradictions entre les opinions publiques romande – francophone -, alémanique et italophone? Vous avez déjà constaté pareille chose?

Si vous prenez le seul débat européen en Suisse, le problème de savoir si la Suisse allait se rapprocher de l'Union européenne, notamment en signant l'adhésion à l'ALE, vous constaterez que les Romands y sont très favorables, les Suisses alémaniques beaucoup moins, mais, malgré la constatation de divergences d'opinions en Suisse, cela ne crée pas pour autant un problème constitutionnel et une menace sur l'existence même du pays.

On avait d'ailleurs dû comprendre, au terme d'un congrès du Parti socialiste, que le président du Parti socialiste découvrait tout d'un coup les vertus du référendum et de la consultation populaire. Il est vrai qu'on a dû assister après cela à sa première leçon de néerlandais en direct pour comprendre que ce que l'on croyait avoir saisi comme une adhésion au principe de la consultation populaire était remis en cause parce que devenant trop peu subtil.

Alors, fondamentalement, je voudrais savoir si ce que le Parti socialiste français a fait en interne ne devrait pas se faire en interne au sein du Parti socialiste en Communauté française. M. Hollande a été confronté à un débat essentiel et il a utilisé, très utilement, le référendum pour trancher le débat interne. Peut-être que si demain, le Parti socialiste se posait, en interne, la question de savoir s'il n'y a pas lieu d'organiser une consultation populaire chez nous, sur le traité constitutionnel, il aurait peut-être la chance d'entendre ses militants lui dire: "Bien sûr qu'il faut organiser la consultation populaire."

(Applaudissements)

Et en disant cela, je ne cherche pas à créer un axe contre le Parti socialiste car, finalement, je ne fais que rejoindre ce que les socialistes européens eux-mêmes ont dit. J'ai relu hier soir Olivier Duhamel, brillant constitutionnaliste français qui a siégé au Parlement européen. Dans sa chronique, lui qui a été à la Convention, il rappelait un document dont je cite le dernier point majeur de la prise de position des socialistes européens: "Des citoyens qui décident. La Constitution est adoptée par référendum européen organisé le même jour dans tous les Etats de la Fédération".

Qui disait cela? Les socialistes européens au Parlement européen, sur proposition des socialistes français. Voilà pourquoi, aujourd'hui, quand je cherche des alliés, je m'honore d'être avec ceux qui, au Parlement européen, même au sein des rangs socialistes, ont fait progresser l'idée de l'Europe en redonnant la parole aux citoyens.

02.105 Patrick Cocriamont (FN): Monsieur le président, mesdames, messieurs, en régime représentatif, le peuple élit les représentants qui le gouvernent, l'électorat rend légitime un pouvoir dont les représentants sont les seuls détenteurs; il y a là délégation totale de la souveraineté. D'un régime de véritable souveraineté populaire, l'élu est un simple porte-parole; il exprime la volonté du peuple et de la

Dreigt er een burgeroorlog?

Het zag ernaar uit dat de PS-voorzitter na een congres naar het kamp van de voorstanders van een volksraadpleging was overgestapt, maar tijdens zijn eerste les Nederlands hoorden we hem alweer verkondigen dat een en ander niet subtiel genoeg was.

Om een fundamenteel intern debat te trancheren heeft François Hollande een intern referendum gehouden bij de Franse PS. Misschien kan de Belgische PS dit voorbeeld volgen. Misschien wacht de PS wel een aangename verrassing en spreken de PS-leden zich uit vóór de volksraadpleging!

Het is hoegenaamd niet mijn bedoeling een antisocialistische front te vormen, want uiteindelijk schaar ik mij alleen maar achter het standpunt van de Europese socialisten, die wilden dat de Europese Grondwet door een gelijktijdig in alle EU-lidstaten gehouden Europees referendum zou worden aangenomen.

Als ik vandaag bondgenoten zoek, prijs ik mij gelukkig dat ik zij aan zij sta met diegenen die, zelfs bij de socialisten, de Europese gedachte nog meer ingang hebben doen vinden door de burger opnieuw het woord te geven.

02.105 Patrick Cocriamont (FN): In een representatief stelsel verkiest het volk de vertegenwoordigers die het land regeren en is er een volledige overdracht van soevereiniteit. In

Nation. Il n'incarne pas cette volonté.

La notion clé, en démocratie, est la participation du peuple à son destin. La démocratie est la forme politique qui permet à chaque citoyen de participer aux affaires publiques par la désignation des gouvernants. Elle implique aussi la possibilité de manifester ou de refuser le consentement du citoyen aux professionnels de la politique, les obligeant ainsi à respecter leurs promesses et engagements.

Ce ne sont pas les institutions mais la participation du peuple aux institutions qui rend la démocratie réelle. Le maximum de démocratie se confond avec le maximum de participation. Des experts autoproclamés ne peuvent déterminer seuls le bien commun. Si le peuple n'est pas consulté, si on ne tient pas compte de sa volonté, il se désintéresse des affaires publiques. Si les élections n'étaient pas obligatoires en Belgique, le parti abstentionniste serait le premier parti de notre pays.

Cette apathie politique est dangereuse. Elle traduit le profond fossé creusé entre les gouvernants et les gouvernés. Elle traduit aussi une dégénérescence certaine de l'idéal démocratique. Le suffrage universel ne résume pas toutes les possibilités de procédures démocratiques. S'il n'est pas complété par une consultation populaire ou, mieux encore, par un référendum d'initiative populaire, il peut mener à son contraire: la dictature plus ou moins partielle des partis politiques ou même des présidents de parti, la participatie.

Toutes les avancées vers plus de démocratie sont, pour nous, les bienvenues. Ainsi, si la Chambre acceptait, mais hélas ce ne sera probablement pas le cas, une simple consultation populaire soumise à l'approbation du parlement, le Front National s'en féliciterait.

Comme l'a dit la semaine dernière un collègue, tout en s'abstenant sur le vote prolongeant le débat sur une éventuelle consultation populaire, il faut aller plus loin, il faut oser le référendum.

Il existe deux formes de référendum: le référendum à la française, soumis par le président de la République - en Belgique, il serait sans doute soumis par le gouvernement ou par le parlement - et le véritable référendum, le référendum d'initiative populaire.

C'est celui-ci que le Front National préfère. Le référendum est une garantie de démocratie directe parfaitement compatible avec les exigences de la vie moderne. Il est appliqué en Suisse, en Californie aussi depuis de longues années et il permet le triomphe des intérêts généraux contre les intérêts privés ou particuliers.

Trop de Belges s'estiment exclus des grandes décisions politiques. Le pouvoir n'est légitime que lorsqu'il répond largement aux préoccupations des gens. Or, le référendum rend la parole au peuple. Il ne peut exister de démocratie sans communauté populaire. N'en déplaise à la classe politicienne: un peuple, ce n'est pas un simple agrégat d'individus. Ce n'est pas non plus un jouet que manipulent les lobbies économiques. Un peuple, c'est une unité de destin façonnée par l'identité ethno-culturelle.

Le projet de traité établissant une Constitution pour l'Europe souligne à l'article 2-71, second point, que "les partis politiques contribuent à

een stelsel van echte volkssoevereiniteit is de verkozene louter de spreekbuis van de wil van het volk maar belichaamt hij die niet.

De hoeksteen van de democratie is de inspraak van het volk over de toekomst en instellingen ervan. Een en ander impliceert ook dat de burger de mogelijkheid krijgt de beroepspolitici kond te doen van zijn instemming dan wel afwijzing van hun beleid, zodat ze op hun beloften en toezeggingen gewezen worden.

Als die stemming in ons land niet verplicht was, zou de partij van de thuisblijvers de verkiezingen winnen! Die apathie is een symptoom van de ontarding van ons democratisch bestel en toont aan dat het algemeen stemrecht aangevuld moet worden met een volksraadpleging om de dictatuur van de participatie tegen te gaan.

Het FN zou al blij zijn met de goedkeuring door de Kamer van een volksraadpleging.

We moeten voor het echte referendum gaan, niet, zoals in Frankrijk, op initiatief van de president, maar op initiatief van de bevolking. Zo een referendum staat, zoals in Zwitserland en Californië, borg voor de rechtstreekse democratie, en laat het algemeen belang het halen van individuele of particuliere belangen.

Te veel Belgen hebben het gevoel dat de beslissingen boven hun hoofd worden genomen. Daarom moet de volksgemeenschap in ere worden hersteld. Het volk is een geheel van lotsbestemmingen, waaraan de etnisch-culturele identiteit vorm heeft gegeven.

Het ontwerpverdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa bepaalt in artikel 2-71, 2° dat de politieke partijen tot de uitdrukking van de politieke wil van de burgers

l'expression de la volonté politique des citoyens de l'Union." Ils y contribuent certes; le référendum y contribue également sinon davantage. La liberté d'expression ne peut être partielle; elle est entière ou elle est fictive.

La raison du débat de ce jour est la consultation populaire ou référendum portant sur le projet de traité établissant une constitution européenne. Dans plusieurs pays de l'Union, les citoyens seront appelés à se prononcer pour ou contre ce texte. Chez nous, la question ne sera probablement pas posée à la population. La Belgique d'en bas aura une fois de plus l'impression que les partis traditionnels n'ont que faire de son opinion. Nombreux sont ceux qui parleront de déficit démocratique.

Pour le Front National, il s'agit de rendre la parole au peuple et de l'informer honnêtement des conséquences de ce traité. Le Front National est contre ce traité parce que nous sommes passionnément Européens. Cette Constitution brise l'espoir de voir naître, dans un avenir proche, une Europe libre, indépendante et souveraine. Certains articles du texte, tels le 1-41, 2° entérinent la vassalisation de l'Europe par les Etats-Unis en soutenant que notre défense serait compatible avec la politique commune de sécurité arrêtée dans le cadre de l'OTAN. Or, ces dispositions ont été prises dans un contexte géopolitique entièrement différent de celui qui existe aujourd'hui. Et les intérêts militaires, politiques et économiques des Etats-Unis, actuellement, sont différents de ceux de l'Europe, différents et même souvent antagonistes.

Mais si notre indépendance est menacée par cet assujettissement à l'Amérique impérialiste, il y a pire encore! Le texte de la Constitution européenne ne prévoit pas de frontières, ni géographiques, ni culturelles de l'Europe.

De l'acceptation ou du rejet d'établir une Constitution pour l'Europe dépend l'avenir social, économique, culturel, humain de notre grande patrie, l'Europe. Plus, c'est de sa survie même dont il s'agit. Ce traité est inacceptable pour tous les vrais Européens.

Nous souhaitons qu'en Belgique, le référendum devienne rapidement constitutionnel. Nous voterons pour une consultation populaire, même si elle ne va pas suffisamment loin. Nos espérances seront sans doute déçues car, malgré de nombreuses déclarations, peu de décideurs semblent vouloir davantage de démocratie.

Depuis longtemps, nous avons remarqué que ce sont les gens qui parlent le plus de démocratie qui la méprisent le plus. Il faut rendre à notre peuple, par l'adoption du droit au référendum, la véritable démocratie. Je vous remercie.

De **voorzitter**: Het woord is aan collega Daems, de laatste spreker in deze debatten. Daarna zullen wij tot de stemmingen overgaan.

Wilt u onverwijld luisteren, collega's?

02.106 Hendrik Daems (VLD): Mijnheer de voorzitter, men zou bijna zeggen dat de opendebatcultuur toch een beetje teruggekomen is vanavond, in die zin – ik weet niet wat uw mening is – dat ik over één ding toch wel tevreden ben. Wij hebben voor een stukje in dit Huis, los

van de Unie bijdragen. Zij dragen er weliswaar toe bij, het referendum draagt er echter sterker toe bij. De vrijheid van meningsuiting moet echter volledig zijn.

De burgers van heel wat Europese landen, maar wellicht niet de Belgen, zullen de kans krijgen zich over het Europees verdrag uit te spreken. Het FN, gedreven door de Europese gedachte, verwerpt dat verdrag, want we willen een vrij, onafhankelijk en soeverein Europa en verzetten ons tegen de feodalisering door de Verenigde Staten, die in een aantal artikelen van het verdrag, artikel 1-41, 2° bijvoorbeeld, vervat zit.

Wat meer is, de tekst van de Europese Grondwet bepaalt geen geografische of culturele grenzen voor Europa.

Het voortbestaan en de toekomst van ons groot vaderland, Europa, hangt af van het al of niet aanvaarden van een grondwet voor Europa.

Wij wensen dat in België het referendum snel grondwettelijk wordt maar onze wens zal waarschijnlijk niet worden ingewilligd. Zij die het meest over democratie praten, zijn gewoonlijk degenen die de democratie het meest misprijzen.

02.106 Hendrik Daems (VLD): Voilà quelque temps déjà que nous n'avions plus eu l'occasion de mener au Parlement un débat

van meerderheid en oppositie, gedebatteerd over een belangrijk principieel onderwerp. Dat hebben we wel gedaan. Als u het mij vraagt, is dat toch een tijdje geleden. We kunnen daarover van mening verschillen en we verschillen daarover ook van mening, maar uiteindelijk is er toch een begin van debat of heeft er een begin van debat plaatsgevonden over zo'n belangrijk onderwerp als het rechtstreeks raadplegen van de burger over een belangrijke zaak die hem rechtstreeks kan aanbelangen.

Ik ben blij dat de collega-fractieleden van ongeveer alle partijen hier zijn. In die zin, collega's van CD&V, van sp.a, van PS, van MR en van Vlaams Belang, dat er nu niet is, hebben wij natuurlijk toch wel een kans gemist. En uiteraard van spirit! Uiteindelijk zijn we zes maanden – iedereen heeft dat hier gezegd – met die zaak bezig geweest en hebben we nooit echt over de grond van de zaak met mekaar gedebatteerd in de commissie. Als we vandaag hier staan, is dat omdat we vorige week wel hebben gezegd dat we het voorstel in de plenaire vergadering zouden bespreken en dat we dus niet naar de commissie zouden teruggaan om eventueel een aantal aanpassingen en amendementen te bespreken om de kwaliteit die volgens sommige collega's mankeert aan dit voorstel dan toch aan te brengen.

De reden waarom wij vandaag zover staan en pas nu een debat over het onderwerp hebben, is tweeledig. Ik vind dat we daar een les uit moeten trekken voor de toekomst. Enerzijds hebben de collega's van CD&V en cdH in den beginne – ik neem ze dat niet kwalijk – gezegd dat ze in dit debat misschien de meerderheid kunnen verdelen. Ze hebben dat in de commissie ook zo politiek gespeeld. Dat zijn de feiten. Zij hebben toegekeken of ze de meerderheid konden verdelen, niet begrijpend dat dit een debat behoorde te zijn – in den beginne door ons aangegeven – dat met meerderheid of oppositie niets te maken zou mogen hebben. Dat is de realiteit en u hebt dat zo gespeeld. Tot op vandaag heeft CD&V niet echt een principieel arsenaal van argumenten aangebracht om mee te geven waarom ze dan wel voor of tegen een volksraadpleging is en waarom ze dan wel voor of tegen een volksraadpleging over de Europese Grondwet zou zijn.

De PS, met alle respect gezegd, is een beetje van hetzelfde laken een broek. Collega-fractie leider, ik respecteer uiteraard de mening van de PS, zoals van elke fractie, maar vandaag komt u vertellen dat u toch gevraagd heeft of u argumenten kon aandragen. Ja, nadat drie of vier maanden uiteindelijk niet over de grond van de zaak is gedebatteerd, was de enige zaak die boven water kwam – naast het feit dat CD&V en cdH eigenlijk dachten dat hier de mogelijkheid was om de meerderheid te verdelen – dat aan de andere kant van de meerderheid, bij de socialisten, in realiteit een mening bestond en bestaat dat men geen volksraadpleging over de Europese Grondwet wil, dat men daar toch een beetje van bang van is omdat men denkt dat de burger in deze wel eens niet echt de mening zou kunnen hebben die wij zouden willen dat ze hebben, met name dat ze ervoor zouden zijn.

Dat is de waarheid in het debat. We hebben tot op vandaag niet echt gedebatteerd over het al dan niet organiseren van een volksraadpleging over de Europese Grondwet, die ik hier bij me heb. De Europese Grondwet is geen kleintje. Er staan grondrechten in; er staan vrijheden in; er staan zaken in die maken dat de Europese

sur une question de principe par-delà les clivages entre majorité et opposition. Nous avons pourtant manqué aujourd'hui une opportunité, car nous n'avons pas vraiment abordé le fond du problème au cours des six derniers mois. Le débat n'a réellement été entamé qu'aujourd'hui parce que le CD&V et le cdH pensaient d'abord qu'ils pouvaient diviser la majorité. Jusqu'à présent, le CD&V et le PS n'ont du reste pas formulé d'arguments fondamentaux pour ou contre la consultation populaire. Les socialistes craignaient que le peuple puisse avoir un avis différent.

La Constitution européenne traite des droits fondamentaux et des libertés. Il n'est pas encore établi si elle prime la Constitution belge, mais elle l'emporte en tout état de cause sur la loi belge. La Belgique fait hélas partie des quatre pays qui n'ont pas associé le citoyen à une question de cette importance.

La Constitution européenne est rédigée au nom des citoyens. Voilà qui constitue à mes yeux l'argument principal pour affirmer que le citoyen doit pouvoir s'exprimer à ce sujet.

Nous soutenons un autre modèle de démocratie et c'est là le fond du problème. Au sein de cette assemblée, certains défendent la démocratie directe et d'autres la démocratie représentative. M. Verherstraeten affirme que le CD&V demande également l'avis de la population lorsqu'il consulte la société civile. Dans ce cas, un filtrage est opéré. Quant nous, nous optons en faveur de la consultation directe.

Une élection constitue aussi un referendum contraignant, avec obligation de vote. Si les citoyens nous paraissent être en mesure de juger des différents programmes électoraux et des candidats, alors ils doivent aussi être capables de comprendre la Constitution

Grondwet wel degelijk voorrang heeft op de Belgische wet. Ze is immers aftoetsbaar. Er kan onder juristen discussie zijn of de Europese Grondwet en haar bepalingen wel voorrang heeft op de Belgische Grondwet. Daarover kan discussie zijn, dat geef ik toe. Op de Belgische wet heeft ze zeker voorrang. Daarover is iedereen het eens.

De collega's hebben het gehoord: 4 van de 25 landen hebben de burger niet betrokken bij de affaire. België is een van die landen. Dat is dus heel spijtig en godgeklaagd, nu we de Europese Grondwet hier voor ons hebben liggen, zeker als we het Grondwetboek openen en lezen wat erin staat. Ik durf aan de collega's vragen wie in het halfroond het Europees Grondwetboek al heeft geopend. Dat is ook eens een goede vraag. Wie heeft het Europees Grondwetboek al eens geopend en gekeken wat erin staat? Natuurlijk, collega's, hebben een aantal dat al gedaan. Daarom vragen ze er ook een volksraadpleging over. Ze kennen dan immers ook het belang. Er staat vooral het volgende in.

De schrijvers zeggen dat ze erkentelijk zijn jegens de leden van de Europese Conventie – hoor nu goed –, “omdat zij namens de burgers de Grondwet hebben opgesteld”. Zij hebben namens de burgers de Grondwet opgesteld, niet namens instituten of naties. Dat staat er ook wel bij, maar het gebeurde vooral namens de burgers. Dat is mijn hoofdargument om te besluiten dat, als een Grondwet wordt opgesteld die voorrang heeft op de Belgische wet, aftoetsbaar is en namens de burger is opgesteld, het dan het recht is van de burger om daarover minstens een mening te hebben en deze te kunnen uiten. Dat is de realiteit.

Laat ons even ingaan op de grond van de zaak. We verschillen immers van mening over een aantal fundamentele zaken aangaande de volksraadpleging. Twee elementen komen mij daarbij voor ogen.

Ten eerste, we verschillen in het halfroond van mening over het model van democratie dat wij voorstaan. Dat is zo. Wij verschillen daarover van mening: directe democratie versus representatieve democratie. Ik vat het samen. De heer Verherstraeten heeft het mooi geformuleerd, zoals hij dat zo vaak doet. Hij zegt dat we het wel hebben afgetoetst, omdat we naar het middenveld zijn gegaan. We hebben met name gehoord hoe de verschillende organisaties zich een mening hebben gevormd over de Europese Grondwet. Eigenlijk hebben dus een aantal mensen gezegd dat, na rechtstreekse informatie aan de burger, diens mening moet worden gevraagd, zonder filter. Andere collega's zijn van oordeel dat, eenmaal het mandaat werd verkregen, er een filter moet worden gemaakt om te weten of ze wel gelegitimeerd zijn of niet. Dat is het verschil tussen het middenveld raadplegen, wat georganiseerd gebeurt, en, zoals liberalen en anderen voorstaan, rechtstreeks de burger raadplegen. Dat is directe democratie versus een andere, even respectabele vorm van representatieve democratie.

We verschillen daarover van mening.

Dan komt de vraag: bestaat een bindend referendum dan niet in dit land? Jawel. Hebt u daar al eens over nagedacht? Dat bestaat wel. Een keer om de vier jaar is er een bindend referendum met opkomstplicht wanneer wij verkozen worden. Een keer om de vier jaar

européenne et d'exprimer une opinion raisonnée sur le sujet.

M. Verherstraeten a raison de dire que la possibilité d'adopter ou non la proposition de M. Hasquin est fonction de l'interprétation qu'on en fait. La note de la Chambre le confirme. En tant qu'assemblée constituante, nous sommes d'ailleurs souverains. Il s'agit de savoir s'il y a ou non une volonté politique d'adopter cette proposition. Et si les citoyens sont en mesure de se prononcer sur un projet dont l'incidence sur la société est énorme. Les opposants à cette proposition refusent que les citoyens s'expriment directement à propos de la Constitution européenne.

Nous pouvons aujourd'hui réunir une majorité des deux tiers. A vrai dire, le CD&V et le cdH ne font pas valoir d'arguments sur le fond et devraient donc s'abstenir lors du vote. Une majorité des deux tiers est bel et bien présente parmi les membres restants.

Je trouve que les arguments du PS ne sont pas corrects. M. Giet veut approfondir la question et se pencher sur les modalités. La proposition de M. Hasquin crée seulement la possibilité d'une consultation populaire. Celle-ci ne pourra être organisée que si nous promulguons une loi. Sa proposition indique formellement que cette loi devra en préciser toutes les modalités. Par conséquent, cette proposition rencontre en fait toutes les conditions formulées par le PS.

J'incite tous les membres qui envisagent d'émettre un vote défavorable à réfléchir sur la véritable raison d'une telle attitude.

La différence entre cette révision de la Constitution et la loi qui introduirait la consultation populaire réside bien entendu dans la nécessité de réunir ici une majorité des deux tiers. Ceux qui

is er effectief een bindend referendum met opkomstplicht, stel u voor. We vinden allemaal dat de burger op dat moment perfect in staat is, verstandig en verantwoordelijk genoeg is om uit tien verschillende partijprogramma's, met alle details, met alle kandidaten die uitleg geven over weet ik veel wat, te kunnen kiezen. Maar hierover niet! (*Applaus*)

Dat is toch onbegrijpelijk! Wanneer u, collega's, vinden dat men in staat is om uw partijprogramma te begrijpen – degenen die hier geen voorstander van zijn; dat is uw recht –, dan is men zeker in staat om de Europese Grondwet te begrijpen en ook zeker in staat om daar een oordeelkundige mening over te geven aan ons. Dat zeker. (*Applaus*)

Wanneer we de argumenten van de collega's die ik hier vanavond heb gehoord, bij elkaar brengen, dan is de fundamentele vraag: kan het voorstel van collega Hasquin al dan niet goedgekeurd worden. Waar hangt dat vanaf? Er zijn vele argumenten gegeven, voor en tegen. Ze zijn eigenlijk alle van technische aard. Ik kom weer bij de heer Verherstraeten, wiens uiteenzetting in dezen exemplarisch was. Hij had het juist voor. Hij zei dat men eigenlijk zowel voor als tegen kon zijn. De nota van de Kamer, die wij allemaal kennen, geeft perfect weer dat, als men A interpreteert, men daartegen moet zijn, terwijl als men B interpreteert, men ervoor kan zijn. Dat gaat over het feit of men meer dan eenmaal dat artikel kan wijzigen. De nota van de Kamer zegt heel duidelijk dat dat geen enkel probleem is, want het gaat om een toevoeging. Je kan dat dus perfect nog een keer nadien wijzigen om de Senaat te hervormen. Collega Maingain heeft trouwens het voorbeeld aangegeven van artikel 41. Van de impliciete wijziging, zegt de nota van onze Kamer, dat het helemaal geen probleem is; het hangt er alleen van af hoe je dit interpreteert.

Ik voeg er een argument aan toe. Wij hier, in het halfroond, zijn als grondwetgever soeverein bij de stemming die wij daarover houden. Ik geef u een voorbeeld. Was daar ooit sprake van wanneer 107 quaters in de Grondwet werd ingevoerd? Nooit. Dat is gewoon zonder meer erbij ingevoegd. Kan men een beter voorbeeld geven dan dat wat de soevereiniteit betreft van de grondwetgever hier, die perfect kan beslissen wat hij wil? Dat is eigenlijk de realiteit.

Waar komt heel dit debat op neer? Op een eenvoudig element: de politieke wil om dit te doen of niet. Al de rest, met alle respect voor de collega's en voor hun mening, is eigenlijk een klein beetje flauwe kul. Daar moeten we eerlijk in zijn. Onder meer de nota van ons eigen huis, dit huis, soeverein grondwetgever zijnde, heeft aangegeven dat het perfect kan. We spreken gewoon hierover: vinden wij, vertegenwoordigers van het volk in een bindend referendum met opkomstplicht hier aangesteld nota bene, dat de burger over een project dat een gigantische rechtstreekse impact heeft op de samenleving – België, centrum van Europa, met Brussel als hoofdstad van Europa – rechtstreeks, na afdoende informatie, moet kunnen zeggen of hij of zij aan dit project houdt, of niet?

De politieke wil bestaat daarvoor of niet. Wie vandaag – met alle respect voor hun mening al ben ik het er niet mee eens – het voorwendsel gebruiken of misbruiken dat zij ertegen zijn om het voorstel van collega Hasquin te verwerpen, zeggen eigenlijk dat zij ertegen zijn dat de burger rechtstreeks zijn mening geeft over de

choisiront aujourd'hui de ne pas adopter la proposition de M. Hasquin donneront au citoyen l'impression qu'ils le jugent suffisamment intelligent pour élire les parlementaires mais pas assez pour se prononcer sur la Constitution européenne.

Europese Grondwet. Dat is het enige politieke feit dat telt, en niets anders.

Collega's, eigenlijk is het perfect mogelijk een tweederde meerderheid te halen. Ik heb dat met collega Bacquelaine even besproken. Cd&V en cdH hebben zich tijdens de debatten tot nu toe – heel even – onthouden van argumenten over de grond van de zaak, want zij dachten de meerderheid te verdelen. Hun normale stemgedrag zou moeten zijn dat zij zich onthouden. Dat is de waarheid, want zij hebben geen echte mening gegeven, tot vandaag nog altijd niet.

Zij die overblijven, die wel voor een stuk over de grond van de zaak hebben gesproken – maar niet voldoende wat mij betreft – kunnen wel een tweederde meerderheid leveren. Maakt u gewoon even de telling. Ik geef toe, collega Giet, dat het te maken heeft met een aantal afwezigheden in uw fractie - we moeten eerlijk zijn - want eigenlijk zou het net niet lukken als iedereen er zou zijn. Maar als vandaag de collega's die zich eigenlijk in het debat hebben onthouden zich ook zouden onthouden in hun stemgedrag, is er een tweederde meerderheid voor de wijziging.

Ik wil terugkomen op het argument van de PS. Ik wil terugkomen op het argument van collega Giet. Ik zal daarmee mijn betoog afronden.

Ik vind het eigenlijk niet terecht, collega, dat u zegt toch te hebben voorgesteld om het dieper te bespreken en eerst de modaliteiten te bekijken en om wat tijd uit te trekken om na te gaan of wij zo'n referendum kunnen houden. Collega's, lees evenwel het voorstel van collega Hasquin eens eerlijk. Daarin staat alleen dat de mogelijkheid wordt gecreëerd tot een volksraadpleging en dat men die pas kan houden wanneer men een andere wet maakt. Er staat uitdrukkelijk in zijn voorstel dat alle modaliteiten in die wet moeten staan. Dus eigenlijk is aan uw voorwaarden wel voldaan in het voorstel dat collega Hasquin op tafel heeft gelegd. U zou dus perfect kunnen instemmen en de tweederde meerderheid mee leveren om te debatteren over het feit of wij al dan niet een volksraadpleging willen hebben over de Europese Grondwet en of wij al dan niet wensen dat de burger rechtstreeks, zonder filter, zijn mening geeft over zo'n groot en belangrijk project dat zo'n grote impact heeft op zijn dagelijks leven als die Europese Grondwet.

Ik roep iedereen op – en ik meen dat – toch nog eens heel even eerlijk in het eigen hart te kijken en zich af te vragen: is het niet omdat ik de volksraadpleging over de Europese Grondwet gewoon niet wil? En zoek ik nu niet gewoon een drogreden om dat te vermijden?

Wat is immers het verschil tussen deze wet en de wet die de volksraadpleging zou installeren? Hier is een tweederde meerderheid voor nodig en voor die andere wet is maar een gewone meerderheid nodig. Dat zijn de politieke feiten. Ik zeg u dat zij die de keuze vandaag maken – en dat is hun goed recht – het voorstel van collega Hasquin niet te aanvaarden, de keuze maken om aan de burger de boodschap te geven: ik vind u wel bekwaam en volwassen en verstandig genoeg om mij, de grote volksvertegenwoordiger te verkiezen, maar eigenlijk bent u te dom en onverantwoordelijk wanneer het erom gaat over zo'n belangrijk project rechtstreeks uw mening te geven.

De **voorzitter**: Deze algemene bespreking heeft ons gedurende ongeveer drie uur geboeid. Wij hadden een tweetalige tekst, maar er werd een drietalige tekst rondgedeeld – document 1531/3 – die ik ter stemming zal voorleggen.

La discussion de l'article unique est close
De bespreking van het enig artikel is gesloten.

Le vote sur la proposition de révision est réservé.
De stemming over het voorstel tot herziening wordt aangehouden.

03 Agenda

03 Agenda

Chers collègues, je vous propose de remettre le scrutin pour la nomination d'un membre suppléant de la Commission de nomination de langue néerlandaise pour le notariat (n° 1640/1) à la semaine prochaine. Collega's, ik stel voor de geheime stemming voor de benoeming van een plaatsvervangend lid van de Nederlandstalige Benoemingscommissie voor het notariaat (nr. 1640/1) tot volgende week uit te stellen.

Pas d'observation? (*Non*)
Il en sera ainsi.

Geen bezwaar? (*Nee*)
Aldus zal geschieden.

04 Prise en considération de propositions

04 Inoverwegingneming van voorstellen

L'ordre du jour appelle la prise en considération d'une série de propositions dont la liste est reprise en annexe.
Aan de orde is de inoverwegingneming van een reeks voorstellen waarvan de lijst als bijlage gaat.

Pas d'observation? (*Non*) La prise en considération est adoptée.
Geen bezwaar? (*Nee*) De inoverwegingneming is aangenomen.

Je vous propose également de prendre en considération la proposition de loi de Mmes Greta D'hondt et Nahima Lanjri modifiant, en ce qui concerne les suppléments d'honoraires, la loi sur les hôpitaux, coordonnée le 7 août 1987 (n° 1657/1). Elle est renvoyée à la commission de la Santé publique, de l'Environnement et du Renouveau de la Société
Ik stel u ook voor in overweging te nemen het wetsvoorstel van de dames Greta D'hondt en Nahima Lanjri tot wijziging, wat de honorariumsupplementen betreft, van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987 (nr. 1657/1). Het wordt aanhangig gemaakt bij de commissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing.

Pas d'observations? (*Non*)
Il en sera ainsi.

Geen bezwaar? (*Nee*)
Aldus wordt besloten.

05 Adoption de l'agenda

05 Goedkeuring van de agenda

Nous devons nous prononcer sur le projet d'ordre du jour que vous propose la Conférence des présidents. Wij moeten ons thans uitspreken over de ontwerp agenda die de Conferentie van voorzitters u voorstelt.

Nous nous réunirons jeudi prochain à 14.15 heures pour étudier notamment le projet de loi qui a été renvoyé en commission.

Volgende vergadering donderdag om 14.15 uur voor de bespreking van onder meer het wetsontwerp dat terug naar de commissie werd verzonden.

Pas d'observation? (*Non*) La proposition est adoptée.

Geen bezwaar? (*Nee*) Het voorstel is aangenomen.

Votes nominatifs

Naamstemmingen

06 Moties ingediend tot besluit van de interpellatie van de heer Ortwin Depoortere over "de overheveling van aangelegenheden inzake ontwikkelingssamenwerking naar de gemeenschappen en gewesten" (nr. 541)

06 Motions déposées en conclusion de l'interpellation de M. Ortwin Depoortere sur "le transfert de compétences en matière de coopération au développement aux communautés et aux régions" (n° 541)

Deze interpellatie werd gehouden in de openbare vergadering van de commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt van 2 maart 2005.

Cette interpellation a été développée en réunion publique de la commission de l'Intérieur, des Affaires générales et de la Fonction publique du 2 mars 2005.

Twee moties werden ingediend (MOT nr. 541/1):

- een motie van aanbeveling werd ingediend door de heer Ortwin Depoortere;
- een eenvoudige motie werd ingediend door de heren Mohammed Boukourna en Jean-Claude Maene.

Deux motions ont été déposées (MOT n° 541/1):

- une motion de recommandation a été déposée par M. Ortwin Depoortere;
- une motion pure et simple a été déposée par MM. Mohammed Boukourna et Jean-Claude Maene.

Daar de eenvoudige motie van rechtswege voorrang heeft, breng ik deze motie in stemming.

La motion pure et simple ayant la priorité de droit, je mets cette motion aux voix.

Vraagt iemand het woord voor een stemverklaring? (*Nee*)

Quelqu'un demande-t-il la parole pour une déclaration avant le vote? (*Non*)

Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.

Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

(Stemming/vote 1)		
Ja	91	Oui
Nee	23	Non
Onthoudingen	17	Abstentions
Totaal	131	Total

De eenvoudige motie is aangenomen. Bijgevolg vervalt de motie van aanbeveling.

La motion pure et simple est adoptée. Par conséquent, la motion de recommandation est caduque.

07 Wetsontwerp tot invoeging van de artikelen 187bis, 187ter, 191bis, 191ter, 194bis en 194ter in het Gerechtelijk Wetboek en tot wijziging van de artikelen 259bis-9 en 259bis-10 van hetzelfde Wetboek (1247/10)

07 Projet de loi insérant les articles 187bis, 187ter, 191bis, 191ter, 194bis et 194ter dans le Code judiciaire et modifiant les articles 259bis-9 et 259bis-10 du même Code (1247/10)

Quelqu'un demande-t-il la parole pour une déclaration avant le vote? (*Non*)

Vraagt iemand het woord voor een stemverklaring? (*Nee*)

Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.
Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

(Stemming/vote 2)		
Ja	93	Oui
Nee	39	Non
Onthoudingen	2	Abstentions
Totaal	134	Total

Bijgevolg neemt de Kamer het wetsontwerp aan. Het zal aan de Koning ter bekrachtiging worden voorgelegd. **(1247/13)**

En conséquence, la Chambre adopte le projet de loi. Il sera soumis à la sanction royale. **(1247/13)**

Reden van onthouding?

Raison d'abstention?

De heren Sevenhans en Van den Bergh hebben zich onthouden.

07.01 Jef Van den Bergh (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik heb een stemafpraak met collega Anthuenis.

07.01 Jef Van den Bergh (CD&V): J'ai pairé avec M. Antheunis.

08 Wetsontwerp tot wijziging van artikel 3 van de wet van 10 december 2001 betreffende de definitieve omschakeling op de euro (1578/9)

08 Projet de loi modifiant l'article 3 de la loi du 10 décembre 2001 concernant le passage définitif à l'euro (1578/9)

Quelqu'un demande-t-il la parole pour une déclaration avant le vote? (Non)

Vraagt iemand het woord voor een stemverklaring? (Nee)

Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.

Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

(Stemming/vote 3)		
Ja	132	Oui
Nee	0	Non
Onthoudingen	1	Abstentions
Totaal	133	Total

Bijgevolg neemt de Kamer het wetsontwerp aan. Het zal aan de Koning ter bekrachtiging worden voorgelegd. **(1578/10)**

En conséquence, la Chambre adopte le projet de loi. Il sera soumis à la sanction royale. **(1578/10)**

Mijnheer Van den Bergh, in geval van eenparigheid, moet u niet "paireren". Men beschouwt het als een jastem.

08.01 Nathalie Muylle (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik heb voorgestemd.

08.01 Nathalie Muylle (CD&V): J'ai voté oui.

De **voorzitter**: Dat wordt genoteerd.

09 Aangehouden amendement en artikel van het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 28 maart 1984 op de uitvindingsoctrooien, wat betreft de octrooieerbaarheid van biotechnologische uitvindingen (1348/1-7)

09 Amendement et article réservés du projet de loi modifiant la loi du 28 mars 1984 sur les brevets d'invention, en ce qui concerne la brevetabilité des inventions biotechnologiques (1348/1-7)

Stemming over amendement nr. 3 van Muriel Gerkens op artikel 4. **(1348/2)**
 Vote sur l'amendement n° 3 de Muriel Gerkens à l'article 4. **(1348/2)**

Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.

Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

<i>(Stemming/vote 4)</i>		
Ja	8	Oui
Nee	127	Non
Onthoudingen	0	Abstentions
Totaal	135	Total

Bijgevolg is het amendement verworpen en is artikel 4 aangenomen.

En conséquence, l'amendement est rejeté et l'article 4 est adopté.

10 Geheel van het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 28 maart 1984 op de uitvindingsoctrooien, wat betreft de octrooieerbaarheid van biotechnologische uitvindingen (1348/7)

10 Ensemble du projet de loi modifiant la loi du 28 mars 1984 sur les brevets d'invention, en ce qui concerne la brevetabilité des inventions biotechnologiques (1348/7)

Quelqu'un demande-t-il la parole pour une déclaration avant le vote? *(Non)*

Vraagt iemand het woord voor een stemverklaring? *(Nee)*

Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.

Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

<i>(Stemming/vote 5)</i>		
Ja	127	Oui
Nee	3	Non
Onthoudingen	5	Abstentions
Totaal	135	Total

Bijgevolg neemt de Kamer het wetsontwerp aan. Het zal aan de Senaat worden overgezonden. **(1348/8)**

En conséquence, la Chambre adopte le projet de loi. Le projet sera transmis au Sénat. **(1348/8)**

11 Voorstel van resolutie betreffende de ondersteuning van de zorg bij kinderen met kanker die thuis verblijven door liaisonequipes (1386/1)

11 Proposition de résolution relative au soutien, par des équipes de liaison, de la prise en charge des enfants cancéreux séjournant à domicile (1386/1)

Quelqu'un demande-t-il la parole pour une déclaration avant le vote?

Vraagt iemand het woord voor een stemverklaring?

11.01 Benoît Drèze (cdH): Monsieur le président, notre groupe va soutenir la résolution. S'il y a une majorité pour soutenir cette résolution, nous nous étonnons que ce ne soit pas traduit à bref délai par des dispositions législatives. La semaine prochaine, dans le cadre de la loi santé, nous déposerons des amendements visant à intégrer, dans la mesure du possible, le contenu de cette résolution par voie législative. J'espère que nous aurons alors le soutien de tous les partis démocratiques.

11.01 Benoît Drèze (cdH): Onze fractie zal deze resolutie steunen. Maar wij betreuren dat zij niet snel in wetsbepalingen wordt omgezet. We zullen dus volgende week amendementen indienen in het kader van de Gezondheidswet en wij hopen dat iedereen ons daarbij zal steunen.

De **voorzitter**: Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.

Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

<i>(Stemming/vote 6)</i>		
Ja	135	Oui
Nee	0	Non
Onthoudingen	0	Abstentions
Totaal	135	Total

Bijgevolg neemt de Kamer het voorstel van resolutie aan. Het zal ter kennis van de regering worden gebracht. **(1386/4)**

En conséquence, la Chambre adopte la proposition de résolution. Il en sera donné connaissance au gouvernement. **(1386/4)**

12 Proposition de révision de l'article 167, § 2, deuxième phrase, de la Constitution afin d'inscrire la possibilité d'organiser une consultation populaire dans le cadre de la procédure d'assentiment aux traités internationaux visés par l'article 34 de la Constitution (1531/3)

12 Voorstel tot herziening van artikel 167, § 2, tweede volzin, van de Grondwet teneinde er de mogelijkheid in op te nemen een volksraadpleging te houden in het kader van de procedure tot instemming met de in artikel 34 van de Grondwet bedoelde internationale verdragen (1531/3)

Les propositions de révision de la Constitution doivent être adoptées à la majorité spéciale (art. 195 de la Constitution).

De voorstellen tot herziening van de Grondwet moeten met een speciale meerderheid aangenomen worden (art. 195 van de Grondwet).

Quelqu'un demande-t-il la parole pour une déclaration avant le vote? (*Non*)

Vraagt iemand het woord voor een stemverklaring? (*Nee*)

Begin van de stemming / Début du vote.

Heeft iedereen gestemd en zijn stem gecontroleerd? / Tout le monde a-t-il voté et vérifié son vote?

Einde van de stemming / Fin du vote.

Uitslag van de stemming / Résultat du vote.

<i>(Stemming/vote7)</i>		
Ja	73	Oui
Nee	62	Non
Onthoudingen	0	Abstentions
Totaal	135	Total

Le quorum des présences est atteint. La majorité des 2/3 n'est pas atteinte. En conséquence, la Chambre n'adopte pas la proposition de révision de l'article 167, § 2, deuxième phrase, de la Constitution.

Het quorum van de aanwezigen is bereikt. De 2/3 meerderheid is niet bereikt. Bijgevolg is het voorstel tot herziening van artikel 167, § 2, tweede volzin, van de Grondwet niet aangenomen.

Nous avons ainsi clôturé un débat qui n'était pas sans importance.

12.01 **Hervé Hasquin** (MR): Le parlement a dégagé une majorité qui est fidèle à ce que révèlent les sondages d'opinion à propos de notre opinion publique.

12.01 **Hervé Hasquin** (MR): Deze stemming weerspiegelt wat uit de opiniepeilingen blijkt, namelijk dat een meerderheid voorstander is van een volksraadpleging.

Le **président**: Monsieur Hasquin, vous ne vous êtes pas abstenu, mais je peux vous comprendre.

Notre agenda est épuisé. Je vais clôturer la séance.

Onze agenda is uitgeput. Ik wens u een veilige thuiskomst.

Chers collègues, je vous invite à être prudents sur la route et je vous souhaite un bon retour.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée à 0.22 heures. Prochaine séance le jeudi 17 mars 2005 à 14.15 heures.

De vergadering wordt gesloten om 0.22 uur. Volgende vergadering donderdag 17 maart 2005 om 14.15 uur.

ANNEXE**BIJLAGE****SÉANCE PLÉNIÈRE****PLENUMVERGADERING**

JEUDI 10 MARS 2005

DONDERDAG 10 MAART 2005

VOTES**STEMMINGEN**

DETAIL DES VOTES NOMINATIFS

DETAIL VAN DE NAAMSTEMMINGEN

Naamstemming - Vote nominatif: 001

Ja	091	Oui
----	-----	-----

Avontroodt, Bacquelaine, Baeke, Barzin, Bellot, Bex, Bonte, Borginon, Boukourna, Burgeon, Casaer, Cavdarli, Chabot, Chastel, Chevalier, Claes Hilde, Collard, Cortois, Courtois, Daems, De Block, De Bue, De Clercq, De Coene, De Croo, de Donnea, Delizée, De Meyer, Denis, Déom, De Padt, De Permentier, Detiège, Dierickx, Dieu, Douifi, Ducarme Daniel, Fournaux, Frédéric, Galant, Geerts, Ghenne, Giet, Goris, Gustin, Hasquin, Henry, Hove, Jiroflée, Lahaye-Battheu, Lalieux, Lambert Geert, Lambert Marie-Claire, Lano, Lansens, Lejeune, Lenssen, Libert, Maene, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Massin, Mathot, Mayeur, Meeus, Michel, Monfils, Muls, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pinxten, Roppe, Saudoyer, Storms, Swennen, Taelman, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van der Auwera, Van der Maelen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Vautmans, Verhaert

Nee	023	Non
-----	-----	-----

Annemans, Arens, Bultinck, Cocriamont, Colen, De Groote, Depoortere, Drèze, Gerkens, Govaerts, Goyvaerts, Mortelmans, Nagy, Neel, Nollet, Schoofs, Sevenhans, Van den Broeck, Van den Eynde, Van Themsche, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Onthoudingen	017	Abstentions
--------------	-----	-------------

Bogaert, Claes Dirk, Creyf, De Crem, Deseyn, Devlies, D'hondt, Kelchtermans, Muylle, Pieters, Schryvers, Tant, Van den Bergh, Vandeurzen, Van Rompuy, Verhaegen, Verherstraeten

Naamstemming - Vote nominatif: 002

Ja	093	Oui
----	-----	-----

Avontroodt, Bacquelaine, Baeke, Barzin, Bellot, Bex, Bonte, Borginon, Boukourna, Burgeon, Casaer, Cavdarli, Chabot, Chastel, Chevalier, Claes Hilde, Collard, Cortois, Courtois, Daems, De Block, De Bue, De Clercq, De Coene, De Croo, de Donnea, Delizée, De Meyer, Denis, Déom, De Padt, De Permentier, Detiège, Dierickx, Dieu, Douifi, Ducarme Daniel, Ducarme Denis, Fournaux, Frédéric, Galant, Geerts, Gerkens, Ghenne, Giet, Goris, Gustin, Hasquin, Henry, Hove, Jiroflée, Lahaye-Battheu, Lalieux, Lambert Geert, Lambert Marie-Claire, Lano, Lansens, Lejeune, Lenssen, Libert, Maene, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Massin, Mathot, Mayeur, Meeus, Michel, Monfils, Muls, Nagy, Nollet, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pinxten, Roppe, Saudoyer, Storms, Swennen, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van der Maelen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Vautmans, Verhaert

Nee	039	Non
-----	-----	-----

Annemans, Arens, Bogaert, Bultinck, Caslo, Claes Dirk, Cocriamont, Colen, Creyf, De Crem, De Groote, De Man, Depoortere, Deseyn, Devlies, D'haeseleer, D'hondt, Drèze, Govaerts, Goyvaerts, Kelchtermans, Mortelmans, Muylle, Neel, Pieters, Schoofs, Schryvers, Tant, Van den Broeck, Van den Eynde, Van der Auwera, Vandeurzen, Van Rompuy, Van Themsche, Verhaegen, Verherstraeten, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Onthoudingen	002	Abstentions
--------------	-----	-------------

Sevenhans, Van den Bergh

Naamstemming - Vote nominatif: 003

Ja	132	Oui
----	-----	-----

Annemans, Arens, Avontroodt, Bacquelaine, Baeke, Barzin, Bellot, Bex, Bogaert, Bonte, Borginon, Boukourna, Bultinck, Burgeon, Casaer, Caslo, Cavdarli, Chabot, Chastel, Chevalier, Claes Hilde, Claes Dirk, Colen, Collard, Cortois, Courtois, Creyf, Daems, De Block, De Bue, De Clercq, De Coene, De Crem, De Croo, de Donnea, De Groote, Delizée, De Man, De Meyer, Denis, Déom, De Padt, De Permentier, Depoortere, Deseyn, Detiège, Devlies, D'haeseleer, D'hondt, Dierickx, Dieu, Douifi, Drèze, Ducarme Daniel, Ducarme Denis, Fournaux, Frédéric, Galant, Geerts, Gerkens, Ghenne, Giet, Goris, Govaerts, Goyvaerts, Gustin, Hasquin, Henry, Hove, Jiroflée, Kelchtermans, Lahaye-Battheu, Lalieux, Lambert Geert, Lambert Marie-Claire, Lano, Lansens, Lejeune, Lenssen, Libert, Maene, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Massin, Mathot, Mayeur, Meeus, Michel, Monfils, Mortelmans, Muls, Nagy, Neel, Nollet, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pieters, Pinxten, Roppe, Saudoyer, Schoofs, Schryvers, Sevenhans, Storms, Swennen, Taelman, Tant, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van den Broeck, Van den Eynde, Van der Auwera, Van der Maelen, Vandeurzen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Van Rompuy, Van Themsche, Vautmans, Verhaegen, Verhaert, Verherstraeten, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Nee	000	Non
-----	-----	-----

Onthoudingen	001	Abstentions
--------------	-----	-------------

Van den Bergh

Naamstemming - Vote nominatif: 004

Ja	008	Oui
----	-----	-----

Arens, Drèze, Gerkens, Nagy, Nollet, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Nee	127	Non
-----	-----	-----

Annemans, Avontroodt, Bacquelaine, Baeke, Barzin, Bellot, Bex, Bogaert, Bonte, Borginon, Boukourna, Bultinck, Burgeon, Casaer, Caslo, Cavdarli, Chabot, Chastel, Chevalier, Claes Hilde, Claes Dirk, Cocriamont, Colen, Collard, Cortois, Courtois, Creyf, Daems, De Block, De Bue, De Clercq, De Coene, De Crem, De Croo, de Donnea, De Groote, Delizée, De Man, De Meyer, Denis, Déom, De Padt, De Permentier, Depoortere, Deseyn, Detiège, Devlies, D'haeseleer, D'hondt, Dierickx, Dieu, Douifi, Ducarme Daniel, Ducarme Denis, Fournaux, Frédéric, Galant, Geerts, Ghene, Giet, Goris, Govaerts, Goyvaerts, Gustin, Hasquin, Henry, Hove, Jiroflée, Kelchtermans, Lahaye-Battheu, Lalieux, Lambert Geert, Lambert Marie-Claire, Lano, Lansens, Lejeune, Lenssen, Libert, Maene, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Massin, Mathot, Mayeur, Meeus, Michel, Monfils, Mortelmans, Muls, Muylle, Neel, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pieters, Pinxten, Roppe, Saudoyer, Schoofs, Schryvers, Sevenhans, Storms, Swennen, Taelman, Tant, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van den Bergh, Van den Broeck, Van den Eynde, Van der Auwera, Van der Maelen, Vandeurzen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Van Rompuy, Van Themsche, Vautmans, Verhaegen, Verhaert, Verherstraeten

Onthoudingen	000	Abstentions
--------------	-----	-------------

Naamstemming - Vote nominatif: 005

Ja	127	Oui
----	-----	-----

Annemans, Avontroodt, Bacquelaine, Baeke, Barzin, Bellot, Bex, Bogaert, Bonte, Borginon, Boukourna, Bultinck, Burgeon, Casaer, Caslo, Cavdarli, Chabot, Chastel, Chevalier, Claes Hilde, Claes Dirk, Cocriamont, Colen, Collard, Cortois, Courtois, Creyf, Daems, De Block, De Bue, De Clercq, De Coene, De Crem, De Croo, de Donnea, De Groote, Delizée, De Man, De Meyer, Denis, Déom, De Padt, De Permentier, Depoortere, Deseyn, Detiège, Devlies, D'haeseleer, D'hondt, Dierickx, Dieu, Douifi, Ducarme Daniel, Ducarme Denis, Fournaux, Frédéric, Galant, Geerts, Ghenne, Giet, Goris, Govaerts, Goyvaerts, Gustin, Hasquin, Henry, Hove, Jiroflée, Kelchtermans, Lahaye-Battheu, Lalieux, Lambert Geert, Lambert Marie-Claire, Lano, Lansens, Lejeune, Lenssen, Libert, Maene, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Massin, Mathot, Mayeur, Meeus, Michel, Monfils, Mortelmans, Muls, Muylle, Neel, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pieters, Pinxten, Roppe, Saudoyer, Schoofs, Schryvers, Sevenhans, Storms, Swennen, Taelman, Tant, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van den Bergh, Van den Broeck, Van den Eynde, Van der Auwera, Van der Maelen, Vandeurzen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Van Rompuy, Van Themsche, Vautmans, Verhaegen, Verhaert, Verherstraeten

Nee	003	Non
-----	-----	-----

Gerkens, Nagy, Nollet

Onthoudingen	005	Abstentions
--------------	-----	-------------

Arens, Drèze, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Naamstemming - Vote nominatif: 006

Ja	135	Oui
----	-----	-----

Annemans, Arens, Avontroodt, Bacquelaine, Baeke, Barzin, Bellot, Bex, Bogaert, Bonte, Borginon, Boukourna, Bultinck, Burgeon, Casaer, Caslo, Cavdarli, Chabot, Chastel, Chevalier, Claes Hilde, Claes Dirk, Cocriamont, Colen, Collard, Cortois, Courtois, Creyf, Daems, De Block, De Bue, De Clercq, De Coene, De Crem, De Croo, de Donnea, De Groote, Delizée, De Man, De Meyer, Denis, Déom, De Padt, De Permentier, Depoortere, Deseyn, Detiège, Devlies, D'haeseleer, D'hondt, Dierickx, Dieu, Douifi, Drèze, Ducarme Daniel, Ducarme Denis, Fournaux, Frédéric, Galant, Geerts, Gerken, Ghenne, Giet, Goris, Govaerts, Goyvaerts, Gustin, Hasquin, Henry, Hove, Jiroflée, Kelchtermans, Lahaye-Battheu, Lalieux, Lambert Geert, Lambert Marie-Claire, Lano, Lansens, Lejeune, Lenssen, Libert, Maene, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Massin, Mathot, Mayeur, Meeus, Michel, Monfils, Mortelmans, Muls, Muylle, Nagy, Neel, Nollet, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pieters, Pinxten, Roppe, Saudoyer, Schoofs, Schryvers, Sevenhans, Storms, Swennen, Taelman, Tant, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van den Bergh, Van den Broeck, Van den Eynde, Van der Auwera, Van der Maelen, Vandeurzen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Van Rompuy, Van Themsche, Vautmans, Verhaegen, Verhaert, Verherstraeten, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Nee	000	Non
-----	-----	-----

Onthoudingen	000	Abstentions
--------------	-----	-------------

Naamstemming - Vote nominatif: 007

Ja	073	Oui
----	-----	-----

Annemans, Avontroodt, Bacquelaine, Barzin, Bellot, Bex, Borginon, Bultinck, Caslo, Chastel, Chevalier, Cocriamont, Colen, Collard, Cortois, Courtois, Daems, De Block, De Bue, De Croo, de Donnea, De Groote, De Man, Denis, De Padt, De Permentier, Depoortere, D'haeseleer, Dierickx, Ducarme Daniel, Ducarme Denis, Fournaux, Galant, Gerkens, Goris, Govaerts, Goyvaerts, Gustin, Hasquin, Hove, Lahaye-Battheu, Lambert Geert, Lano, Lejeune, Lenssen, Libert, Maingain, Malmendier, Marghem, Marinower, Meeus, Michel, Monfils, Mortelmans, Muls, Nagy, Neel, Nollet, Pinxten, Roppe, Schoofs, Sevenhans, Storms, Taelman, Tilmans, Tommelein, T'Sijen, Van Biesen, Van Campenhout, Van den Broeck, Van den Eynde, Van Themsche, Vautmans

Nee	062	Non
-----	-----	-----

Arens, Baeke, Bogaert, Bonte, Boukourna, Burgeon, Casaer, Cavdarli, Chabot, Claes Hilde, Claes Dirk, Creyf, De Clercq, De Coene, De Crem, Delizée, De Meyer, Déom, Deseyn, Detiège, Devlies, D'hondt, Dieu, Douifi, Drèze, Frédéric, Geerts, Ghenne, Giet, Henry, Jiroflée, Kelchtermans, Lalieux, Lambert Marie-Claire, Lansens, Maene, Massin, Mathot, Mayeur, Muylle, Pécriaux, Peeters, Perpète, Pieters, Saudoyer, Schryvers, Swennen, Tant, Van den Bergh, Van der Auwera, Van der Maelen, Vandeurzen, Van Gool, Van Grootenbrulle, Van Lombeek-Jacobs, Van Rompuy, Verhaegen, Verhaert, Verherstraeten, Wathelet, Wiaux, Yzerbyt

Onthoudingen	000	Abstentions
--------------	-----	-------------

DECISIONS INTERNES

PROPOSITIONS

Prise en considération

1. Proposition de loi (Mme Dominique Tilmans) visant à modifier l'article 35 de la loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux (n° 1629/1).

Renvoi à la commission de la Santé publique, de l'Environnement et du Renouveau de la Société

2. Proposition de résolution (MM. David Geerts, Philippe De Coene et Dylan Casaer et Mmes Hilde Claes, Karine Jiroflée, Greet Van Gool et Maya Detiège) relative à l'instauration d'une journée commémorative de l'holocauste et à la lutte contre l'antisémitisme, le racisme, la xénophobie et l'intolérance (n° 1633/1).

INTERNE BESLUITEN

VOORSTELLEN

Inoverwegingneming

1. Wetsvoorstel (mevrouw Dominique Tilmans) tot wijziging van artikel 35 van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (nr. 1629/1)

Verzonden naar de commissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing

2. Voorstel van resolutie (de heren David Geerts, Philippe De Coene en Dylan Casaer en de dames Hilde Claes, Karine Jiroflée, Greet Van Gool en Maya Detiège) inzake een herdenkingsdag van de holocaust en de strijd tegen antisemitisme, racisme, xenofobie en onverdraagzaamheid (nr. 1633/1).

Renvoi à la commission de la Justice

3. Proposition de loi (Mmes Valérie De Bue et Josée Lejeune, M. Daniel Bacquelaine et Mme Jacqueline Galant) portant création d'un fonds d'aide à la formation à la conduite automobile (n° 1634/1).

Renvoi à la commission de l'Infrastructure, des Communications et des Entreprises publiques

4. Proposition de résolution (MM. Daniel Bacquelaine, Charles Michel, Hervé Hasquin, François-Xavier de Donnea et Richard Fournaux) relative à la relance de la stratégie de Lisbonne (n° 1635/1).

Renvoi à la commission des Relations extérieures

5. Proposition de loi (Mmes Colette Burgeon, Véronique Ghene, Camille Dieu, Karine Lalieux et Sophie Pécriaux et M. André Frédéric) réglant la publicité des établissements de crédit à l'égard des jeunes (n° 1636/1).

Renvoi à la commission de l'Economie, de la Politique scientifique, de l'Education, des Institutions scientifiques et culturelles nationales, des Classes moyennes et de l'Agriculture

6. Proposition de résolution (MM. Guido Tastenhoye et Francis Van den Eynde) visant à soulever la problématique des "plaasmoorde" – assassinats systématiques de fermiers blancs et de leur famille – en Afrique du Sud, auprès du gouvernement sud-africain, du Conseil européen des ministres des Affaires étrangères et au sein des institutions internationales dont la Belgique fait partie (n° 1638/1).

Renvoi à la commission des Relations extérieures

7. Proposition de loi (Mmes Greta D'hondt et Nahima Lanjri) modifiant, en ce qui concerne les suppléments d'honoraires, la loi sur les hôpitaux, coordonnée le 7 août 1987 (n° 1657/1).

Renvoi à la commission de la Santé publique, de l'Environnement et du Renouveau de la Société

Verzonden naar de commissie voor de Justitie

3. Wetsvoorstel (de dames Valérie De Bue en Josée Lejeune, de heer Daniel Bacquelaine en mevrouw Jacqueline Galant) tot oprichting van een fonds ter ondersteuning van de autorijopleiding (nr. 1634/1).

Verzonden naar de commissie voor de Infrastructuur, het Verkeer en de Overheidsbedrijven

4. Voorstel van resolutie (de heren Daniel Bacquelaine, Charles Michel, Hervé Hasquin, François-Xavier de Donnea en Richard Fournaux) betreffende de heractivering van de strategie van Lissabon (nr. 1635/1).

Verzonden naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen

5. Wetsvoorstel (de dames Colette Burgeon, Véronique Ghene, Camille Dieu, Karine Lalieux en Sophie Pécriaux en de heer André Frédéric) tot regeling van de op jongeren gerichte reclame van de kredietinstellingen (nr. 1636/1).

Verzonden naar de commissie voor het Bedrijfsleven, het Wetenschapsbeleid, het Onderwijs, de nationale wetenschappelijke en culturele Instellingen, de Middenstand en de Landbouw

6. Voorstel van resolutie (de heren Guido Tastenhoye en Francis Van den Eynde) om de problematiek van de zogenaamde "plaasmoorde" – systematische moorden op blanke boeren en hun familie – in Zuid-Afrika aan te kaarten bij de Zuid-Afrikaanse regering, de Europese Raad van ministers van Buitenlandse Zaken en in de schoot van de internationale instellingen waarvan België lid is (nr. 1638/1).

Verzonden naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen

7. Wetsvoorstel (de dames Greta D'hondt en Nahima Lanjri) tot wijziging, wat de honorariumsupplementen betreft, van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987 (nr. 1657/1).

Verzonden naar de commissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing